

ALCIMI ECDICII AVITI EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO ^b GUNDOBADO REGI.

Tantum Christo propitio per diversas sollicitudines mentem vestram veritas indagata perdocuit, ut nihil prorsus sit quod de catholica legis definitione vos lateat. Unde ex his quæ pietas celsitudinis vestræ dignatur inquirere, jam de plenæ instructionis acce descendens, non est nescientis interrogatio, sed conferentis. In tantum ut sententia Evangelii quam litteris attigistis, non aliquid ambiguitatis in fide habeat, sed reprehensiones Judaicas in summa magis expositionis inquirat. Sic ergo ait lectio evangelica cujus in subdito mentionem fecistis: *Vos autem dicitis, si dixerit homo patri suo aut matri, corban, id est Hæbraica lingua munus illud specialiter quod obsequio devotæ oblationis offertur, tibi profuerit, hoc est patri aut matri, et jam non missum facitis eum quidquam facere patri aut matri (Marc. vii, 11).* Puto vos autem hoc sermone ordiri, quia revera ipsum specialiter in epistola memorastis, quid vel unde dictum sit, non missum facitis. Quod omnino nihil est aliud quam non dimittitis. A cujus proprietate sermonis, in ecclesiis palatiisque sive prætoriiis, ^e missa fieri pronuntiatur, cum populus ab observatione dimittitur. Nam genus hoc nominis etiam id sæcularis auctoribus, nisi memoriam vestram per occupationes lectio

^A desueta subterfugit, invenietis. Ergo non missum facitis, id est, Non dimittitis eum quidquam facere patri vel matri, a quo honorari sentio parentali, non verbis tantum, sed rebus obsequisque præceptum est. Et similia, inquit, hujusmodi multa facitis, traditionem vestram institutis cælestibus præponendo. Sed hæc ad solos scribas et Pharisæus dicta, qui sibi de legis supercilio blandientes, quasi debita doctrinæ pretia repositabant, nullum locum in sermone qui de fide tractatus est habuisse reperio. Racha vero Hæbræum nomen est; Latine sonat inanis aut vacuus: quod ut nostris convenientius exprimit uno vocabulo ^d Græcus dicens *κενός*. Hoc autem convicium fratri, id est sub uno Deo patre et una Ecclesia matre in una fide posito dicere prohibemur: qui ^B inanitatis opprobrium indigne appetitur qui non est vacuus a salute. Sed his collationis magis quam lucidandæ fidei exercitio reservatus, illud potius revolvenus, quod a sacerdotibus vestris scripsistis obiectum. Igitur discutientibus vobis ^e, utrum Spiritus sanctus, qui in secreto baptisate indivisæ nominationis vindicat unitatem, creator an creatura credendus sit; cum si creator est, a Divinitate nequeat separari; si creatura, Deo non possit uniri: pro penuria respondendi, sub cujusdam lubrico quæstionis in errogatum est a parte diversa, utrum spiritus noster creatus an sempiternus debeat judicari: quasi exem-

(^a) Duo fere usurpari ejus nomina solent, Alcimus Avitus; tertium non olim deprehendimus in titulo epistolæ quam de poematum suorum editione scripsit ad Apollinarem fratrem. Itaque triplex Aviti nomen fuit, sed verum ac proprium Avitus, quod ideo posterum locum tenet, de veteri more Romanorum et aliorum qui Romanos æmulabantur: apud quos tandem invaluit, ut e multis nominibus id quod cuique proprium erat, ultimo loco statuerent. Qua de re pluribus alias dictum in notis ad Ennodium et ad Sædonium, in quorum nominibus, aliisque quam plurimis, id observabamus: quod ipsum et in sancto Hieronymo videre est, cujus integra nomenclatio fuit, Sophronius Eusebius Hieronymus.

(^b) Burgundionum in Gallia rex fuit, vel ex Francorum historia notissimus. Huic enim Clodoveus noster armis victor tributum imposuit, Patricio, ut Marus in Chronico refert, et Hypatio consulibus, id est anno Christi 500. Gundobadi vero filios Sigismundum et Godomarum, post patrem regnantes, Clodovei filii vita regnoque spoliaverunt. Verum ad Godomari tempora epistolæ Aviti non pertingunt, in quibus Gundobadi et Sigismundi crebra est mentio.

(^c) Redarguit primum hic locus cassum laborem illorum qui missæ nomen exoticum, id est, Hæbraicum fingere ausi sunt, non Latinum, quod res est, et ex Aviti verbis perspicuum. Docet deinde, quod haud scio an a quoquam hactenus proditum, non in ecclesiis modo, verum etiam in palatiis prætoriiisque usurpari missæ nomen consuesse, cum populus a conventu dimittebatur. Ab hac igitur missa seu missione

populi, quæ re peracta fiebat, translata vox fuit ad significandas res ipsas quæ gerebantur. Nam et missæ matutinæ et vespertinæ appellatæ sunt liturgiæ, seu solemnia officia, quæ matutinis aut vespertinis horis celebrantur. Quod sane mirum eo minus videri debet, quod vice versa synaxis et collectæ vocabula, quæ proprie conventum et congregationem ad divina officia significant, pro ipsis quoque divinis officiis tum matutinis, tum vespertinis passim usurpata meminimus.

(^d) Hilarius in Matthæum cap. v: *Raca vacuitatis opprobrium est, et qui sancto Spiritu plenum convicto vacuitatis insimulat, fit reus concilio sanctorum, contumeliam Spiritus sancti sanctorum judicum animadversione luiturus.*

(^e) Et Spiritum divinum creatorem non creaturam, et spiritum nostrum non sempiternum credendum esse, sed creatum, liquido et abunde probat adversus sacerdotes Gundobadi. Quod vero istos, dum causæ indulgent, pro eo quod *inspiravit Deus* in Genesi legitur, *insufflavit* dixisse criminatur, non satis apparet quid illorum causam juvet hæc mutatio: aut cur reprehendi hoc nomine possint, cum Græci codices *ἐμπνέσαντα*, quod est *insufflavit*, legant, atque hanc lectionem exhibeant Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius et Augustinus, ne alios recenseam. Adde quod Sapientiæ capite xv, ne argutari liceat, utrumque copulatum est, *τὸν ἐμπνέσαντα ἀπὸ ψυχῆν, καὶ ἐμπνέσαντα πνεῦμα ζωτικόν, et qui inspiravit animam et qui insufflavit ei spiritum vitalem.*

pro Scripturæ cœlestis interposito, quo dictum est: *Insufflavit Deus spiritum in animam vitæ* (Sap. xv, 11). Primum ergo conjiciat quid in expositione facturi sunt qui de testimonio mentiuntur: aut qualiter ad inventiones suas fallaciæ tumoribus impleant, qui dicta divinæ auctoritatis immutant. Nam quod dixerunt, *Insufflavit Deus spiritum in animam vitæ*, artificiosa eorum fraude confictum est. Quem locum si recensendum sibi pietas vestra decernat offerri, sic inveniet scriptum: *Et fecit Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ: et factus est homo in animam viventem* (Gen. ii, 7). Perpendite nunc quanta sit in sermone distantia. Illi dixerunt, *Insufflavit in animam*, cum scriptum sit: *Inspiravit in faciem*. Inspirare enim incorporeus potest, insufflare nisi corporeus non potest. Deus autem non quasi animæ jam viventi spiritum legitur insufflasse quem addiderit; sed materiæ nondum viventi, sicut antiqui codices habent, *spiramentum vitæ* quo in animam viventem sublimaretur, infudit. Ergo si inspiratione hac humana quam spiritus, restat spiritum principio non carere. Quod objurgati a vobis senserunt sibi protinus opponendum, nisi per insufflationis carnale commentum spiritum ipsum animæ potius quam corpori inditum mentirentur. Nam cum quærant intentione lethali, non quomodo quæ sunt scripta cognoscant, sed qualiter scripta putentur esse quæ prædicant, quid putamus imperitis faciunt, qui instructionis vestræ reverentiam non pavescunt? Tractemus, si propitii sintis, quanta ineptia proponatur, quod si Dei spiritus creatura non est, ac sic nec in homine creatura poterit dici spiritus, quem Deus insufflasse perhibetur. Nihil omnino esse præter duo, id est creatorem creaturamque, sæpe definitum est. Dei porro spiritus factor, hominis vero factura accipi debet. Unde spiritus qui in nobis vivit, potentia Dei intelligitur, non natura. Nam si vegetandis nobis substantia sancti Spiritus credatur immixta, placabilis sit Dei et vester auditus, blasphemia talis, ut etiam convincatur, vix sine peccato repeti potest. Quoniam si præventus carnaliter peccat spiritus humanus, Spiritus sanctus peccare in eo dicendus est: vel certe Spiritui sancto remissionem dari poscimus, cum pro defunctorum spiritibus supplicamus. Parumne rogo hactenus fuit, ut alter Spiritus sanctus, alter Paracletus diceretur: nisi addatur hæc pro ultima perfolii necessitate numerositas, ut mancipati insuper contagio delictorum tot divini spiritus quot homines computentur? Et perite scilicet decrevit sacerdotalis auctoritas, uno modo cunctis generaliter

^a Gundobadum narrat Gregorius Turonensis, libro ii, Aviti episcopi dissertationibus convictum, Trinitatisque æqualitatem confessum, clam ut chrisimaretur expetisse; metu autem populi deterritum, ne conceptam fidem publice, quod episcopus suadebat, profleret, usque ad exitum vitæ in insaniam perdurasse.

^b De hac epistola et sequenti, aliisque ejusdem argumenti, quæ in Flori Excerptis memorantur, cum

A spiritum divinitatis infundi. Perinde se fortasse Judæo, hæretico, gentilique, ut catholico, Spiritus sanctus insinuat, an forsitan Patris vel Filii jussione invitatus in criminorum membra contruditur? Sed quid facimus, quod Spiritus ubi vult spirat? Qui si absque arbitrio suo corpora indigna sanctificat, revincit prophetam dicentem, quod non habitavit in corpore subdito peccatis (Sap. i, 4). Quocirca humanus spiritus creatione inchoatur, divinus autem benignitate conceditur. Non enim absque vitæ suæ spiritu erant, quibus in apostolorum gestis imponitur manus ut accipiant Spiritum sanctum (Act. viii, 17; xix, 6). Quod si ipsum quoque Spiritum sanctum, pro eo quod creatorum fidelium mentes introeat, volunt fieri creaturam, de superscripta videlicet conclusione, qui peremptorie nihil dicentes, si Dei, aiunt, spiritus creatura non est, ac si nec in homine creatura poterit dici: quid nunc de Patris vel Filii divinitate censuerunt, quam et creatam comminisci non poterunt, et lectione perterriti habitare sanctorum corpora non negabunt, Apostolo fidelibus protestante: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* (I Cor. iii, 17)? Sed cum incomparabiliter plura sint quæ sub præsentia gloriæ vestræ suggeri queant, illud in fine sermonis, qui non solum tribuitis sed injungitis libertatem, Deum vosque, divina vestraque promissione fretus, obsecro ne diutius sacerdotes vestri dicantur, qui sancto Spiritui contradicunt: ne deinceps coram vobis permittantur docere qui renuunt discere: ne ad perfectionem vestram aliquatenus differendam persistant blasphemare quod audiat, qui nolunt sentire quod creditis: ne tolerando imperitorum versutias et ineptias callidorum, suspendamini a professione, cum jam dudum in confessione teneamini. Vobis per epistolam suam sanctus apostolus Paulus inelamat: *Quæ pax fidei cum infidelibus? quæ societas luci cum tenebris? Propter quod, inquit, exite de medio eorum, et separamini* (II Cor. vi, 15, 17); id est, ne communicaturos ultra peccatis alienis lævæ partis vicinitas maculet, quos dexteræ veritas acquisivit.

b EPISTOLA II.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO GUNDOBADO REGI.

Unicum simul et multiplex donum sæculo nostro nutu Divinitatis indultum est, ut inter regias ordinationes gloriosissimi principatus vestri, principaliter de tuenda catholice partis veritate curetis. De cuius studii pietate processit, quod dimissa nuper clementis præcepti auctoritate jussistis, ut contra Eutythiani dogmatis redivivum furorem, velut ab extincto resurgenti incendio fomite pullulantem, de sacro

laude meminit idem Gregorius eodem loco. *Insurgente, inquit, hæresi apud urbem Constantinopolitanam, tam illa quam Eutythies quam illa quam Sabellius ducit, id est, nihil divinitatis habuisse Dominum nostrum Jesum Christum, rogante Gundobado rege Avitus contra eos scripsit. Exstant etiam ipsius apud nos epistolæ, quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant.*

Scripturarum cœlestium fonte exemplorum flumina A deriventur. O res dignissima, quam tantus præsul juberet, si eligeretur qui jussionem dignus exciperet : si virtus facundiae thematis responderet auctori : si ad multiplicandam populorum salutem sic nostra satisfaceret lingua proloqui, ut abunde sufficit benignitas vestra præcipere : cum devincti vobis imperatoris patriam personamque, non, ut regibus cæteris moris est, tantummodo ad commodum mundanae pacis amatis : sed dum coram vobis præveniri timetis errore, omnem quæ inter vos est amicitiam in eo illi vultis prodesse ne peccet. Quem quidem et præconio attollitis, et fidelem Deo devotumque laudatis. De qua præcipue ad triumphalis veniam plenitudinis veniant quis digne meretur. Ego tamen Deum pro viribus quæso, ut is ipse de quo loquimur, Cæsar Græcorum, si fidelis vobis, etiam nobis honorabilis, persuadeatur a principe nostro quod suadeat populo suo : et cum se ad tenendam veritatem vobis reddiderit docilem, ad expugnanda propriae regionis contagia prædicationis vestrae factum se gaudeat adiutorem * Eutyches ergo, perniciæ cuius mentio est, funestus inceptor, Constantinopolitanae Ecclesiae quidem presbyter, sed copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit : cujus officii personas episcopi orientales archimandritas appellant. Hic ergo ad summum sacerdotium famæ suffragio comparandum, intromittendæ cujuscunque novitatis studio appetenter ardescens, istud quod in sectatoribus ejus horremus, susurris dicitur magis invexisse quam litteris. Siquidem nihil exstitit claræ eruditionis in viro, quod in aliqua recti similitudine sensum conceptæ animositatis astrueret. Infectis primitus monachorum animis hoc veneno, quos nefario docens sub colore gubernaculi naufragii exponerat, numerosi, ut supra diximus, comitatus hæresiarches effectus, multorum antistitum judicante concilio, nec non et presbyteris urbis Romæ in id ipsum directis, discussus, detectus atque damnatus est. Sed quia nullum schisma sic unquam cum auctore suo potuit abrogari, ut ex integro depelleret perniciem magisterii ; mox malum quod digna pontificum fuerat provisione succisum, contagio susceptorum jam pridem semina servans, velut ab infecta loliis tellure surrexit. Hinc nunc hæreseos contra quam loquimur, audite propo-

* Celeberrimo Constantinopoli monasterio præfuisse testatur Liberatus in Breviario ; sed monasterii nomen, nec ipse nec alii produnt. Hic nominis sui hæresim condere adorsus anno Christi 447, damnatus est primum in synodo Constantinopolitana Flaviani, deinde in œcumenica Chalcedonensi.

† Eutychi tribuit quod Nestorio congruebat. Nestorii enim error fuit, sanctam Mariam Θεοτόκον non esse dicendam, sed Χριστοτόκον. Tota igitur epistola, etsi habet quæ Eutychi adversentur, præcipue tamen adversus Nestorium dimicat, qui duas in Christo personas statuebat, unam Dei, alteram hominis, Mariamque aiebat non Deum peperisse, sed hominem qui divinitate postea in baptismo sit donatus. Avitus, contra, unicam docet in Christo duplicis substantiæ personam, æque Dei Filium et hominis fuisse quem Pater sine matre genuit, genitrix sine patre

concepit, Deum denique in Christo esse natura, non gratia. Horum alterum tantum admittebat Nestorius, neutrum Eutyches, utrumque Ecclesia catholica. Nestorius enim, ut dictum est, Deiparam negabat, Christiparam confitebatur, sed hæretico sensu, Christum asserens hominem tantummodo ex Maria prodisse. Eutyches vero, cum carnem de cœlo habuisse Christum, nec illi a Maria ministratam doceret, nihil causæ habuit cur Dei aut Christi matrem appellaret. At fides orthodoxa utrumque sic amplectitur, ut utrumque in utroque tacite profiteatur. Nam cum in Christo Deum ab homine non divellat, nec hominem in Deipara excludit, nec Deum in Christipara : propter singularem personæ unitatem, qua Verbum in carne caro, homo in Deo Deus est, ut loquitur Vincentius Lirinensis.

‡ situm. Filium Dei, cum Patre ante sæcula permanentem, quem idcirco ad salutem nostram descendisse de cœlo ut corpus assumeret fides recta constitetur, negant in alvum femineam potuisse contrudi ; cum Dei Filius, utique Deus, qui dixerat per prophetam : *Cœlum et terram ego impleo* (Jer. xliii, 24), non potuerit venire quo erat, nisi per susceptionem carnis acquiesceret esse quod non erat. Quam conclusionem metuens Eutyches ille quem loquimur, cum in synodo superius designata studiose ab auditoribus urgeretur, ut ^b Mariam virginem * Θεοτόκον, id est quæ Deum peperisset, pronuntiaret atque subscriberet, ad ingenii nequitiam fraude conversus, Χριστοτόκον, quæ Christum tantummodo videretur edidisse, confessus est : ut scilicet divisa credatur persona quæ servat divinitatis naturam, ab ea quæ sustinuit passionis injuriam. Refrenandam a prærupto ancipiti lævam fugiens, dexteram non præsumens, ac perinde latus utrumque formidans, sub temperamenti medio via tutior, in qua duplicem substantiam Redemptoris discerni dicimus posse, non dividi. Neque nos nitimur, ut inviolabilis Divinitas dolores corporeos perpassa credatur, cum omnis cunctorum corporum dolor sæculturam mortem naturali quodam præcedat officio. Unde sicut et ipsa caro nostra, resurrectionis dono impassibilis futura post mortem est : sic Deus, qui sentire obitum non potest, suscepto corpori cui unitus adhæserat, sine patiendi acerbitate compatiens, nec defuit in salutis nostræ glorioso agone, nec doluit. Contra hujus distinctionis sensum hæresis ad-

‡ versa se subrigens, veris cruciatibus nec Christum patitur inclinari : cum in ipsa Divinitate in qua inveniri non potest afflictio corporalis, interdum tamen pietatis reperiatur affectio, sicut legimus dici de Israelitis : *Exclamaverunt ad Deum, qui doluit super miseriis eorum* (Jud. x, 15, 16) ; et Apostolus jubet ut non contristemus Spiritum sanctum Dei (Ephes. iv, 30) ; et si qua his sententia similis in sacris voluminibus recensita, bonitas potius misericordiæ quam necessitas est naturæ. Interim in consequentibus duorum assertione dilata, unitas mihi in Christo substantiæ duplicis astruetur. Ubi sunt enim tanta in Scripturis cœlestia mysteria veritatis, quæ nihil aliud moliuntur, nisi ut nobis incarnationem Verbi cum hominis divinitate persuadeant ? *In principio,*

inquit, erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1). Ecce agnovimus quid erat quod non coëptum est; nunc studeamus videre quid coëptum atque secutum sit. Et Verbum, inquit, caro factum est. Quod Deus in principio erat apud Deum, et initio caret et termino; quod Verbum carne vestitur, caret fine, sed constat a capite. Adsit nunc sermone nostro Emmanuel ille prisca prophetalis oraculi voce prædictus, qui ut Nobiscum Deus esset, sicut dixit Esaias: *Puer natus et datus est nobis Filius Dei (Isai. ix, 6)*. Incassum corporalitas a divinitatis dividitur sacramento, si veraciter propheta Dei Filium processisse confirmat in puero. Et vocabitur, inquit, puer ipse *admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis*. Quantum pertinet ad vocabuli proprietatem, sufficit Emmanuel puerum nuncupari. At vero cum dicat, *vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus fortis*, vel cætera quæ sequuntur, quæ, rogo, tot vocabulorum ratio reperitur, nisi ut agnoscamus veridicum valem, in una eademque persona quæ divinitati humanitati que competere experimentem, ex operibus secuturis beneficia Mediatoris potius enumerasse quam nomina? Cogam tamen hic hæreticum respondere, quis vocandus possit intelligi *Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis*. Si Filius Dei ante sæcula manens, cur adhuc in futuro sic vocabitur qui semper hoc exstitit? Si filius hominis qui nascetur, servat copulandæ diversitatis mysterium temporum plenitudo. Quam cum utique consequenter Apostolus replicaret: *Postquam, inquit, autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, natum ex muliere (Gal. iv, 4)*. Quod mater peperit, Pater misit: hoc est, nasci corporeum, quod venire divinum. Noluit Deus latere quem destinat: capiat mundus dominici adventus indicia. Quem Pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, hic æque Dei filius et hominis erit. Super sacramento tamen isto Gabrielem archangelum consulamus: principem videlicet ministrorum, cui ineffabilia perspicuæ majestatis arcana, ut pote qui indefessæ obsecutionis ministerio conspectibus perpetuæ claritatis assistat, non intelligendi tantummodo, sed contemplanda monstrantur. Hic quippe primus legationem cælorum terris attulit; hic verbo virginem fecundatam divini geminis promissione dotavit; hic unius mulieris salutatione omnem mundum salute complevit. *Spiritus, inquit, sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1, 35)*. Cum ratio nulla reperiat ut solus homo credatur de Spiritu sancto conceptus, cum omnem hominem Psalmista in iniquitate concipi, et in peccato asserat nasci (*Psal. L, 6*); ostenditur hic per angelum, ob Spiritus sancti virtutem feminæ membri infusam, sanctum

¹ Vulg., *factum*: cui concinit Gr. γσνομσνον. Hic tamen var a fertur exemplarium tum Græco un tum latinorum lectio. Quemadmodum Avitus, *natum* quoque legunt Irenæus lib. iii, cap. 18, et Cyprianus

quod de tali ministerio esset dicendum: quod tunc separatione connexa intelligit Apostolus, ac definit quod ad redemptionem nostram Deus esset in Christo. Sed callidus forsitan contradictor sic apostolici sermonis hujus testimonio veli abuti, ut acquiescat Deum esse in Christo, sed gratia, non natura: sicut est in corde sanctorum, quorum mentes a peccato liberata habitatio Divinitatis illustrat. Videamus nunc parate commentum, si sententia compleatur. *Deus, inquit, erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. v, 19)*. Eligat hic doctor adversus, quis mundum inter ipsa pene sui exordii rudimenta, benignissimo Creatori peccato primi parentis offensum, sibi met ipsi in sæculorum sine conciliet. Si solus Deus, quid excuset sibi met quod sufficit remisisse? Si autem solus homo, quo effectu sibi mortalis reconciliat quod Divinitas non relaxat? Unus est ergo Deus et homo, qui sibi mundum ipse commendat: qui pro sæculi vita sibi patris filio supplicet filius matris. Unde non dixit Apostolus, mundum reconcilians Deo, sed sibi: ne forte pro redemptione humani generis solum hominem orasse sentire: qui utique nisi in divinitatis naturam transiret assumptus, non solum obnoxietatem humani generis nulla intercessione dissolveret, sed et ipse communis debiti sarcinam parentali chirographo sustineret. Hoc ergo remedium idem Apostolus dicit (*Gal. iii, 19*) dispositum esse per angelos in manu Mediatoris. Et ostendens causam qua medium se præberet, assumptus ab infirmis, inclinatus a summis: *Mediator, inquit, unius non est: Deus autem unus est (Ibid., 20)*. Quæ cum ita sint, sicut nisi inter duos agat, incongrue mediatio nominatur: ita ipse quem mediatorem dicimus, si solam quam velis ex duabus substantiam reciperet, ad subeundum medium nihil haberet. Quod uno quidem, et tali qui nulla calliditate fucetur, sermone concludit dicens: *Ipsæ enim pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. ii, 14)*. Ipse videlicet pax humilium atque celsorum, unus factus ex utroque unum reddidit ex utrisque. Certe sicut supra posuimus, aut expositione testimonium, aut argumento egere videtur exemplum. Quid vel illo Apostoli sermone lucidius, quo cum diversis hominum generibus se coaptans, omnibus omnia se factum referret, ut omnium animas talentorum cælestium cupidus duplicator acquireret: *Factus sum, dixit, his qui sine lege erant quasi sine lege essem, cum sine lege Dei non sim, sed in lege sim Christi (I Cor. ix, 21)*? Nunquid est quisquam tam in profunda demersus, qui istud censeat explanandum, si in lege Christi est sine lege divina? Pater nempe quod unus est lator legis, qui unus idemque, ut significat psalmus (*Lxxxiii, 8*), præterita futuraque complectens, benedictionem dabit in baptismo, qui legem dederat in præcepto. Offendit quidem mentes carnalitate depressas, et

lib. ii ad Quirin. Neque aliter Augustinus. — Notæ numero præsignatæ Gallandii sunt; cæteræ Sirmondo debentur, cujus editionem Gallandius exscribit. EDIT.

conjecturis humanæ consuetudinis hebetatas, tantæ disparilitatis in unum coacta proprietates : ut scilicet divina plenitudo et humana conditio, ut servi humilitas Dominiq̄ue majestas, ut creatoris virtus et servitus creaturæ, unam ex his omnibus videantur reddidisse personam. Sed nec ratio soliditatis istius a sapientum soliditate longinqua est, quæ videtur maximum tenere in hæredibus : quod ille solus hominis statum potuit reformare de perditio, qui formavit e cœno. Unde beatissimus Paulus : *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cœlo celestis* (I Cor. xv, 47). Verum quidem hominem dixit, sed terrenum cum contagio pollutionis, cœlestem cum consortio divinitatis. Rogo nunc, cum Apostolus dicat hominem descendisse de cœlis, quis est qui negare audeat Deum rediisse de terris? Adhuc si parum est, quod vas electionis asseruit, consulamus illum qui mentem electi pretiosissimi vasis implevit : *Nemo*, inquit, *ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis qui est in cœlo* (Joan. iii, 13). Si ita i se Deus veritas cum sua incarnatione concordat, ut ante omne sæculum uniret præscientia quod in sæculorum fine assumere disposuerat in natura : videte utrumnam Deus sit qui conscendit post resurrectionis triumphum, si cum Patre Filius fuisse dicitur ante carnis exordium : aut quanta facta sit soliditas [*Alia lectio, quanta sit soliditas*] in præteritis, cujus tanta unitas prædicatur in futuris. Sed ne aliquid de hac immutabilitate cunctemur, adhuc addit Apostolus de psalmo testimonium ponens : *Propter quod dicit : Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit*, inquit, *quid est nisi quod etiam descendit in inferiora terræ* (Ephes. iv, 8)? Parum est quod Deum dicit in terram venisse, nisi confirmet eum propter unitatem personæ quam susceperat in interna descendere [*Alia lectio, in infernum descendisse*].

^a Certe circumfremantibus Judæis, et in Dominum nostrum blasphemiarum tela vibrantibus, quid respondisse credimus : *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum* (Joan. viii, 58), nisi quia per concordiam genitoris et geniti, ipse per traducem maternorum parentum descendit ex Abrahæ semine, qui sine annorum numero Abraham prævit æternitate? Qui maximus patriarcharum, cum videret illum diem in quo sine fine permanet Deus, concupivit tamen illum videre quo homo unitus est Deo. *Vidit*, inquit *et gavisus est* (Ibid., 56) : quia sicut cernebat illum in quo erat genuina majestas, ita et istum desiderio conceperat in quo adoptata illustrabatur humilitas : *Tulerunt ergo*, inquit, *lapides ut jacerent in eum* (Ibid., 59). Quid porro miramur Eutychanos contra catholicam fremere, cum videamus caput nostrum a suis ad quos venerat pertulisse, redditurumque perfidiam indignatione una cum fine? Eo contumeliæ sensu hic Judæus sævit, quo hic hæreticus livet. Parricidalis quidem illic fuit in Dominum cœli lapi-

^a Hunc locum profert Agobardus adversum dogma Felicis sub Anem. *Beatus quoque Avimus, Photiniano-*

A dom jactus; sed putes et istos tempore suo veritati perspicuæ cum duris mentibus saxa jaculari. Ne Deus et homo unum credatur, conjurat furor duorum. Liceat rogo quod facti sumus in melius provehî : liceat compactam luto materiam supernorum honore sustolli. Quid tantum contra te homo niteris, ne in Deum posse transire credaris? Vocat te ad participationem sui superna majestas : cur offerentem renuis? quid despicias ingerentem? Excolo pro adipiscenda similitudine veritatem, diligo pro sectanda imitatione doctrinam. Si caput nostrum est Christus, in sublimatione sument quantulæcunq̄ue sublimitatis consortium membra de vertice. Poscant igitur alii destructores de utriusque Testamenti corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur : negotio huic sic adnisi bibliothecæ utriusque constat, ut si confirmare quod loquimur testimonio astipulante velimus, cuncta videantur in unum opus canonicorum voluminum oracula congerenda. De quorum multitudine juste, ad declinandam prolixitatem, electa quæque ac deflorata ponuntur. Quia sicut minimi effectus sunt, quæ tantum de nostro prolata, nullo Scripturarum cœlestium adminiculo fulciuntur : ita qui recipere pauca fastidit, non virtute, sed mole rem conjicit : quoniam vinci metuens, instrui nolens, ad deserendam veri cognitionem volumen potius quam documenta desiderans, non causas putat rerum magnitudine constare, sed paginis. Dominus itaque ac Redemptor noster, adventum gloriæ suæ discipulis specialius inter præcepta omnia manifestans, *Cum*, inquit, *venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc congregabuntur ante illum omnes gentes, et separabit eas ab invicem, et statuet justos quasi agnos a dextris, impios autem sicut hædos ad lævam. Tunc dicet rex illis : Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum quod paratum est vobis a constitutione mundi; et eis qui a sinistris sunt, ut discedant ab eo in ignem æternum, quem præparavit Deus Pater diabolo et angelis ejus* (Matth. xxv, 31, 34, 41). Quid, rogo, hic contemptibile in Christo superbia humana fastidiat? quid tam metu dignum, tam honore conspicuum, tam terrore venerandum? Excogitet hæreticus, utrum istuc Patris gloriæ adjungat, an Filii. Ad negotium quod gerimus, audire mihi sufficit. *Cum venerit Filius hominis in majestate sua*. In præsentis sæculo : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29). In futuro, prænoscite quia celsus et terribilis claritate in gloria sua veniet cum angelis sanctis suis. Dicat nunc divisor mediatoris uniti, in corpore contumeliis inclinatio unde sit quæcunq̄ue majestas, si non est ulla divinitas : ut taceam quod a Patre seu regnis seu gentibus per singulorum merita destinatur. Formidabilius videri potest, hominem retributiones congruas judicando decernere, quam Deum Patrem sentiat Filio hominis instrumenta judicii præparasse. *Filius enim hominis venturus est in majestate rum hæreticorum validissimus expugnator, scriptus dicens : Certe circumfremantibus Judæ, etc.*

Patris sui cum angelis suis sanctis, et tunc reddet unicuique secundum opera sua (Matth. xvi, 27). Non dixit, cum Patris angelis veniet, sed cum suis : quia quæcunque habet Pater, et sua sunt. Unde cum filius matris recipiat in celsitudine quod patris filius contemptus est in humilitate : quis unquam sit hæreticus tam rebellis qui Deum, cui immortalem angelorum substantiam videt subijci, ipse mortalis in mortem mortuus nollet inflecti? Dixit quodam Evangelii loco (*Luc. xvi, 31*) Abraham ille cujus supra fecimus mentionem, cum a quodam pro remedio æstuantis incendii cassis sero precibus oraretur, quod si quis Moysem vel prophetas noluisset recipere, utique nec venientem a mortuis audire. Quis est autem prædicator ex mortuis suscitatus, nisi Christus Jesus, in cujus duplicem quam loquimur substantiam duplicis Testamenti unitas ex diversitate colligitur? Ea siquidem referuntur in Evangeliiis quæ prædicata sunt in prophetis, et fit ex viribus Testamenti, non diversitate, sed tempore. Recens quippe quod hodie completur : quod autem diu expectabatur Antiquum est. Nam quia de Abraham opportunitas sermonis exorta est, qui auctor utriusque Testamenti legitur institutus, Veteris [*Alia lectio, Veteris*] scilicet intromittendo circumcisionem, Novi vero placendo per fidem, in illo Judæorum tantummodo, in isto autem multarum gentium pater : experiamur utrum Evangeliiis de Christi generatione concordet in quo se patrem gentium recognoscat, an æternitatem hujus ipsius sobolis quam erat geniturus, intelligat. Utrum se juniorem nepote cognoscat : utrumnam redemptori, quod se ante Abraham ponit, et ipse consentiat : utrum sine supercilio parentali, reverenter impenderet ministerium semine corporali exorto creatori. Inserat se paulisper loco præsentis illa obtestatio, juramenti fidem poscens, sed sacramenta potestatiens, qua dispensatorem domus suæ non sine mysterio gratiæ subsequenti adjurans, *Pone, inquit, manum tuam sub femore meo, et jura mihi per Dominum cæli quod non accipias uxorem filio meo de filiabus Canaan (Gen. xxiv, 2).* Dicat mihi, quæso, quæ jurisjurandi reverentia putetur in femore. Quod si personaliter

• Primis hic annis sapere visus est, et pro synodo Chalcedonensi decertare contra Eutythianos. Mutato postea consilio, quam graves in Ecclesia turbas excitavit, vel occulte, vel aperte iisdem adhærens adversus synodum ejusque defensores, declarant pontificum epistolæ, tum Simplicii, qui eum ad meliorem mentem revocare conatus est, tum Felicis, a quo tandem ob perveraciam damnatus et anathemate percussus est. Episcopatum tamen, favente Zenone Augusto, ad obitum usque retinuit. Defuncti porro Acacii nomen Felix e diptychis deleri jusserat : de quo varia rursus inter episcopos studia fuerunt, et vix tandem ut Constantinopoli expungeretur sub Hormisda impetratum est.

^b Cum Anastasio imperatore anno Christi 512, ut sequentia demonstrabunt.

^c Trisagium hymnum prima omnium usurpare cepit Theodosii Minoris ævo Ecclesia Constantinopolitana, sed sine illis verbis, *ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, δέησον ἡμᾶς*, quæ tunc temporis ignorabantur. Additionis enim auctor Antiochiæ postea fuit Petrus Gua-

A tantummodo fieret, facilius caput tangeret adjuratus Aut quæ causa femoris, interposita Dei ac Domini mentione jurandi ; nisi quia per illum Deum ac Dominum cæli quem inde sæcula videbantur prolata, juratum est? Scit ergo nimirum, cui prosapiæ non tam præemineat ipse quam serviat. Novit quippe quid in corpore suo debeat adorare : intelligit membra, quæ contra humanam consuetudinem speciali honore veneretur. Post quæ præcedentum indicio, miracula subsequenti, licet plurima testimoniõrum de Evangeliiis apostolisque promamus, metuo ad ultimum, quod cum Eutythiani nec patriarchalibus factis, nec dictis prophetalibus excitentur, si Moysem et prophetas non audierint, nec ei qui ex mortuis reversus est credent.

EPISTOLA III.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO GUNDOBADO REGI.

Puto nunc non parvi operæ pretium esse momenti, si occasionem quæ præsentis tempore in abruptæ diversitatis lætabundum virus erupit, pagellæ præsentis mentione contingam. Quieverat ergo post ^a Acacii quondam Constantinopolitani sacerdotis excessum, mali ejus quod expugnandum suscepimus, pullulans ab Eutythete persuasio. Cujus idem Acacius, ut celsitudo vestra potest habere compertum, amator magis trepidus quam assertor publicus erat : laudans quidem quæ ab illo repperat, sed prædicare ea devoto tunc itaque impolluto populo non præsumens. Pro cuius obumbratione signenti simulati, ob gratiam imperatoris sæculi sui, non impunitus tantummodo, verum et indiscussus interiit. Hinc se de impendenda defuncto communionem in contrarium vulgi, imo, quod asperius fuit, et sacerdotum studia diviserunt. Et ut qui-que recte aut prave de fidei ratione conceperat, ita etiam de prædicatoris præteriti memoria sentiebat. Tracta est interim, non per manifesta sed subita, nec tam separatione quam simultate dissensio. Actum est igitur ^b cum rege Orientis anno superiore, ut hinc cum episcopo urbis suæ quasi leni colloquio et blanda meditatione conferret. Est autem illic ^c con-

phæus episcopus, qui ut Theopaschitarum hæresim qua laborabat, induceret, clausulam hanc adjecit Trisagio : qua scilicet Deo trino ad quem superiora spectabant, ascribi passio videbatur. Cui malo ut mederetur Calendio, Gnaphei in exilium pulsus post aliquot annos successor, clausulæ illi præmisit *Χριστὸ βασιλεῦ, Christe rex*, errorisque ansam duobus verbis præciderat, nisi Gnapheus ab exilio reversus sedique restitutus, iisdem sublati pristinam labem redintegrasset. Theophanes in Chronico de Calendione : *τῷ Τρισαγίῳ προσέθηκε ΧΡΙΣΤΕ ΒΑΣΙΛΕΥ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Πέτρος δὲ πάλιν ἀνελεθὼν περιελε τὸ Χριστὸ βασιλεῦ.* Hæc Antiochiæ. Constantinopoli vero Anastasius imper. una cum Timotheo patriarcha, idem Gnaphei additamentum in Trisagium inferre conatus, post varios tumultus, cædes et incendia, reclamante populo orthodoxo, consequi nihil potuit, ut docet Marcellini comitis Chronicon Paulo et Muschiano consulibus, id est anno Christi 512, in quem incidit annus Anastasii 22, cui hæc eadem assignat Theophanes in Chronico : ubi et Timothei *ἡρώδης*

suetudo in ecclesiis nobilium civitatum, supplicationem cum laude divina inter missarum initia celebrari : quam tanta devotione atque alacritate consonæ plebis clamor attollit, ut credant non immerito, omne suffragium sacrificii subsequentis præmisso hujus devotionis obsequio placiturum. Supplicationis vero ipsius imam partem, licet pietati ves'træ notissimam, in loco, sicuti res postulat, suggerendum putavi. Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. Itaque sicut in usurratum fuerat principi, et ipse insinuat sacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de schismate mentionem, si hoc quod in ipsa oratione animos aliquantulorum movebat, a principe obsecratur antistes aut juberet aut permitteret abrogari. Illud moleste quospiam ferre, quod in ima prædicationis ipsius parte clametur, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς : quod Latine intelligitis dici : *Qui crucifixus es propter nos, miserere nobis*. Persuadetur episcopo negligenti, nec usque sic docto, ut tantæ urbis, perindeque totius Orientis patriarcham decet. Concipit igitur atque disponit, solemnibus hujus præconii in raute defuisionem facturus : eo maxime effectu, quo res, nec de canonicis Scripturis tradita, nec apostolorum temporibus instituta, etiã contra vota populorum facile videretur posse mutari. Sed ^a ubi primum hymnus in Ecclesia cantari solitus, ultima orationis parte truncatus, minus audientibus satisfacit, quiddam putabatur ab Eutychanis hæreticis concipi, patuit totum hoc ab episcopo prædicari. Quis enim fidelium non jure moveretur, audiens crucifixus pro nobis, ut miseretur, minime supplicandum? Quid multis? crescente seditionum procella, dum insisit populus, nec obsistit Augustus, ^b antiqua sacerdos, quodque magis dolendum est,

Commonitorium commemorat, quo id ipsum ecclesiis omnibus imperabat : Ἐνίκαι καὶ Τιμόθεος δι' ἐγγράφου ὑπομνηστικοῦ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις προσέταξεν τὸ Τρισάγιον ἐν ταῖς λειτουργίαις μετὰ τῆς προσθήκης εἰπεῖν. Eadem habet Anastasius in Historia ecclesiastica. Quæ a nobis omnia idcirco præmittenda fuerunt, ut ex his Avito qui diversa narrat, impositum fuisse deinceps agnoscamus.

^a Non offendeat orthodoxos, ut vidimus, pars hæc ima Trisagio detracta, sed addita : neque Eutychanis favere poterat, si truncaretur, cum illam Gnapheus ipse idcirco adjecerit, ut Eutychanam hæresim stabiliret. Nec propterea hymno hanc addi non ferebant orthodoxi, quod Crucifixus supplicandum negarent, sed quia Deum crucifixum per hanc as ruebant Theopaschitæ Eutychiani.

^b Macedonium ab Anastasio sede Constantinopolitana pulsum, eique suffectum Timotheum constat, Secundino et Felice consulibus, hoc est superiore anno quam de Trisagii additamento Anastasius et Timotheus turbas cierint. Aliæ igitur exsilio causæ fuerunt, et Aviti hæc etiam in parte nulat narratio.

^c Christo pro nobis crucifixus supplicandum nemo unquam recte sentiens negavit : sed supplicationem hanc Trisagio subjici non probabant. Qua de re in Excerptis Photiani cap. 228 disserens Ephræmius patriarcha Antiochenus in epistola ad Zenobium scholasticum, ut Orientales suos excuset, Constantinopolitanos atque Occidentales ait, quia Trisagium ad Trinitatem referunt, propterea ὁ σταυρωθεὶς δι'

A nec innocens, sede propellitur : sicut legimus quodam loco Scripturæ : *Si peccaverit vir in virum, orabit pro eo sacerdos ; quod si peccavit sacerdos in Deum, quis exorabit pro eo (I Reg. 11, 25) ?* Super omnia vero delicta specialius in Deum peccat, qui doctrinæ apostolicæ contradicens, a regula veritatis exorbitat : sicut nihil est gravius, quam si cæcus, præsumpto ducatu, ex prædicatore fidei incipiat esse destructor. Vos modo perpendite amentiam totius hæresis in unius reprobatione sermonis. In quo parum est quidem quod auribus potetur ablatum : sed totus cum verbo illo catholicæ veritatis sensus excluditur. ^e Nolunt enim a nobis ei qui crucifixus est supplicari, ut videatur tam ^d nihil posse præstare persona hominis, quam nihil pœnæ pati potuit substantia majestatis : quod quid est aliud quam odium pro dilectione reponere, et convicia pro beneficiis repensare? Inserta est namque humano corpori dignitas supernorum. Deus quidem non subjacet cruciatui, sed divinitas interest passioni. Dei injuriam crucis tempore mundus diurnis fuscatus tenebris expavit : in cælum peccare Judæos testata est terra quæ tremuit. Caret conjectura quæ per necessitatem veritas fulget : nec se affirmari a nobis expectat, cum salva sibi auctoritate sufficiat. Audiamus ex his Apostolorum protestantem : *Qui si, inquit, cognoscerent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent (I Cor. 11, 8)*. Sed dixerat hoc prius etiam ille propheta qui ob præsentiam futurorum cognomento Angelus nuncupatur : *Si affiget homo Deum suum, quoniam vos affigitis me (Malach. 11, 8) ?* Rogo quis contentionis obstaculo tam aperta sibi obstruat? Si Dominus majestatis pependit vel affixus est patibulo, dicat adversarius, cur hominem non rogemus in cælo? Adhuc quippe cælestem potentiam in corporis sec eto reposuerat ;

ἡμᾶς, qui crucifixus es pro nobis, addi non sustinere, ne Trinitati attribui passio videatur. Orientales vero, cum Trisagium ad Christum referant, culpa vacare cum subsciunt, *Qui crucifixus es pro nobis*. Quæ i le quanquam falso, ut apparet, de Orientalibus scribit, cum ex Damasceni epistola *περὶ Τρισαγίου* comperitum sit, veteres omnes semper de Deo trino, nunquam de Filio solo hymnum hunc accepisse, quem et *Τριαδικόν* ea de causa nuncuparunt : et Gnapheum certum sit, cum *προσθήκην* istam adjecit, non Filium in mente habuisse, sed Deum, quem crucifixum cum Theopaschitis astruere studebat. Quanquam hæc, inquam, ita se habent, inficiandum tamen non videtur, in Gnaphei additione, si pravum ejus consilium deinas, incommodi nihil futurum : ita nimirum, ut post Trinitatis laudationem, converso ad Filium sermone, his illi verbis supplicetur : *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*. Quod et Calendium episcopum sensisse manifestum est, quando Gnaphei additioni τὸ Χριστὶ βασιλεῦ præmisit, et ab Ecclesiæ usu non abhorreere agnoscit Damascenus, cum post Trinitatis doxologiam quæ his verbis continetur, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, subjungi sæpe solet, τῷ σταυρωθέντι βουλῆσαι, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, *ei qui voluntate crucifixus est, et qui resurrexit a mortuis*, quæ ad Filium proprie spectant.

^d Duplex deinceps contra duas hæreses argumentum tractat. Prius hoc loco, Christum videlicet Deum pariter et hominem fuisse contra Nestorii vesaniam, qui ψδὸν ἄνθρωπον, hominem tantummodo aiebat fuisse.

adhuc obitum ex ventre debebat; adhuc ad informationem nostram exercebat humilitatis studia etiam in opere claritatis. Cum Cananæa quædam, credulitatis quidem Israeliticæ, sed gentis alienæ, virtute virili, petitione laudabili, obstinatione victrix, Christo pro filia supplicaret: *Miserere, inquit, mei, fili David* (*Matth. xv, 22*); vicit hic sensus interiore sapientia sexum carnis, supra humanum sentit in homine. Non acquiescunt Eutychniani doctores ei qui propter nos crucifixus est supplicare. Ista in crucifigendo et divinitatem precata est quæ non poterat mori, et humanitatem quæ poterat suscitari. *Fili David* carnem resonat; *miserere mei* Deum declarat. Dominus cæli invocatus est in virtute: auctor hominis vocatus est in genere. Longe jam, ut opinor, post mortem David, de cujus semine terris per Mariam Christus effulsit, temporum serie stemmatis regii prosapia ducebatur. Posco nunc, his proavorum successionebus ac nepotum, ex memorato patre usque ad virgineum fetum toto derivatæ hæreditatis accessu, phantasmatis linea ducatur, an traducis. Porro autem ambiguo caret, quod et de genere caro vera processit, et phantasma genus habere non potuit. Experiamur tamen, utrum spreverit Christus præfatæ Cananitidis in oratione sermonem, an fortassis exasperet ineptiam supplicantis. *O mulier, ait, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Si ista fides est, utique magna si constat, non erit recta; altera certe fuerat ad matrem illa responsio, cum comitante discipulorum choro festis nuptialibus invitatus, deficiente vino ad faciendum miraculum posceretur; atque ille: *Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea* (*Joan. ii, 4*). Velut si dicat: Cur illud tantummodo quod peperisti esse me credis? Si hoc solum mihi putas constare quod carnis est, non possum complere quod exigis. Sublimia hæc quæ a me requiris de Patre attuli, non in matre suscepti: formato in te corpori, debita infirmitatis institutione, opera virtutis injungis. Bene me putas posse quod petis, si te, sicut mei corporis, sic matrem tui intelligas Creatoris. Quod si solum te edidisse hominem velis, *nondum venit hora mea.* Nemo autem sic ineptus reputandus est, ut istud quod dixit, *nondum venit hora mea*, velut errore gentili, constitutis velit fatalibus applicare. Ad intelligendum horæ illius mysterium discretionem potius requiri convenit, quam decretum: quod cum ipsa quoque nostræ mortalitatis conditio non eligatur, sed omnis status nostri necessitas gubernatoris perpetui sit voluntas: quanto magis Christus, qui potestatem habebat ponendi animam suam, et iterum sumendi eam (*Joan. x, 18*), nullo se fati voluit implicare præscripto? Sed cum venerit subeundi hora patibuli, apparebunt cælestia quæ pater genuit, et corporea quæ alvus effudit. Ergo cum ipse Dominus hic, perficiendo miraculo actus divini, non repulerit genitricem, sed instruxerit ignorantem, videamus quid hinc cum Apostolis suis tractatu impensiore contulerit. Interrogabat autem eos quodam Evangelii loco, quæ de persona

A sua vulgi variantis sentiret opinio. Cumque diversitate sententiæ populum, aut unum ex vatibus priscis, aut Moysen, vel certe Heliam, illum credere suggessissent: *Vos autem, inquit, quem me esse dicitis* (*Matth. xvi, 15*)? Tum princeps discipulorum, principium responsionis assumens, *Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivi.* Sufficere plane poterat quod constetur hic Petrus, etiamsi hoc non tam manifesta responsione confirmasset Christus. *Beatus es, inquit, Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est* (*Ibid. 17*). *Beatus es, inquam, quia ut Deum cerneres, non carnem tantummodo, sed et sanguinem censuisti: nec revelandam tibi gloriam meam lineamenta sumpti corporis obtulerunt. Non avertisti generosæ mentis aspectum, quod et carne prolatum est. Sed Pater meus, qui est in cælis, revelavit tibi Filium, cui adhæret in terris: cujus gloria paupertate nunc legitur, cujus honor contumeliis nunc celatur. Pendebat siquidem in ligni salutaris excelso triumphali præminencia, mediatoris nostri corpus altatum, et uniuscujusque sententiam de cordis penetralibus virtus salutiferi stipitis exigebat. Injuriam ille deindebat. Ecce qui destruebat, inquit, templum Dei, ut illud triduo suscitaret; alter aceti potionem ferino felle corruptam spongiæ poculo porrigebat* (*Matth. xxvii, 48*). Ipse tamen servans inter pœnas hominis misericordiam Creatoris, dolens eos pro quibus venerat adhuc sub tempore ipsius redemptionis errare, clamabat: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (*Luc. xxiii, 34*). Quid est, *nesciunt quid faciunt*, nisi quia credunt se solum hominem adduxisse iudicio? Ignorat quid faciat, qui non sentit in cruciato corpore majestatem. Et si illi solius matris filium interficere se credentes quid facerent ignorabant, cur adhuc hodie Eutyches ignorare se simulat, quod si illi tunc scissent, Christo et apostolo protestante, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent? Unde quod hic Dominus nescientibus optat ignosci, constat expertorum conscientiam non posse concedi. An forte miramur, quod tam evidentè Christus passionis suæ mysterium dignatur exponere? Ausim dicere, habemus hic adhuc amplius quod mirari. Comitata est, ut legitis, dominicam mortem circumpendentium latronum conjuncta crucifixio; quos tamen temeritas crudelis iudicii, non servilis culpæ meritum, coarctaverat innocenti. Non enim poterat sancti germinis incorruptum nitorem vicinæ pollutionis horror aspergere: sicut et sol, si radium in sæculenta dimittat, intactum prorsus nescit sentire contagium. Horum igitur unus latronum, longi sceleris vitam brevis compendii sine permotans, ex interfectore medicus, martyr ex fure, nexus membris, criminibus absolutus, fixus clavo, liber affectu: *Domine, inquit, memento mei, cum veneris in regnum tuum.* O felicitas beatitudo testimonii! o ineffabilis fertitudo credendi! Non istum, ut divinitatem in homine sentiret, signa vicerant; sed virtutis dilectionem infirmitatum collegit indicio. Concupivit in-

vocare similiter vinctum; et adhuc Eutyches orare despiciit sublimatum. Obeuntem ille contremuit: regnantem iste fastidit. Iste mortem non timebat a iudicatore, cum ille vitam requirat a mortuo. Sed redemptori suo squalentis veteris mortificatione compassus, iunxit dominicæ propriam crucem. Adoravit expertem culpæ particeps pœnæ: dudum invadendi cupidus, mutavit vota prædandi: armatus trabalibus clavis vim intulit regno cœlorum. Intellexit in Christo pauperem locupletem, vicinum invenit quod tolleret nudo, sumpsit veniæ plenitudinem, rapuit innocentie portionem. In ligno Deum contuitus, in cœlo hominem consecutus. ^a Jam porro, quoniam transacta passio docet hominem verum, cruciatum doloribus, latronibus comparatum, confectum supplicio, tumulatum sepulcro; per hæc omnia phantasmatis assertoribus assumpti corporis veritas contradicit. Quos cum in Christo unitas utriusque substantiæ perspicua testimoniorum luce convincit, omnem quæ in consequentibus replicatur, dominicæ seriem passionis phantastica honoris contumeliosi molitione perturbat: asserentes quoddam nebulosi corporis existisse figmentum, quod pro redemptore nostro injuriis pœnarum dolorumque videatur oppositum, et per inanem hominis similitudinem, pœnis quas majestas incurrere non possit, addicta quoque vera caro non existierit, quam execratur populus, cruciat iudex, pulsant verbera, quam contumeliæ illudunt, spinæ transpungunt, cui calamus illiditur, figitur clavis, sanguis excutitur. Adhuc cum omne quod spei est in solo redemptionis nostræ mysterio colloceamus, nec sit aliud nostrum reviviscere, quam Dominum necem pertulisse: falsum est quod sua incarnatione nos salvat, si et hoc in dubium venit, quod tolerandum pro nobis in carne suscepit. Veni potius, sancte Isaia, propheta quidem tui, sed evangelista temporis nostri: veni celeriter ad tuendam contra Eutycheis mendacia Christianorum salutem. Dicere te de Christo, imo etiam jurare non pigeat: *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isai. LIII, 4)*. Et: *Livore ejus sanati sumus*: non medendi facultate secunda, sed voluntarie pro nobis dolendi veritate suscepta. Si veraciter dolores nostros ipse portavit, jam et nos securi sumus, quod veros dolores commentitium phantasma non pertulit: et si livore ejus sanati sumus, incassum collatam mihi sanitatem invidet falsiloquus livor. Cæterum recte omni definitione concluditur, quod si potuit esse

^a Hoc alterum caput disputationis, Christum vero et consubstantiali nobis corpore præditum fuisse contra quam sensit Eutyches, qui fictitium illi corpus, et phantasmati simile tribuebat. Unde his quoque Aviti epistolis quæ delirium hoc refutant, titulus olim *Contra Phantasma*. Par itaque, sed contraria, ut Leontius monachus observat, in Christum impietas Nestorianorum et Eutychianorum, *Οἱ μὲν γὰρ τὴν θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα δοκίσι λέγουσιν εἶναι ἐν σωτ. π.* Illi enim, inquit, *divinitatem, hi humanitatem opinione tenuis et phantasia Servatori asserbant*. Quare scite utrosque Nonnus abbas *Ἐναντιοδοκίας* appellabat. Nam et Docitas quoque illos qui id genus phantasma inducebant, vocat Theodoretus noster lib. v Hæretici-

commentitium, non potuit livore simulatum. Sed etiam in hoc prophetæ sermone evidens geminata substantiæ proprietas invenitur. *Vere, inquit, languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit*. Duo sunt ista, quorum aut Deus solus, aut homo solus, utrumque non fecerit, sed unum Deus, aliud possit homo. Dicendo autem propheta: *Ipsè languores tulit, ipse dolores portavit*, unum evidenter expressit, qui ex divinitate constaret et corpore. Languores enim quos Adæ sauciata progenies ex vulnere corruptæ originis attrahebat, ille solus sanavit qui sanum ante condiderat. Dolores vero nostros portavit, qui desudare prælia passionis, nisi cruciatibus ac labore, non potuit. Quocirca quod in natura malum habuimus, tulit Deus: quod in corpore malum patimur, pertulit Christus. Unde respiciendum est hic, quantum Eutychiani ^b Bonosiacis barathro profundiore mergantur. Illi Christo divinitatis honorem tantummodo adimunt, isti et corporis veritatem. Photinus hominis personam nos adorare deridet, hic nebulam. An forte hæretici hujus ipsius illusionis exordium ab ipsis in Christo sacræ nativitatis crepundiis ordiuntur, ac perinde falsum erit, quod jacuit in pannis, quod apparuit magis, quod planxit in cunis? Taceo reliquos in succidua ætate profectus, quibus divinam pariter humanamque naturam complectens, lassitudinem refectio pertulit, consolatio lacrymas effudit, lux dormivit, panis esuriit, fons sitivit. Taceo plantum illum quem super defunctum Lazarum habuit (*Joan. XI, 35*), antequam effectum resuscitandi ostenderet Deum præmississe humanæ conditionis affectum. Quod si in dubium vocatur qui tanta præstitit, necesse est ut ambigua incipiant esse quæ gessit: ac perinde falso se putat sanatum paralyticus, claudus erectum, circumscribendus solis radius, quem cæsus ab utero post nativi carceris tenebras intuetur: aut hoc phantasmate Lazarus ipse delusus est, ut cum inter mortuos dormiret, jam resurrexisse se crederet. Quod si hæc omnia vera esse recipiunt, et solius passionis injuriis contradicunt; respondeant ubi tunc fuerit Filius Virginis, cum umbram tenui nube fallentem pro se offerens, quem pro nobis putamus offerri, vana sui specie et persequentes falleret et fideles. Patrem quoque faciens hac illusionem mendacem, de quo Apostolus ait, quod *Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum (Rom. VIII, 32)*. Quem filium, si non verum? quomodo tradidit, si collisit? qualiter non pepercit, si dolore prohibuit? Vel certe, qua Dominus

carum Fabularum. Ubi eundem de Christi corpore locum tractans, iisdem quibus Avitus argumentis docet, pati et mori, esurire et defatigari corpus suum permisisse: *ἵνα μηδεμίαν λάβωσιν ἀπορμήν οἱ δοκίται κρατύναι τοῦ ψεύδους τὴν αἴρεσιν: Ne quam ansam haberent Docitæ, quo falsam hæresim confirmarent*.

^b Bonosus Naissitanæ in Dacia sedis, ut nostra est conjectura, episcopus, catholicam deserens, ad eorum transit hæresim qui Photini venena sectabantur, et Christum Deum negabant, hominem tantum prædicantes. *Bonosiacos* ejus discipulos vocant etiam concilia Arelatense II et Aurelianense III; Gregorius vero magnus *Bonosianos*, libro IX, epistola 64, ad Quirinum et alios episcopos Iiberniæ.

noster morte finitus sit, qui non potuit non aliquantulum mortem pro matris mortalitate debere, soluturus conditionem obœundi legitimam, sed corruptionem pro resurgendi instantia non visurus? Quam legem utriusque naturæ significavit fel istud, quod gustatum noluit bibere, dum mortem quam ex Adam parente omnes debemus, pro divinitate noluit bibere, sed debuit pro dispensatione gustare. At vero cum factum est quod Apostolus dixit, quod *resurgens Christus jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur* (Rom. vi, 9); audeat nunc, si quid valet hæreticus, aut Christum sine Deo, aut sine homine Deum confiteri. Abfuerat sanctus Thomas (Joan. xx, 24 seq.), cum reversus Salvator a mortuis præsentia visibili præstolantium discipulorum vota repararet, et vacillantem quodammodo fidem suorum revalescens a mortuis vita componeret. Referunt ergo discipuli Dominum se vidisse. Negat ille se credere, nec se adhibiturum ullatenus fidem promittit, nisi contemplatione percepta. Transacto temporis intervallo, superveniens secundo Jesus, sed jam omnibus simul, pacis salutatione præmissa, arguit increpatione mitissima cunctantis Apostoli tarditatem: et jubente Domino, ne adhuc parum sit quod visus judicat, fidem tactus explorat. *Infer*, inquit, *digitum tuum in latus meum, et noli esse ambigens, sed fidelis* (Joan. xx, 27): qui utique inexcusabiliter jam perseverabis incredulus, cum palpando reddaris expertus. Scrutatur ille digito vestigia passionis. Permanebat ut insufficientem fuerat medicum vulnus, et hiulem transponciti lateris aditum felici indicio vitalis plaga servabat. Tunc demum in semetipsum reversus, et sancto illuminatus corpore, *Deus meus*, inquit, *et Dominus meus*. Quid, rogo, sacer apostolus de cœlestibus intellexit in carne? quid curiosæ manus attactu divinum sensit in vulnere? nisi quia jam pridem didicerat, Christum sine Deo esse non posse, et hæc ipsa vulnera quæ palpabat, prævaluisse quidem homini, sed cessasse victori: tamen nec afficere morte nisi hominem, nec vinci a Deo nisi resuscitante potuerunt. Hic itaque, magno miraculorum stupore conclusi, cum audiunt Dominum nostrum recepti corporis situ, visibilem oculis, digitisque palpabilem, locum quo Apostoli consueverant clausis foribus intrasse, ad familiare commentum asserendi phantasmatis, et per fallaces inanum nebulæ fraude præstigiæ, illos humanæ caliginis queruntur obtutus. Sentiunt enim in facti magnitudine quiddam divinum, vigoremque illius subtilitatis, quo foribus observatis pene:rele secretum sine aditu corpus intraverit, ne cogantur facere mirificum, comminiscuntur incertum. Quod videte ad quantam spectet Divinitatis injuriam, si veritatis magister, qui nobis etiam verborum mendacia interdicit, ipse factis credatur potuisse mentiri. Procul dubio enim mendacii genus foret, si quod ipse non fuerit, se credi a suis velit, et putaretur factum a Christo, quod non licet facere Christiano. Qui ad cognoscendam mysterii dispensationem et visu instructus, quod sufficit

A sano: et tactu convictus est, quod additur cæco. Sed caret remedio sponte petita debilitas: quidquid libet medicaminis oculis lippientibus imponatur, curari non potest qui cæcatus ire delectat. Aut quis in tali obstinatione usus oculorum est, qui verum esse renuit quod annuit visum? quæsi non minus sit Deus penetrasse conclusa, quam homini patuisse cœlestia: qui tamen suis post resurrectionem sæpe testatus est: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* (Luc. xxiv, 39). Quid Eutychi tam clausum? quid contra phantasmata tam apertum? velut si dicat, molem ossium carniæque species ventura non recipit. Noluit se, vel solum quemlibet virum, hoc est sine corpore, spiritum dici: sed ut talem recognoscatis in judicio, qualem redidisse conspicitis e sepulcro. Unde jam post passionis certamina triumphator nihil quidem habuit, quod mundanum indigentia redivivi corporis postulare. Non illi quippe aut fames cibum, aut potum sitis, aut requiem labor, aut somnum poposcit operatio. Quæ omnia non solum in capite nostro, quod est Christus, exigua illa parvi temporis morte decocta sunt: sed etiam in nobis sic usque ad obitum valebunt, quod resurrectione finientur: et tamen, ut dicere cœperam, cum membra illa dominica, nulli jam indigentia obnoxia tenerentur, ad suspicionem phantasmatis suorum cordibus eximendam, cum apostolis visus est, cibum jussit apponi, quibus convesei commissa benedictione dignatus est. Quod faciebant illi adhuc pro redemptione corporis, fecit bonus magister pro testimonio veritatis. Nisi forsitan dicat phantasmatis prædicator, caliginem illam, membrorum speciem seductricem, quæ apponebantur assumere, nec escam illam pignoris sancti in dominicum corpus sine onere corruptionis intrare, sed inanem ventrem incerti esus gravare ponderibus. Quæ certe pastum fallens imago, aut futura est si subripuit, aut non est aëria, si comedit. Scio tamen quod non alter quam Christus, inter suprema cibi illius monumenta testatur: *Quia oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me* (Ibid., 44). Et nos pauca exemplorum querimus, cum ille omnino Scripturam in sua dicat unitate compleri. *Et post hæc*, inquit, *cum benediceret suos, ferebatur in cœlum* (Ibid., 51). Recede procul, Eutyches, cum præstigiis quas animo concepisti. Solus hac benedictione careat, qui se a phantasmate aut benedici lætatur aut redimi. Interim ferebatur in cœlum Filius hominis, qui erat in cœlo dudum præscientia, nunc natura. Nec aliquo angelicæ manus auxilio, quanquam portari dicatur, indiguit; sed ferebat matris filium filius patris; ibat quod Deus erat; quod homo, ferebatur. Patebat redeunti porta cœlestis, et Deum suum cum accessu corporis revertentem originalis patriæ claritas invitabat. Quo recepto, *Duo*, inquit, *angeli astiterunt*, Apostolis sic loquentes: *Viri Galilæi, Jesus hic qui receptus est a vobis* (Act. 1, 11), id est, quem in sede Pater, seu quem vos recepistis in fide, *sic venit, quemadmodum vidistis eum*

enitem in cœlum. Habent ergo in hoc sermone quod sperent quibus phantasma videtur esse quod gestum est, si sic veniet quomodo vidistis eum euntem in cœlum. Ubi videbunt catholici quem ambiunt, adversarii quem confixerunt; ubi ad eadem clavorum vestigia quæ cernunt, vel illos ignes Eutyches simulatos putare desinat, quibus post phantasmatis fumum sera pœnitundine perpetuo torris ardebit. Ad cujus pristinum dogma denotandum, vel corrigendos aliquantisper, sicut optandum est, sectatores, pauca hæc dixi e sufficiat: ut ex similitudine testimoniorum quæ posuimus, etiam ipsi sibi necessarie numerosiora perquirant. Quod si forte pristino sceleri dogmatis sui, aut infidelitatis perseverantiam servant, aut aliquid novæ molitionis accumulanti: siquidem peculiaris errantibus mos est, in obstinatione perversa semper dicere velle quo pereant: dabit Deus, ut jussu vestro, meoque famulatu, pravitas quæ adhuc augmento accenditur, uno et semper æquali Scripturarum cœlestium magisterio propulsetur.

EPISTOLA IV.

Avitus Viennensis episcopus domno Gundobado regi.

Sciscitatio vestra plena religionis atque pietatis est. Sed quia inquisitione proposita, consultoris vel respondentis nomina præmisistis, suggerendum puto, fuisse in Africa quemdam Faustum^a episcopum secta Manichæum, opusculorum quorumpiam conditorem, execrabilium sane, et in nonnullis etiam sermone turpissimorum. Hic autem, quantum ad frontem pertinet, quasi abstinentissimam vitam professus; et non secretam crucem, sed publicam vanitatem jactantia ventosi tumoris exaggerans, quantum potuit, auditoribus venenatam disputationem velut indeclinabilis virtutum servator indixit. Et quia legistis, consulenti cuidam Paulino Burdegalensi, ab episcopo supradicti nominis fuisse responsum: cujus temporibus Paulinus quidam, Deus viderit utrum is quem memoratis, tamen perinde Burdegalensis, non pauca stylo catholico et irreprehensibili fide conscripsit: præfati hæretici mentionem idcirco præmisi, ne Manichæi ipsius Fausti opus infaustum, vel alterum quem etiam gloria vestra noverat, ortu Britannum, habitaculo Regiensem, titulo nominis accusaret: simul et qui aut consulere supra

^a Adversus quem exstant libri sancti Augustini, cujusque in aliis ejusdem operibus frequens mentio. Cæterum et Paulini ad Faustum epistola, et Fausti ad eum quæ sita responsio, quæ nunc inter Fausti Rhegensis opera leguntur, quo de Fausto hic agatur ambigi non sinunt. Britannum hunc ortu fuisse docet Avitus: quod non de Iusulanis, sed de Armoricis Britannis accipiendum monuimus in notis ad epistolam Faundi ad Mutianum scholasticum. Paulinus hic autem Burdegalensis qui ad Faustum scribit, cum de Paulino episcopo Nolano accipi nequeat, de Paulino Eucharistici auctore intelligendus videtur, qui et ipse ortu Burdegalensis fuit, et Massiliæ larem relicta patria cum fixisset, Fausti Regiensis consuetudine uti potuit.

^b *Momentaneam* Faustus quoque appellarat, Paulinus *subitam*. *Percunctator*, inquit, *accedo. Sum peccatis carnalibus involutus; omnia quæcunque potest cri-*

minuos, exerceo; cum diem humanæ sortis implevero, pœnitentiam subitam sum consecutus; si excludat pro parte peccatum, an ad integrum, opto cognoscere. Hanc Faustus inutilem esse respondit. Quod falso dici docet Avitus, et ante Avitum in eadem Gallie provincia docuerat Gennadius Massiliensis Ecclesiasticorum Dogmatum cap. 48. *Pœnitentia*, inquit, *abolere peccata indubitanter credimus, etiamsi in ultimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, et publica lamentatione peccata prodantur: quia propositum Dei quo decrevit solvere quod perierat, stat immobile. Et ideo quia voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitæ, si tempus conceditur, sive supplicii confessione, si continuo vita exceditur; venia peccatorum fideliter præsumitur ab illo qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur a perditione pœnitendo, et salvatus miseratione Domini vivat. Si quis aliter de justissima Dei pietate sentit, non Christianus sed Novatianus est.*

A ambiguo quæstionum, aut dignus rescripto posteris reservando potuerit inveniri. Cujuslibet tamen eorum in manus vestras dicta pervenerint, sancte, sollicite, regie vos moverunt. **B** Pœnitentiam, quam proprie momentaneam nominastis; id est in ægritudine quasi sub momento mortis acceptam, nihil aut nulli prodesse, adversa veritati et admodum cruda definitio est. Apud divinam quippe misericordiam vel ipsa humilitas contentis dici non debet fructu carere. Quia cum legimus, quod qualitate vitæ anterioris abolita, quia plerumque contingit et peccare justos, et respiscere peccatores, in ea quis via judicetur qua obitus sui tempore fuerit deprehensus, incunctanter credenda est vel ipsa correctionis voluntas placere, si vera sit. Sed totum apud cœlestem clementiam fidei qualitate pensatur. Unde et inter illos operarios quos in Evangelio (*Matth. xx, 9*) legitis esse conductos, pro devotionis ardore, mercedem prioribus exæquatam etiam qui tardius venerant sortiuntur. Sicut et Ninivitarum brevissima pœnitudo, omnem indulgentiæ summam triduo fervente mercata, gladium peccatricis urbis cervicibus imminente quem jam ictui destinato per manum Jonæ prophætæ (*Jonæ iii, 10*) dies statuta vibraverat, repagulo consonæ satisfactionis obtudit. Contradicant autem exemplis hujusmodi, quos verius reddit appetita superbia turgidos, quam conscientia illibata securos. Hoc tamen loco quid sæpe doleam, quia fandi licentiam dignamini præstare, confiteor. Contristamur nunquam in hac nostrorum facilitate, quod rem tam pretiosam pro levi accipere grave discrimen est. **C** Cum enim videntur pœnitentiam precibus ac lacrymis poscere, impium dicimus denegare. Sin igitur contingat in eorum, ut acceptam quicumque pœnitentiam, si sanitatem corporis recipit, aut negligat, aut factus sit, ut apostolus ait (*II Petr. ii, 22*), canis reversus in vomitum, qui veniabilius onerabatur fragilitate peccati, plectibilius opprimetur abusione remedii; et dicetur illud quod Ananiæ in Actibus apostolorum: *Nonne manens tibi manserat, et de promittendo in tua potestate pendebat* (*Act. v, 4*) *Melius est autem, ut ait propheta, non vocere, quam vocere et non reddere* (*Eccles. v, 4*) Unde contraxit consuetudo sermonis, ut donec quisque nostrum votum

D *minuos, exerceo; cum diem humanæ sortis implevero, pœnitentiam subitam sum consecutus; si excludat pro parte peccatum, an ad integrum, opto cognoscere.* Hanc Faustus inutilem esse respondit. Quod falso dici docet Avitus, et ante Avitum in eadem Gallie provincia docuerat Gennadius Massiliensis Ecclesiasticorum Dogmatum cap. 48. *Pœnitentia*, inquit, *abolere peccata indubitanter credimus, etiamsi in ultimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, et publica lamentatione peccata prodantur: quia propositum Dei quo decrevit solvere quod perierat, stat immobile. Et ideo quia voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitæ, si tempus conceditur, sive supplicii confessione, si continuo vita exceditur; venia peccatorum fideliter præsumitur ab illo qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur a perditione pœnitendo, et salvatus miseratione Domini vivat. Si quis aliter de justissima Dei pietate sentit, non Christianus sed Novatianus est.*

compleat, voti reus dicatur. Quocirca fateor, in necessitate positus non sine metu dari debere poenitentiam: quos si absque capitalibus culpis, ^a in usu conjugalis copulæ dies suprema reperiat, ut pote rem licitam præsumentes, nec damnatione dignos putamus, nec a sacrificio commemorationis excludimus, E contra, si professam compunctionem sæculo retrahente vacauerint, quasi jam apostatas, id est ab standi firmitate deciduos, necesse est a communione suspendi: cum melius sit manere intra quantulumcunque salutem humilitate mediocrium, quam ipsam salutem ex toto destrui violatione summorum: et tutius inveniat cum honestate in matrimonio vivere, quam castitate mentita illicitis licita maculare. Quod prævidens Apostolus (*I Tim. v, 12*), et videns quæ primam fidem irritam fecerint, majorem ^B damnationem denuntians subituras, ¹ et personas legitimi atque irreprehensibilis tori pace devinctas, vacare orationi ad tempus, ac rursus in id ipsum regredi sinit: ne Satanas, inquit (*I Cor. vii, 5*), per incontinentiam illorum, tentet in promissione perfidos quos in carne non vicerat conjugatos. In secunda quoque quæstione, quod negamus est, ^b fidem solam homini prodesse non posse, hoc minime probo; neque ab illorum parte profiteor, qui, sicut ait Dominus (*Math. xxiii, 4*), grave super humeros discipulorum pondus imponunt, quod ipsi tamen uno digito movere detrectant. Propter quod, tam rigidam de fide sententiam aut extraneus potuit præsumere, aut noster debuit temperare. Quod si dignanter admittis, conjectura breviter exemplisque patefaciam. Fidem ^C esse omnium bonorum spiritualium fundamentum, per hanc primitus informata Christianorum rudimenta testantur. Nam si baptizatus, aut etiam translatus ab hæresi qualibet parvulus, vel forsitan ævo longiore proventus, celeri post lavacrum sine rapiator, nec ipse operis jactitator abnuerit, hominem sola fide salvatum. Extra quam quod nihil quælibet bonæ profuerint actiones, de sæculi philosophis æstimemus: quos contemptores mundi amatoresque sapientiæ, castitate proposita, facultate despecta, quidquid hodie catholici prædicamus, quia fides deficit, non profuit operatos. Adeo machina vanitatis, nutabundis exulta fastigiis, quia sine fundamento surrexit, per se sola constare non potuit. Quid si nunc diversorum in Scripturis cælestibus fidem retexam, ^D quam semper desiderii compotem reddidit laudata credulitas? Abraham quod solum credidit Deo, repu-

latum est illi ad justitiam (*Rom. iv, 5*). Raab meretricem vitam præteritam prostitutione sordentem, Israelitarum populum per fidem præstolata purgavit (*Jos. ii, 5*). Sic illa Evangelii Cananitis (*Math. xv, 27*), quanquam repulsa convicio, dari tamen catulis suis filiorum panem perseverantia petitionis elicit. Alia fluxum carnalitatis obscenæ tactu fideliter medente ^c restrinxit (*Math. ix, 20*). Suadetur tamen et bonorum operum jungenda devotio, quam negligere non pertinet ad fidem. Sed cum dicat Apostolus: *Quidquid non est ex fide, peccatum est* (*Rom. xiv, 23*), videtis ipsam quoque quam rectam credimus operationem, nisi fidei suffragio fulciatur, in peccatum posse mutari. Expertus est hoc nimirum Pharisæus ille in Evangelio (*Luc. xviii, 10-14*), qui gratias se referre, quod non esset sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, elemosynas subinde facere, bis in sabbato jejunare, tumido ac resupino pectore jactitabat; cum Publicanus, fronte cernuus, fide rectus merita bonorum sola humilitate præcipiens, domum suam de qua non justus exierat, justificatus intraret. Quid plura commemorem? Adhuc nnum patienter accipite. Latro ille (*Luc. xxiii, 40-43* cujus assuetum sceleribus corpus, juxta crucem dominicæ puritatis servili patibulo criminum vindicta suspenderat, sentiens in morientis Christi corpore majestatem, pro præmissa crudelitate addictus supplicio, pro subsequuta confessione additus paradiso, per injustum deductus est ævum, ut de justa raperet morte martyrium. Ecce sunt virtutes ex fide: ostendat quisque, si potest, sine fide virtutem. Dominus in Evangelio (*Math. xiii, 31*; *Luc. xiii, 19*) exiguitatem fidei grano sinapis comparatam, quæcunque voluerit valituram promittit. Sic fit ut, cum opera sine fide possint esse, fides sine operibus esse non possit; quia si corde credatur ad justitiam, et ore fiat confessio ad salutem (*Rom. x, 10*). Apud sensum Spiritus sancti, promissiones sequentem, principium est boni operis integre credidisse; si tamen, ut Apostolus ait (*Rom. viii, 16*), ipse spiritus testimonium reddat spiritui nostro: non, ut super audistis assertum, qui creatura nobis, sed qui creator infusus, auctor et testis est nostri spiritus, non natura. Ecce ad epistolam Fausti episcopi, nec interest ejus: quæ veritati arbitror convenire suggesti. Mihi et eis quorum salutem sitio, fidei plenitudo donetur; illis opera sua, si fide fuerint vivificata, sufficient.

^a Conjugium opponit poenitentiae, quia poenitentiam professi abstinerebant a conjugio. Unde et conjugalis, nisi ex mutuo consensu, poenitentiam dari concilia vetant, Arelatense ii, can. 22; et Aurelianense iii, can. 24.

^b Quod Paulino responderat Faustus, fidem nudam meritis ad salutem non proficere, de iis videlicet affirmabat qui adultam ad ætatem perveniunt. Avitus autem contra illum sic disputat, quasi etiam parvulus comprehendat: quod abhorret a Fausti sententia, qui utrosque distinguit, et apud Deum distingui docet

libro i de Gratia et Libero Arbitrio cap. 7: *Fidem* inquit, *expectat a parvulis, opera cum fide a consummatius requirit*. Neque aliter accipiendus S. Augustinus cum, iis respondens qui sine fide non posse, sine operibus autem posse perveniri dicerent ad æternam vitam, fidem ipse solam non sufficere ad salutem, sed opera cum fide requiri docet in libro de Fide et Operibus. De iis enim sermo est qui grandiores fiunt post baptismum.

^c An restrinxit?

¹ Conjunctio *et*, quam contextus requirit, deest in edito Si mond.

EPISTOLA V.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a DOMNO GONDOBADO REGI.

Si gratiam priscae pietatis expertus, rite artificium sanctae dignationis interpretor, ad consolandum me, dominos et conservos meos sacerdotes vobis jubentibus puto venisse. Quod ecce sub divino testimonio loquar, pro debiti famulatus reverentia praecelsis-imo domno dependere non praesumpsi. Virtuti enim vestrae derogat, si quis super casu qui contigit, consolationis aliquid scripto verboque suggesserit. Neque porro cedit in regiam quidem, sed philosophicam mentem mœroris abjectio. Lacessivit, verum est, cunctorum lacrymas amor vester. Sed si ambenti saeculo salus vestra conceditur, parum est quod perdidit unum pignus omnium pater. Temporalis luctus est, ubi tam innocens quis obiit, cujus mortem nullus putavit. Judicet unusquisque quod sentit: nihil unquam vestris temporibus contingere potest, quod non semper arbitrer profuisse. Unde nihil hic casuale praesumo, nihil asperum. Ordinavit hunc potius occulta dispensatio, quam inflixit, angorem. ^b Flebatis quondam pietate ineffabili funera germanorum, sequebatur fletum publicum universitatis afflictio, et occulto Divinitatis intuitu, instrumenta mœstitiae parabantur ad gaudiium. Minuebat regni felicitas numerum regalium personarum, et hoc solum servabatur mundo, quod sufficiebat imperio. Illic repositum est, quidquid prosperum fuit catholicae veritati. Et nesciebamus illud tunc frangi tantummodo, quod deinceps nesciret inflecti. Aut quid de fraterna sorte dicamus? Ipse quem vocitari parvum vestra natura circumdedit, bonis vestris absque omni malitia militavit, cum serviret vobis nescientibus periculum gentis, cum futuram pacem diserneret turbatio regionis. Experto credite, quidquid hic nocuit, hic profecit; quidquid tunc flevimus, nunc amamus. Non valentibus ista praescire potest equidem durum videri, vicinam thalamis virginem tædio incumbente praereptam: quæ tamen ambita est ut regina, defuncta est incontaminata. Quanquam revera majorem causam luctus sui reliquisse dixerim, si diem ultimum post recentia vota clausisset. Ibi enim forte potuerit inveniri, ubi mihi post invidiæ nodum, insultationis dentem fixisset æmulus livor. At vero nunc, quæ mens tam barbara non miscreatur virginitatem felicitatem-

^a Consolatoria in obitu filiae, quæ regi desponsa, et regina mox futura, paternis in ædibus decesserat ante nuptias. Quod vero illi vel sponso nomen fuerit, non explicat.

^b Funera flevisse ait, quorum auctor ipse fuerat. Ex tribus enim fratribus, duos Gundobadus principio regni sustulit, Chilpericum Clotildis nostræ patrem, et Godomarum: cum tertio Godegisilo regnum partitus, complures annos cum eo regnavit. Tandem et hunc quoque injuria lacessitus interfecit, solusque deinceps integro regno per sedecim annos potitus est, usque ad Petri consulatum, sub quo defunctum Gundobadum notat Chronicum Marii, hoc est anno Christi 516.

^c Gratianopolitano. Hunc enim esse arbitror qui cum Avito ipso interfuit et subscripsit concilio Epaonensi, atque in vulgatis editionibus conciliorum

A que in paterno regioque sinu receptam? Nec mutavit sedem, nec contigit peregrinationem: ubi non diu esse potuit domina, nec breviter exstitit peregrina. Unde cum lætitiâ vestram, quasi serenitatem cœli, exspectet universitas, reddite vos gaudiis populorum: quia nunquam respublica orphauitatis incurrit perniciem, quandiu sustentantibus vobis mater Ecclesia non senserit orbitatem.

EPISTOLA VI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a VICTORIO EPISCOPO.

^d De hæreticorum oratoriis non recipiendis.

Petisti, imo potius præcepisti, frater piissime, ut datis ad beatitudinem tuam litteris indicarem utrum hæreticorum oratoria sive basilicæ ad usus possent nostræ religionis aptari, cum conditores earum ad catholicam se legem erroris correctione transtulerunt. Digna profecto res de qua tu consulis, si respondendi idoneum reperisses. Quia jussisti tamen, reserabo in subditis quid consequens putem: ea scilicet definitione, ut locum succensendi aliis non reservem, si modo id quod statuendum creditur, vel ratione perspicua vel prolata de canonicis voluminibus auctoritate confirment. Istud quod de oratoriis vel basiliculis privatis interrogasti, perinde ut de ecclesiis eorum, difficile definitur. Hoc namque suadendum est catholicis regibus, quod de subjectis eorum fuerit constitutum. Unde primum, quæso, si a principe regni nostræ cujus nobis Deus præstitit in vera religione consensum, sortis suæ antistites consulantur, utrum respondere possimus, fabricas a patre suo hæreticis institutas catholicis debere partibus applicari. Quod si aut nos suademus, aut consentiat, persecutionem in se commotam hæretici non immerito causabuntur, cum catholicam mansuetudinem calumnias hæreticorum atque gentilium plus deceat sustinere quam facere. Quid enim tam durum, quam si illi qui aperta perversitate pereunt, de confessione sibi aut martyrio blandiantur? Et quia post nos, nostrique regis, Deus tribuat, felicissimum longevitatem, siquidem nihil de processu temporum immutabili credi debet, poterit forsitan hæreticus quicumque regnare, et quidquid persecutionis Ecclesiis personisque commoverit, non sectæ suæ studio, sed ex vicissitudinis retributione fecisse dicetur, et nobis etiam post mortem gravandis ad peccatum reputabi-

D Victurius, in codice autem Lugdunensi Victorius appellatur, ut hoc loco.

^d Qui hanc epistolam contulerit cum canone 33, concilii Epaonensis, *De basilicis hæreticorum*, facile animadvertet, canonem non solum ex mente Aviti, qui præerat concilio, sed ipsius quoque verbis conceptum atque expressum. Sic enim se habet: *Basilicas hæreticorum quas tanta execratione habemus exosas, ut pollutionem earum purgabilem non putemus, sanctis usibus applicare despiciamus.* Diversa paucis ante annis fuerat sententia concilii primi Aurelianiensis, cui basilicas Gothorum recipi, et simili quo nostræ innovari solent placuit ordine consecrari. Quod ubique gentium in more usuque jam olim fuisse, tum Græcæ, cum Latinae passim historiae declarant.

tur, quidquid fuerit perpressa posteritas. Et forsitan adjiciet divina miseratio, ut proles principis de quo loquimur, per receptam fidei plenitudinem catholicum se jure auctorem. Quid tamen, si nunc quisquam de vicinis regibus legis alienæ ulcisci in regione sua similiter velit, quod hic sacerdotibus suis doluerit irrogari? At si quis hujusmodi me deridens in hæc verba prorumpat, utar gloria temporis mei, prospiciat statui suo subsequens ætas. Sed qui talia secum tractat, paulisper mihi redhibeat quam postulo rationem, utrum hæretici a nobis cum veritate recipi debeant, recipiantur: lucidissima salus est, quia sicut scriptum est: *Credidi, propter quod locutus sum (Psal. cxv, 4)*. Præcedit fides locutionem, et sequitur confessio credulitatem; et per impositionem manus sacerdotalis fit pravitate amissio, fidei redditur plenitudo. Res autem insensibilis quæ primum innovata polluitur, ignorare me fateor qua deinceps sanctificatione purgetur. Dico certe, si potest pollutum ab hæreticis altare sacrari, posse et panem qui super illam positus est, ad sacrificia nostra transferri. Idem primitus hæreticus conditor fecit. Transit ad repositionem divinam: libertate gaudens dimittat *Egyptum*. Ad fidem rectam felici mutatione transmigrans, reliquit potius maculam quam attrahat: cum aliquid non legitimum impurgabili errori, gravant magis polluta contactum quam capiant a tangente remedium. Unde et in Aggæo propheta: *Hæc dicit Dominus exercituum, interroga sacerdotes legis dicens: Si sustulerit homo carnem sanctificatam, et tetigerit de summitate ejus panem, aut quodcumque aliquid, nunquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes dixerunt, Non. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus ex omnibus his, nunquid contaminabitur? id est, ille panis qui dudum sanctus exstiterat: Et dixerunt sacerdotes, Contaminabitur (Agg. II, 12)*. Quapropter conjiendum est, si potest ille panis in his altariis consecrari, quem si consecratus panis tetigerit, redditur inquinatus. Malachias quoque propheta sic dicit: *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? et si offeratis claudum, nonne malum est (Malach. I, 8)?* Et paulo post: *Maledictus, inquit, dolosus, qui habet in grege suo masculum, et votum faciens immolat debile Domino (Ibid., 14)*. Quid hoc judicio sincerius? quid tali auctoritate manifestius? Fabrica quam iterata cupis innovatione præsumere, si sana est, quid benedici ut? si languida, cur offertur? Quantumcumque munera a malis oblata in bonum trahere concupiscas, sequi te ad sanctitatem clauda non poterunt. Dicit Apostolus, suscepisse *virgo castam exhibere Christo (II Cor. XI, 2)*, id est Ecclesiam. Ecclesia porro quæ hæreticorum fuit, etsi licet meliori nubere, non erat virgo. Cur ergo appetat sacerdos illicitam, qui prorsus a contactu repudiata ac viduæ prohibetur? Post incesti nexum tera conjunctio est. *Qui sociatur, inquit, meretrici, unum corpus efficitur: nec tollam membra Christi, et faciam membra meretricis (I Cor. VI, 15)*. Vide si possit junctis sibi Christi membris meretrix reintegrari,

A in cujus corpus unita Christi, id est Christiani, per pollutionem membra vertuntur. Unde et alio loco Apostolus dicit (*Ephes. V, 27*), talem se Ecclesiam velle, quæ non habeat maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi. Nunquid ullo pacto poterit istud de hæreticorum fabricis dici? Benedictio quæ rebus sensu carentibus ac pollutis impenditur, nec purgat maculam, nec explicat rugam. Imo magis, si paulo attentius intuemur, caret macula quod symbolum est novitate rugosum. Porro quod iteratione duplicatum est, ruga tegitur: talem nequaquam sancta sinceritas, et Adam veterem exuens, novo quod offertur homini comparetur. Quam novitatem nobis auctoritas Testamenti Novi Evangeliorum voce commendat (*Math. XIX, 30*). Unde etiam ipse sibi Dominus **B** sterni pullum præcepit, cui ante ipsum nullus incederat (*Marc. XI, 2*): quem totius sæcularis usus expertem, feliciter redderent non imposita flagella subditum, sed exordia sancta mansuetum. Et ut ipsum quoque dominicæ mortis mysterium novitatis honore non careat, in monumento novo quod in petra excisum est, redemptricem nostram dominicam carnem legimus quiescere (*Math. XXVII, 60*). Quis ergo mihi persuadere conetur, post errores funerum sepulcrum posse mundari? Quamvis putredinis humore sicca, consumptis jam carnibus, albis tumulis attollantur, remanet immunditia recordatione, etiamsi abesse putetur aspectu. Expulisti quidem morticinum dogmatis alieni, et fortitudinem ejus emortuam de sepulcro suo quasi ossa honore carentia projecisti. Sed **C** puto quod imponi in fetores sacri corporis membra non debeant. Et dices forsitan hæreticos, si eis potestas detur, altaria nostra temerare. Verum est, nec refello. Sæviunt quidem cum possunt sædis unguibus alienarum ædium pervasores. Sed vim intendere, loca pervadere, altaria commutare, non pertinet ad columbam. Specialius ergo fugiendum, quod licere sibi hæreticus putat. Ab exemplo magis vitare convenit quod hostis amplectitur. Nec mirum est si dedicationes geminare audeant, qui baptismata frequentant. Quod circa non quid statuam, sed quid optem breviter indicavi. Hæretici cultus loca pervadi nollem, cuperem prætermitti in morem ergastulorum. Semper optandum est, non ut mutata transeant, sed infrequentata torpescant. Salubri populorum **D** correctione defertis maneat æterna viduitas: nec unquam recipiatur a nostris, quod conversionis studio repudiatur a propriis. De ministeriis hæreticorum quæ illis sacra, nobis execrabilia judicantur, id est patenis paterisque, quia quid censeam perinde rescilhero me jussisti, validæ quidem observationis exemplum est, quod legitur in Heptatycho (*Num. XVI*), de thuribus peccatorum, qui ignem illicitum præsumentes, incendio temporalis gehennæ æternam signante consumpti sunt. Jacebant namque cineri prunisque permixta, ad mortuorum judicium terrore inque vivificationem, vasa quæ diximus, et odoribus thuris assueta, abominabilem immunditiam perversi usus fetoro contraxerant. Tunc duci legifero easulenti præcep-

tum est sermone divino, ut hæc infusa fornacibus, et distenta per laminas, sacro altari affigeret. Vides ergo, quod illic pariter erudimur, usum execrabilem metallorum, ad bonum, si ignibus careat, non posse transferri. Adeo ad catholicam comparisonem hoc præstat metallis ignis, quod sensibus fides. Unde et in psalmo Propheta sic orat: *Ure renes meos et cor meum (Psal. xxv, 3)*. Reprehendat certe quispiam, pro sensus sui discretionem, quod sentio. Fateor ministeriis illis minime delectari, quæ superioris Galliæ partibus ad ecclesiæ legis nostræ captiva venerunt: quæque nil voluntarium, nil innocens præferentia, si dolentibus rapiantur, offerentibus prodesset non poterunt. Cur mihi dicat victor, quod altaribus tuis exhibeo, quoquoque ordine meo factum, si iubetur: *Honora Dominum de tuis justis laboribus (Prov. III, 9)*? Parum est de laboribus, nisi de tuis; parum est de tuis, nisi de justis. Nunquam oblata pronuntiem, quæ antequam offerrentur, ablata sunt. Sed talia semper munera gratulor sanctis altaribus superponi, qualiter religiose si non solum proprie, quia eis sua videtur ubicunque catholica est. Cur de thesauris suis lætissima quæque producens, haud omni impendio curat, ut in his quæ ad sanctum ministerium pertinebunt, non magis pretiositas possit placere quam novitas? Orate quod restat, ut longo tempore post votorum opes sibi a Deo creditas, non in secretis molibus, sed in publicis muneribus possessuras, cum populo sibi subdito gaudens usibus sacris semper habeat quod donabit.

EPISTOLA VII.

AVITUS VIENNENSIS ^a EPISCOPUS PAPÆ CONSTANTINOPOLITANO.

Dum dominus meus, filius vester, patricius ^b Sigismundus gloriosissimum principem officio legationis expetiit, nobis quoque deferendi ad vos famulatus

^a Joanni Cappadoci patriarchæ, qui relato in diptycha concilio Chalcedonensi, expunctoque ex eisdem nomine Acacii, longum dissidium quod Orientalis ab Ecclesia Romana sejunxerat, redintegrata pace et concordia terminavit. Exstat Joannis ipsius ad Hormisdam papam epistola, rei gestæ tempus subscriptione sua denotans, *data mense Martio, die xxviii, indict. xii, consulibus domno Justino imp. Augusto et Eutharico V. C. ara mvm, id est anno Christi 519*. Cedrenus anno primo Justini, Ἐπισκόπων δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἔλθόντων δὲ Ὁρμισδοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, τῆ Βιταλιανοῦ σπουδῆ, ἔτι ζώντος Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδῶνι τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις τοῖς διπτύχοις συνέταξε. *Cumque Roma venissent episcopi ab Hormisda Romano episcopo missi Vitaliani studio, cum adhuc viveret Joannes Cappadox episcopus Constantinopolis, quartam sacram synodum Chalcedonensem ad tres alias in diptychis adscipit. Liqueat ergo, quemnam principem hoc loco intelligat, quem Rom. antistitem, quem denique papam Constantinopolitanum.*

^b Rex Burgundionum qui Gundobabo patri quarto ab hinc anno successerat. Solebant his sæculis imperatores Romanarum dignitatum titulos exterarum gentium regibus honoris causa impertiri. Unde et Theodericum regem Gothorum et alios, magistros militum sæpe appellatos legimus; atque, ut hoc loco patriatum Sigismundo delatum intelligimus, et pa-

aditum dupliciter sancta opportunitate per
Cum enim, ut præcipuum sacerdotem, juste derio sitiremus, adjecit vir illustris Laurentium vestri animis nostris, indicans apicibus et nihilum quod quietem Orientalium populorum biguo caligante fuscaverat, redintegratae pacinitate detersum: et eam cum Romano antistite habere concordiam, quam velut geminos apostolice principes mundo assignare conveniat. Quis et vel catholicus dici potest, de tantarum a Ecclesiarum pace non gaudeat, quas velut positum religionis signum pro gemino sidere expectat? Quis non merito delectetur infirmi reditu, incolumium statu, cum aliis ovibus intra salvatis, illa quæ vitio errantis arbitri evagata, caelestibus caulis lætitia plaudente tur? Custodite igitur, quasi patres, traditam etiam super nos Ecclesiæ disciplinam. Cuius vestræ tantum opus est magisterio, quam exemplo. Quam caritatem populis suadet hanc in nostris rectoribus nesciamus? quid prope firmum videri poterit, quid nutat in manum? Ergo piam redeuntibus date, ne tentatione pereat, prædicationem. Prospicite lata signa tam fera bestia populetur, si absensus vestri Roma dissulset. Memores ver quia si super dissensionem vestram sol occidit mnum orientis est, prosperrimum quem su nuntium per fidelissimum virum ad nostram stram firmate rescripto: ut expectans occidit Ecclesia in sermonibus vestris donum oculi, quod se lætatur accepisse per condic multiplicari sibi gaudeat per magistrum.

EPISTOLA VIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c EUSTORGIO ET Adventu præsentium portitorum ecce jam

tricum Theodericum eundem a Zenone proditum est, sic ad Clodoveum regem Francorum post victoriam Gothicam, codicillos de consensu Anastasio missos testatur Gregorius Turonensis cap. 38.

^c Mediolanensi, ut docet epistola Theodorigis, quæ est nona lib. I Variarum apud Cassiodorum et lib. II, epistola 29, ad Adelam comitem, bis: *Beatis in viis Eustorgii episcopi sanctæ lanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus salutibus admonemus, ut prædictis vel honoribus Ecclesiæ intra Siciliam constitutis tuitionem salva civitate, præstare.* De hoc Ennodii interpretati sumus epigramma 149 de fonte b S. Stephani, et aqua quæ per columnas veni-

En sine nube pluit sub tectis imbre sereno,
Et cæli facies pura ministrat aquas.
Profua marmoribus decurrunt flumina sacri:
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha recessus
Eustorgi vatis ducta ministerio.

Id est, episcopi. Græcum ortu sunt qui Eustorgium faciunt ex nominis conjectura. Quod verum Joannis Damasceni discipulum fuisse, absur- cum tempora discrepent.

a te desiderandi reverendique affatus vestri dona venerunt; quæ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numerositate copiosa. Revera duplex in litteris vestris materia gratulationis accessit. Primum quod salvam mihi gratiam, sic etiam in vestro, sicut in vestrorum exstitit animo decessorum, hereditario monstratis affectu. Deinde quod in eodem famulari negotio præcepistis, quo, dum tuendæ vel reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non indignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur beatitudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumulastis oratione mercedem: interventu vestro pretiosius factum est pretium quod misistis. Vicia est per reverentiam vestri in rigore barbarico humilitate inmanitas, intercessione crudelitas, illatione cupiditas. Conjicimus qualiter illic prædicationibus duriores animos edomatis, cum interveniendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitur opere vestro nostrarum ærumna regionum; et emanans ex largiendi thesauro irrigui fontis ubertas, cum Italiam rigaverit, aspergit et Galliam. Quapropter depenso salutationis honorificæ famulatu, me vestro intercessui vel favori votis præfusa supplicatione insinuo: optans licet in cunctis, mihi tamen specialibus causis literas; in quibus sic vobis per misericordiam competat, ut etiam me per obedientiam vestrorum operum fructus attingat.

EPISTOLA IX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b CÆSARIO EPISCOPO.

Licet ipsa sese venerandi portitoris persona animis fraternæ caritatis insinuet, sanctus tamen Maximianus ^c antistes hanc peculiariter ad vos officii mei paginam petiit destinari; per quam me potius ab illo, quam illum a me commendari debere manifestum est. Et quia jubere dignatus est ut necessitates suas sermone meo panderem, nihil dicendum de peregrinationis labore suscepti; quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vastitate, genitalis patriæ linquat habitaculum, peregrinus sacerdos dici non potest, ubi catholica reperiri Ecclesia potest. Quanquam nec illa vobis regionis suæ subversio quasi incognita exaggerari debeat; cum pietatem vestram, quærentem ubique misericordiæ aditus, non lateat ubi est miseræ locus. Principalis tamen ei, quantum

^a Referenda hæc videntur ad reliquias captivorum, quos Gundobadus bello Ligustico ex Italia in Galliam abduxerat, ad quos redimendos missi a Theoderico rege Epiphanius Ticinensis, et Victor Taurinas legationem obierant; quem Ennodius in Epiphani Vita describit.

^b Arelatensi, de quo ad ea quæ alias notavimus ad Ennodium. præclarum addi potest elogium Floriani monachi in epistola ad Nicetium Trevirensis. Sed et coronæ vestræ socium, inquit, beatæ memoriæ dominum Cæsarium Arelatensem episcopum, qui vixit inter barbaros pium, inter bella pacatus, pater orphanorum, pastor egentium, qui tanti census effusione nil perdidit, catholicæ regulam disciplinæ dictis factisque demonstrans. De hujus quoque in pascendis captivis alacritate ac fiducia in Deum, navibusque tritico plenis a Gundobado et Sigismundo regibus Burgundio-

dignatur asserere causa veniendi est, ut peritorem medicum quocunque perquirat, qui imbecillitati corporum luminum cujuscunque remedii arte succurrat. Quanquam religiosæ mentis intuitus, contemplandis magis spiritalibus occupatus, nec nimium exterioris hominis cæcitate perterritus, eo temperamento hanc, quantum comperi, curam requirat, ut amatoribus potius suis satisfacere in hujus studii necessitate contendat. Simul et ne videatur, per neglectæ sanitatis culpam, facultas in eo sacerdotalis officii reprehensibiliter minorata. Spem vero recipiendi obtutus, quantum arbitror, et ab exemplo requirit: quod scilicet Tobiam nostrum (*Tob. xi, 13-15*) caligantem quidem terrestribus, sed quæ mundo erant invisibilia contuentem, attentum æternæ luci, et jam pene dici mortalis immemorem, latens in angelo medicina reduxit per collyrium fellis ad dulcedinem sanitatis. Quocirca suscipite fratrem sinceritate solita reverentia digna: et si quid consolationis sancto debetur, impendite. Implebitur autem commune desiderium, si etiam qualiscunque infirmitati medela provenierit. Quod certe si minus, saltem incorruptibilem vultum pietatis alternæ, nulli obnoxius cæcitati sacerdotalis conscientie oculus recognoscat.

EPISTOLA X.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^d MAGNO EPISCOPO.

Licet nulla quibus ad præsumendum hoc ipsum officium provocaret, vestri apostolatus scripta promeruerit, offerre me tamen paginam debiti famulatus, eum compellatione non jusscritis, opinione compellit. Siquidem ad occurrendum animis vestris, si non meremur aspectibus, fama trahimur, etiam dum absentia cohibemur. His additur, quod ita ærumnas infelicitium Gallorum consolatione consilii et largitate palpatis, ut sub specie ejus quam comperi misericordiæ, ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam festinantes, post longam peregrinationem, cum duce Christo vestram meruerint videre personam, merito propriam credant intrare se patriam. Commendo quod superest regionis nostræ presbyterum, præsentis scilicet obsequii portitorem. Qui licet pro redimenda cujusdam propinqui sui filia laborem fatigationis aggressus sit, a quodam tamen nobili viro provinciali cum mea prosecutione directus est, ut præfati filium a comite Betanco, nomine Avulum,

num opportune, cum panes deessent, ad illum missis, narrat Messianus presbyter in libro de Vita S. Cæsarii.

^c Cujus sedis episcopus fuerit non liquet. Fuit quidem per hæc tempora Maximianus Perusinus antistes, cujus nomen legitur in synodis Romanis Synmachi papæ. Verum an in eum convenire possint quæ de Maximiano episcopo, ejusque patria, et oculorum incommodo hic dicuntur, ambiguum est.

^d Mediolanensi, Eustorgii, de quo proxime dictum, successori, Datiique decessori. Nam quod Dadium nonnulli, dum Mediolanenses episcopos recensent, Magno præponunt, ordo est præposterus, qui ex hac ipsa epistola revincitur.

^e Theoderici regis Italicæ. Avulos vero, sive Avolos, præter hunc, nobilis, ut ait, viri provincialis filium, alios eodem sæculo habuit eadem provincia, ut

ante hos circiter quatuor annos pro pignore obsidatus assumptum, sub auxilio vestrae intercessionis requirat ac revocet. Quod superest obsecro, ut dignabili beatitudinis vestrae rescripto, et illic exultantibus ingenuitatis statum reparabilem, et hic desiderantibus scribendi aditum doceatis esse communem.

EPISTOLA XI.

APOLLINARIS ^a EPISCOPUS AVITO VIENNENSI EPISCOPO GERMANO.

Satis licet jam poenarum dederit sera poenitudo, tamen ad diem festum ante alios nobis colendum, ne vicario quidem famulatu adesse merui. Qui devotionem non ostendi, vel satisfactionem deferre curavi. Ad quod vere ut confido ipso sum, beate et reverentissime domine, spiritu visitante commonitus. Nam in ipsa sancta nocte, in visione nescio quid manibus meis hæserat, quod consedens juxta me fulgentissima, sed inusitato colore rubea columba vellebat. Cumque expergefactus, quotidianum quidem manuum mearum horrorem recognoscerem, sed purgari me immerito nihilominus meminisse, dum ipsum ambiguum moestus mecum atque anxius volvo, repente quasi stimulo percussus, illico sum reliquati fenoris recordatus. Jam quæ me hinc confusio, quæve presertim amaritudo, pietas sancta perpendit. Aliquantenus tamen hac spe solatus sum, quod ignoscat quæ commonere dignata est, ut miserto mihi non omni sancti obsequii opportunitas fraudaretur. Unum tantum mixta debitis commemorationis ejus officiis supplicatio deposcit, ut hanc quoque indulgentiæ suæ partem sensibus vestrae, quæ in me plus jam justa est, imputationis inspiciat.

EPISTOLA XII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS APOLLINARI EPISCOPO.

Apparet liquido quanta sit in vestro merito gratia Dei, aut quantus conjici debeat virtutum cumulus, ubi error ipse tam sanctus est. Nam dum justus accusator sui conatur in se convincere quod peccare non potuit, confidentis humilitas crescit ad meritum, non confessionis veritas ad reatum. Excessisti fateor consuetudinem: sed pietatis augmento semper diei hujus meminisse dignamini. Dulcis a vobis venit sollicitudo; sed non incomparabiliter prævenit oblivio. Minus enim procul dubio salva observatione apparet effectus: sed ostendistis quanta spiritualitate vos exercere delectet, quod præterisse sic doluit. Vere secunda est dignitatem delicti vestri sancta re-

Avulum Segestericensem episcopum, et Avulum Aquarum Sextiarum, quorum ille in synodo IV Aurelianensi subscribit, hic in quinta.

^a Valentiniæ sedis antistes, Avito fratre natu major, de quo Agobardus ad Ludovicum imp. de Judaicis superstitionibus: *Sanctus Apollinaris episcopus Ecclesiæ Valentiniæ, quantus fuerit et sit, non solum gesta de eo scripta, sed et crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur. Epistolæ utriusque idem est argumentum. Somnium nempe Apollinaris, quod ea illi nocte oblatum est, qua defunctæ sororis anniversarium Viennæ ipso absente celebrabatur.*

^b Reiorum in provincia II, ut docent subscriptio-

velatio: et tale repertum est in dormiente supplicium, quale fuerat in vigilante peccatum. Ecce veritatem dico in Christo, non mentior, cum parturientibus lacrymas oculis legissem somnium quod vidistis, omnis mentem meam subiit necessitudinis recordatio præmissarum, quibus per visitationem vestram honorem dependere nos admonitos intellexi. Porro autem de ipsa revelatione quid senserim, in simplicitate depromo. Sic ergo inquis: Nam in ipsa nocte sancta in qua scilicet germanæ communis depositio celebrabatur, nescio quid manibus meis hæserat, quod consedens juxta me fulgentissima, sed inusitato colore rubea columba vellebat. At vero, cum juxta te pietas tua, nec longe avolans, celeri recordatione consedit, debitum quod sanctissime tu, piissime propinquorum, tu, inquam, merito hæc columba sentires, fulgentissima, cum simplicitate sic luceas, inusitato colore rubrata, cum innocens singulariter quasi propriis compuncta stimulis erubescas. Ampliastis ergo quidem, ut supra dictum est, fenus assuetum: nec illud tamen consuetudini defuit quod putastis. Nam nocti ipsi quam vos excitante Christo non licuit oblivisci, adhuc de abundantia superioris anni vestra nihilominus luxit oblatio. Sic ex quodam supernæ benedictionis irriguo, quod impenditis annis singulis, sufficit multis. Deum quæso ut hoc etiam mihi pietas vestra quandoque dependat.

EPISTOLA XIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b CONTUMELIOSO EPISCOPO.

Quantum, vobis apud Deum suffragantibus, qualiscunque voti mei dies propinquantur, tantum animi mei desiderium pudorque decertant. Benedictionem quippe flagito operi imperfecto. Esset quantalacunque excusatio, si in eo inertix meæ noxam velaret ac tegetet magnitudo. Nunc vero exiguo pariter atque impolito quid potest esse deformius? Unum igitur est, quod trepidantem animum audaci solatur hortatu, vestro scilicet, si nos Deus exaudire dignatur, adventu cuncta in melius esse vertenda. Neque enim est quod non possitis aut oratio componere, aut perorando excusare. Tantum sicut de completæ pietatis voto certi sumus, ita prævio præstolatæ visitationis nuntio gaudeamus.

EPISTOLA XIV.

VICTURIUS ^c EPISCOPUS AVITO EPISCOPO.

Ad separandum a tritico lolium in area Domini

nes synodi Arelatensis IV, Carpentoratensis et Vassensis II. Doctrina ex cultum hominem fuisse argumento est, quod Avitus hunc inter librorum suorum censors et arbitros delegerit. Mores autem illaudatos probavit, tum Cæsarii ejusque synodi, tum sedis apostolicæ judicium, cujus sententia Contumeliosus episcopatu ob flagitium dejectus, atque in monasterium retrusus est, ut in primo tomo conciliorum Gallix videre est.

^c Gratianopolitanus. Nec enim dubito quin is sit qui in epistola 6 dictus est Victorius, atque ita quoque nominatur in epistola 16 et in aliis. Hic ergo Avito Viennensi, tanquam suffraganeæ provinciæ

ordinationis vestrae ventilabra poscenda sunt: quia ille qui vobis constituit tenere loci principis principatum, nos voluit exsequi quod praeceperitis in opere, quod autem operandum est vos jubere. Quidam enim civium, ut nunc delatum est, ante quamplures annos sorori se defunctae conjugis in matrimonio se sociavit, quod ego nunc sub multorum praesentia aditus audivi. Accusator tanti criminis, non occulta susurratione atrocis facti disseruit qualitatem, sed ipso coram qui gessit ista proposuit. Quique eodem quo illicita praesumpsit ausu, qui studio a vobis dispensantibus miserabilis propemodum non negavit. Proinde qua sit abstinendus conditione praecipite: aive ut pariter lugeant, vel si est indicenda sequestratio, vel qui modus poenitentiae, edocete. Nam non est, ut puto, minus in conjugio germanam conjugis, quam uxorem fratris asciri. Vos tamen, ut suggesti, statuite quod videtur: quia praeter ordinationem vestram, de tali causa quid pronuntiari conveniat vix decerno. Communioni nempe eum trepide subtraho, vel permitto, nisi auctoritate vestra roboratus exstitero.

EPISTOLA XV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VICTORIO EPISCOPO.

Probatæ summæque pietatis est, ut de causis ad pontificium vestrum pertinentibus meum quoque consilium consulendum esse ducatis. Quod facere vos non, ut dixistis, ambiguitatis animo, sed dilectionis ostendistis. Quapropter contra culpam quam litteris indicastis, arbitror merito vos moveri. Quis enim vel laicus non advertat, non sine grandi macula fieri de affinitatis propinquitate conjugium? Unde licet sollicitudini vestrae justissimus dolor de necessitate ipsius districtiois incumbat, salubriter tamen exasperatur in temporaneis, quem salvari cupimus in æternis. ^a Oportet ergo hominem maritum duarum scilicet germanarum, non irrevocabili anathemate percuti, sed propositis observationibus, interim ab Ecclesia sequestrari. Et quia indicatis, laboriosum ipsum ante multos jam annos illicitam secundæ uxoris copulam fuisse sortitum, sufficiat impune bacchatum longo tempore crimen incesti. Nihil hic quasi

sue antistiti respondet, quid de illo statuendum qui defunctæ uxoris sororem sibi in matrimonio sociarat. Civis hic erat Gratianopolitanus, ut patet ex epist. 14, Vincomalus nomine, ut est in 16. Par porro eodem tempore eodemque in regno Burgundionum, incestus fuit Stephani, ex officio Sigismundi regis fisco praepositi, qui Palladium defunctæ eidem conjugis sororem sibi copularat. Qua de re in concilio Lugdunensi ¹ et in Vita sancti Apollinaris Valentinae sedis episcopi.

^a Græcorum olim Latinorumque in coercendis incestis par disciplina. De duarum enim sororum maritus Græcorum morem qui legis vim obtinebat, exponit S. Basiliius epistola 197 ad Diodorum, Ἐάν τις πῆθε ἀκαθαρσίας ποτὶ κρατηθεὶς ἐκπίση πρὸς δύοιν ἀδελφῶν ἀθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγείσθαι τούτο, μήθ' ὄλας εἰς ἐκκλησιαστικὸν πλῆρωμα παραδίχισθαι, πρότερον ἢ διαλύσαι ἀπ' ἑλληλων. Si quis affectu immunditiae correptus, in illicitam duarum sororum communicationem exorbitaverit, id neque conjugium esse censendum, neque talem ad ecclesiasticum cætum admit-

PATROL. LIX.

timore divortii dubitetis, sed merito consetur separatio legitima, ubi exstitit conjunctio criminosa. Utrique si videtur ergo, dum in tam infelici obstinatione persistunt, notam excommunicationis indicite, donec a consortio criminali publica poenitentiae professione dissuescant: et tum, miserantibus vobis, ad timoris et correctionis exemplum, gratiam reconciliationis accipiant. Ego certe sinceritati vestrae quod rationabile credidi, quia tanti habuistis jubere, suggesti. ^b Auctoritatis vestrae est, errantium compunctione perspecta, severitatis ordinem temperare. Quos tamen æstimo, si veraciter compunguntur, supra scriptis conditionibus parituros.

EPISTOLA XVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VICTORIO EPISCOPO.

Cautelæ et caritati satisfacitis, dum me aliquid interrogando, non minus onerare quam honorare dignamini. Sed cum noveretis recte vos, si non de perilla mea, saltem de amicitia judicare: nec aliquid vobis unquam responsione mea suggeri, nisi quod volo a Viennensi Ecclesia eustodiri. Secutus est ergo, ut indicastis, filium nostrum diaconum Vincomalus: quem Deus tribuat ut in bono vincatis malum. Vidi hominem nimie crudum cujus miseris constat vix quemquam posse misereri. Juvenis virtute, senex fide, ævo friget, adulterio calet. Quid multis? optandum est ut per voluntatem disparabilem, non quam libet perire, tam liceat. Nam cum adhortatorie plus quam aspere, pro incesti facinore culparetur, severitatem nostram sola praescriptione tarditatis accusans, sero nos illicitæ jurgationis triceennale consortium damnasse causatus est. Ad hunc locum cessi, fateor, impudenti: quod scilicet sui dilectione sententiam differentes, maluissemus correctionem viri compunctioni ipsius voluntatique servare: ac perinde justum esse, ut post spatia tot annorum vel criminalia restringeret, qui refrenare jam longævitas accessu etiam legitima debuisset. Ad hæc, ut sentire me credidi, non compunctus, sed confusus ingemuit, promittere aliquantisper aggressus, mulierem cohabitationis indignæ ab accessu aspectuque suo protinus coercendam. Suasi respondens

tendum, prius quam ab invicem dirimantur. Apud Latinos vero qui mos fuerit, multorum iustar, qui omnes consentiunt, canon est 30 concilii Epauensis: *Incestis conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint*. Inter incestos autem numerat, *Si quis germanam uxoris suæ acceperit*. Avitus ergo in hoc genere quatuor distinguit, excommunicationem, separationem, poenitentiam publicam et reconciliationem: ita ut excommunicationis nota inurantur donec segregentur, et segregati poenitentiam agant, ut reconciliationis gratiam accipiant.

^b In potestate enim et arbitrio est episcopi, erga poenitentes, perspecta eorum compunctione, humanius atque indulgentius agere, et severitatis ordinem temperare, ita ut maturius illos ad communionem recipiant. Synodi Ancyranæ canone 2, et concilii Arelatensis II, canone 10. At contra, negligentiores poenitentes tardius reconciliandos sancit Carthaginiense IV, canone 75.

ut vobis ista promitteret, et facti pœnitens eo se solvi quo ligatus fuerat postularet. Tamen, quia jussistis ut quidquid sensui meo videatur aperiatur, a sufficiat censuræ vestræ separatio personarum: sciudatur infelix conjugium innocentiore divortio: sufficiat restrictionis fructui terminus mali. Nec sane promissio ejus fidelis putetur, cujus vita exstitit infidelis. Ipsis fidejussoribus emendatio secutura credatur, quibus intercedentibus prior culpa laxabitur. De cætero autem, quod ad pœnitentiam expectat, moneatur interim agere, accipere non cogatur. Sufficiunt infelici crimina sua; nec ingeratur laborioso cum respuit, quod tam instabili animo vix committi debuerat si petisset. Cesset a fragilitate perfidia: nec subeat in carnalitatibus cumulum rebellionis augmentum. Si jubetis, breviter ad ultimum suggero. Excussus ab scelere, suscipiatur ad veniam; patiat pœnitentiam, cum perdit peccandi occasionem: profiteatur, cum amiserit voluntatem.

EPISTOLA XVII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS^b VIVENTIOLO PRESBYTERO.

Dupliciter pietatis plenum est quod fecistis, dum veniendo Lugdunum, hucque mittendo, studuistis de duobus fratribus illic requirere infirmum, istic visitare sollicitum. Nec a vobis propositum intermissum esse putabitur, cum vos religioso fratri plus in affectu atque honore debentibus spiritualis officii hujus conversus, etiamsi non poposcisset ægrotus: quippe cum sacerdotis germani jure vel adhortationem novitas quæreret, etiamsi consolatione anxietas non egeret. Proinde laborem justa fatigatione susceptum prorsus excusare desistite, ne videamini ad hunc arripiendi vel definiendi ambiguitate peccasse. Jam vero qualiter dignas pro transmissio munere gratias agam, votis me magis sentio, invenire quam litteris. Illud quoque ut de eremo talia proferri posse dicatis, elegantia quadam desideria hominum ad locum vestræ collocationis attrahitis. Qui procul dubio, personæ vestræ sollicitudine, institutione, doctrina, etiamsi inventa sit eremus, fieret paradus. Quapropter pro sella quam transmisistis, cathedræ vicissitudinem imprecans, quæso ut nutantem^c scholam cari communis Eugendi, et non minimum, quantum ad statum suum attinet, præsule viduatam, spirituali solatio, et sacerdotali magisterio foveatis. Neque

^a Superiorem sententiam suam temperat, et mitius decernit. Duo enim superius exigebat, separationem et publicam pœnitentiam: nunc separatione sola contentus, de pœnitentia suggerit, ut eam agere moneatur, accipere non cogatur.

^b Qui Lugdunensis potest fuit episcopus, ut docet epistola 52. Nunc cum Lugdunum ex Jurensi eremo venisset, Apollinaremque Aviti fratrem, novum episcopum ibi ægrotantem visitas et, Avitum quoque ipsum obstinato nuntio consolari studuit. Quo nomine gratias illi agit, simulque pro transmissa sella: cujus vice cathedram ipsi, hoc est episcopatum imprecatur, quem Lugduni postea sortitus est.

^c Quod nunc est monasterium sancti Claudii in Jura monte. Eugendi nomen, quod in codice nostro desiderabatur, supplevimus ex schedis Thuaneis. Quo tempore autem vita fuuctus sit, hæc epistola nos do-

illud ab impendenda caritate vos retineat [*Al. lect. retrahat*], quod simplicitatis magis, ut arbitror, quam abusionis animo, minus digne ab eis cura vestræ ordinationis ambitur: ut ad majora, ut præstante Deo cupimus, gubernacula provehendi, et ad duplicanda quinque talenta de duobus additis assurgentes, probati in secundo gradu fideles, et maximus hanc secreti conscientia feratis ad populos, ut quo in aliis fraterna dissensio potuisset eremum facere, in vobis studuerit paterna dilectio monasterium continere.

EPISTOLA XVIII.

* * * * *

Unde, etiamsi pignus reliquiarum sacræ crucis putamus esse vobiscum, a sancto tamen Æliæ urbis antistite hanc specialiter munificentiam credimus expetendam. Qui revera sacramenti istius veram et inviolabilem puritatem loci administratione conservans, sic desiderabili potens est impertire nos dono, ut ab omni cunctationis absolvat ambiguo. Qua de re plurimum pagina famulante depono, ut ad præfatas ecclesiæ sacerdotem litteras apostolatus vester tribuat portitori: quatenus gemina nobis veniat benedictione firmamentum, quod ecclesiarum præminentium mundo, vel consulta sedis vestræ auctoritas respondebit, vel humanitas illius obsecrata porrexerit.

EPISTOLA XIX.

DOMNUS^a GUNDOBADUS REX AVITO VIENNENSI EPISCOPO.

De prophetica lectione sanctitatem vestram cœnui consulendam, cujus lectionis exemplar subter adje. i. Et ideo utrum jam tempora ista fuerint, an futura sint, scripto vestro declarare dignemini: *Ex Sion procedet lex, et verbum Domini ex Hierusalem; et judicabit inter plebes multas, et redarguet gentes validas usque longe; et concident gladios suos in aratra, et lanceas suas in falces; et jam non extollet gens super gentem gladium, et jam non stabunt belligerare (Isai. 11, 5, 4). Et: Requiescet unusquisque sub vinea sua, et sub ficu sua; et non erit qui in timorem mittat eos (III Reg. 19, 25).*

EPISTOLA XX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS^a DOMNO GUNDOBADO REGI.

Licet de lectione prophetica scitos magis, inter quos ipse profiteri non audeo, debueritis consulere

et. Vacuam ergo et rectore destitutam scholam Eugendi Viventio lo suadet ut capessat, ut in secundo gradu presbyteri probatus, ad majora gubernacula provehatur, hoc est, ad primum gradum episcoporum.

^d Quam multa hoc loco desint statui non potest. Titulum vero epistolæ conjicio fuisse ad Symmachum papam. Æliæ autem, id est Hierosolymorum, antistitem Heliam intelligi, qui sedem illam tunc regabat. Ad hunc ergo, pro impetrando sanctæ Crucis munere cum scriberet Avitus, Symmachi quoque intercessionem qua voti compos fieret, expetiit. Sed Aviti ad Heliam epistola desideratur.

^e Solebat Avitus, ut Gundobardus testatur, et exemplo manifestum est, cum rege Gundobardo frequenter de fide, non solum coram disserere, sed absentem quoque per epistolas respondere.

sacerdotes : opto tamen jussioni vestrae satisfacere A vel obedientia, etsi nequeo respondere doctrina. Ita quod indicari vobis jubetis, etiam textu, ne dicam expositione prolixum est : et majorem disputationis vacationem postulat, quam succincta celeritas rescripti epistolariis admittat. Et idcirco quanta possum brevitate respondens, quod ex propheta Isaia directæ ad me termino paginae subdividistis, jam dudum, id est tempore dominicæ incarnationis impletum. Nam cum dicat : *Ex Sion egredietur lex, et verbum Domini ex Hierusalem (Isai. 11, 3)*, tractate diligentius, an quæ adhuc expectari debeat promulgandæ legis restet auctoritas : ^a certe post Verbum Dei quod caro factum est, ut per nativitatem corporis habitaret in nobis, si adhuc ex Hierusalem aliud verbum sperandum est, istud quod supra diximus unicum non est. B Unde incunctanter in eo quem proposuistis loco sermo patris Christus, et lex Christiana prædicata est. Quia cum duæ leges sint, illa est Judaica, quæ præcessit, et nostra, quæ sequitur, et illa vetusta jam etiam prophetarum temporibus diceretur, videtis ab Isaia istam tantummodo nuntiari, quæ vocatione gentium magisterio Christi dicentis exorta est. Unde sequitur, *et judicabit inter medium gentium, et increpabit populos multos*; quos ex cunctis cognationibus terræ intra unam Ecclesiam Dominus noster judicando instituit, et arguendo convertit. Quod vero ait, *concidet gladios suos in aratra, et lanceas suas in falces*, licet possit de corporea ætate Domini in qua per orbem quietum inconvulsa pax floruit, aliquantisper intelligi, evidentiùs hoc tamen Christianis fidei- C deibus coaptatur, quorum cum majori numero desit ac defuerit usus, quem in perniciem hominis malitia primæ nativitatæ armaverat, ad usus salutis vitalemque culturam nativitas secunda convertat. Nam cum la Evangelio de fine sæculi prædicatur : *Exsurget gens contra gentem, et regnum contra regnum (Marc. xiii, 8)* : et ex ipsis malorum indicia imminere jam pene mundi terminum colligamus, nisi quod supra dixi de catholicis figuraliter accipiatur, nescio ut quid post sæculi finem obtusa telorum acies in ligones et vomeres commutetur. Illud vero quod ino lectionis jussistis adjungi, id est, *requiescet unusquisque sub vite sua et sub ficu (III Reg. iv, 25)*, nec e- se in eadem lectione, nec ad causam de qua consulimus suggero pertinere. Quod tamen temporibus pri- D cis Judæorum populo, meriti alternante distantia, frequenter, aut pro peccati emendatione concessum, aut rursus pro succedentium culparum castigatione tablatum est.

^a Verbum Domini pro Deo Verbo sumit : quæ interpretatio ab Isaia sensu hoc loco aliena est, et a Theodoro nostro refellitur. *Λόγον γὰρ ἑνταῦθα οὐ λέγει θεὸν καλεῖ, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου διδασκαλίαν. Οὐ γὰρ ὁ θεὸς λόγος ἐκ Σιών ἐξελήλυθεν, ἀλλ' ἐν τῷ Σιών τὸ κληρικὸν ἐκπαίδευσεν. Sermonem enim hoc loco vocat, non Deum Verbum, sed Dei Verbi doctrinam. Neque enim ex Sion exiit Deus Verbum, sed in Sion venientem docuit.*

EPISTOLA XXI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b DOMNO SIGISMUNDO.

Quod me de colloctione regali ad notitiam vestram non detulisse culpatis, occursui meo exacta festivitate servaveram : quia revera indicari vobis literario famulatu cuncta per ordinem, disceptationis prolixitas perplexitasque non patitur. Nam quantum in animis domini mei, patris vestri, sensisse me puto, fervet in ejus studio conflictæ otii fronte certamen. Nam quod credebamus animositate deposita, silentio temperante, subitam opportunitatem potius quam quietem requirens, non cessavit præterita induciarum brevitate, sed latuit. Adeo ut nec ipsa contentionis arma quæ quasi jam in nostra regione defecerant, poscantur extrinsecus, vel usque ad reditum legatorum suorum fervor meditationis expectat. Redeunt igitur mihi de eo quod nostis itinere, nec aliquid interim de hujusmodi propositionibus opinanti, quidquid per implicatissimos quæstionum mendacium nodos longo spatio sagax industria potuit arare, commotum est. Fervet validus prolixa disputatione tractatus : placidus tamen, nec aliquid a supercilio dominandi turbulentæ commotionis interserens; sed curavit consulte, necessitatis opportunitate provisa et rei, ut quicumque contentionis fuisset eventus, nec superatum pateretur erubescere. Quid multis? sine jactantia vobis libere dico, ad proposita, quantum mihi videtur, quod si audissetis potuit placere suggestum est. Quod sane vereor audientis plus judicio satisfacere quam studio placuisse. Sed cum præsentiam vestram, Deo largiente, meruero, per me seriem totius altercationis exponam. Interim sermonis cursum de fine colligite, et ex eo quod discedenti mihi præcepit, utrum ad responsa motus fuerit æstimate. Jussit namque, ut quodcumque de Scripturis nostris testimonium ad interrogata protuleram, seu si forte occurrisset et aliud, ad singula quæ tempore colloctionis aptaveram, subnotata ei ordinataque transmitterem. Quod cum sibi ex maxima parte pronuntiaret incognitum, adjecit simpliciter sic scriptum misissem [*forte misisse*] sacerdotibus, imo magis seductoribus, ut adhuc verius dicamus sectatoribus suis. Unde conjicere pietas vestra potest, quanquam intento contradictori, tamen arbitro sapienti, non invalida vel absque viribus visa quibus intentionem suorum, etsi non optat corrigi, desiderat fatigari. Ego autem, licet sciens, quantum potestibus divino quoque jussu, frequenter et regibus, pro veritate non ceditur, utrum parerem diu dubius fluctuavi : sciens, certe hominis animum timens,

^b Hic unus est ex illis d'alogis et colloctionibus quas cum rege Gundobado frequentatis ab Avito ex Agobardi verbis didicimus. Ebant hæc porro nunc cum rege ipso, nunc illo præsentente cum ejus sacerdotibus Arianis episcopis, ut hoc loco. Qua de re autem instituta fuerit hæc disputatio non significat. Pauca enim de contentionis exitu commemorasse contentus, totius altercationis seriem coram, cum ad Sigismundam venerit, expositorum se promittit.

nunquam me per hæc satisfactorum, nec minus ab eo cavendum, quam ab hoste, dum adversa acies odia privata publica obsidione circumdat. At quo Deo præstante polletis, fastigio culminis, studio religionis, privilegio auctoritatis, vallatam muris discordiam propulstate; et furentia in castris, velut per campos Æmathiæ, plus quam civilia bella dispergite. Quia cum jam dudum sinus pondere duplicato, et clamantium querimonia, et non audientium duritia fatigati; æquum est, si dignamini, vestram quoque severitatem, aut illic castigandis consulere, aut hic erubescens condolare.

EPISTOLA XXII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a APOLLINARI
ILLUSTRISSIMO.

Fecit pietas vestra rem sollicitam, sollicitudinem tam porrigendo de nobis, quam de vobis nostram credendo. Nam revera nuntio vestri discessus accepto, in summo metu trepidatione perpendimus: quia nobis diversis nuntiis dicebatur, vos dominorum quibus observatis accitu, cunctos pariter evocatos. Unde faciebat hoc meorum conscientia peccatorum, ut quantum mihi pauciores remanserant, tanto intelligerem remanentibus plus timendum. Sed Deo gratias, qui prospero reditu, in lætitiâ vestros, vosque revocavit in patriam. Servet Christus hanc, quod superest, desiderii communibus libertatem, ut nobis et consolari absentiam vestram sit possibile, et ad præsentiam pervenire.

EPISTOLA XXIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b PAPÆ HIÉROSOLYMITANO.

Exercet apostolatus vester concessos a Divinitate primatus, et quod principem locum in universali Ecclesia teneat, non privilegiis solum studet monstrare, sed meritis. Ornat pariter legem nostram cathedra vestra, cathedramque persona. Unde obligatus dignationi vestræ debito largitatis, per ipsum de-

^a Huic jungenda est epist. 44 ad eundem, ut opinor, Apollinarem Sidonii filium scripta, tametsi vir illustris in ea nuncupetur, in hac illustrissimus. Parebant autem Arverni hoc tempore Wisigothis, eorumque regi Alarico, filio Eurici, cui dediti a Nepote Augusto fuerant ex fœdere. Domini ergo quibus observabant, hoc loco Wisigothis, pro quibus et in pugna Vocludensi, cum a Clodoveo cæsus est Alaricus, dimicasse cum Arvernensibus ducem Apollinarem, testis est Gregorius Turonensis.

^b Heliæ, qui Æliæ urbis antistes dictus in epistola 18. Gratias huic agit pro accepto munere quod superioribus litteris ambiebat: pro sacræ nimirum crucis particula, non mole, ut inquit, sed salutis pretio æstimanda. Sic enim et Paulinus Nolanus epistola 15 cum de crucis ejusdem particula quam Hierosolymis per Melaniam acceperat, modicum segmentum mitteret ad Severum et Bassulam: *Accipite, inquit, magnum in medico munus, et in segmento pene atomo hastulæ brevis, sumite munimentum præsentis et pignus æternæ salutis.*

^c Lugdunensi, qui, ut antiquæ tabulæ docent, Rusticio episcopo successit, successoremque habuit Viventium. Lupicinus enim, qui Stephano subijci a recentioribus solet, ante Rusticium in iisdem tabulis post Patientem collocatur Ad Stephanum hunc, ut alias monui, scripta exstat epistola Ennodii lib. II, 17. Eisdem scribit item, ut fallor, Ruricius Lemovi-

pendo gratiarum vota, per quem ad munera pervenerunt, non quantitatis pretiis, sed salutis præmiis æstimanda. Ditastis namque sanctificationis opibus pauperiem orbis extremi, et obscuritatem solis occidui participato nobiscum fulgidi ortus lumine contigistis. Tersit a provinciis nostris torpentis religionis rubiginem claritas doni: quæ boni semper currentis irriguo, fidem nostram contemplatione munerata e-^t, cum patefactis a pietate vestra penetrabilibus cœlestium thesaurorum, quidquid catholici credere jubemur inspeximus. Orate quod superest, ut dignis talia miseritis: commendate nos mysteriis, quæ nobis committere duxistis. Ædificetur his devotio nostra, regio defendatur: ut indulto nobis pignore salutari, quos terrestris Hierosolymæ non censuistis indignos, supernæ a cœlestis habitaculo reddatis idoneos.

EPISTOLA XXIV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c STEPHANO EPISCOPO.

Quamlibet attentis culturæ dominicæ famulis, inter assidua plantandi studia, semper etiam quæ succidi expediat oriuntur. Ergo perjugibus sollicitudinis vestræ studiis opportunissimum his operibus acquirendæ salutis fenus accrescit. Sed ^d inter lolium Ariani germinis, numerosa quod pejus est corruptione diffusum, conjicere nequeo, unde sese facies seminis inimici, non quidem nova, sed satis rara, monstraverit, quis transmarina contagia orbi nitido ventus attulerit. Sed Deo gubernante vos, nullo fu-^tta solamine, parum labes ista metuenda est. Non habet de multitudine tempestas profectum, nec tenuis perficit aura naufragium. Quocirca Donatistarum nomen, ne diu in loco vivere possit alieno, benedictione protinus sepelire vitali. In ipso fomitis sui ortu peregrinantis igniculi frigescat incendium. De quo ne vel famæ fumus narem Galliæ innocentis aspergat, manus impositionem personæ de qua scriptis ad-

censis lib. II, epist. 51, etsi episcopi nomen in titulo est omissum.

^d Arianorum hæresim his temporibus in Gallia fovebant Wisigothi et Burgundiones, utriusque ea labe infecti. Unde et Avito crebra cum Arianis de fide certamina, et libri contra Arianos ab eodem editi. At Donatistarum nomen unius fere Africæ in qua natum erat, finibus se continuit, et vix unquam ad alias gentes pervasit, si Romam excipias, ubi Montenses vocabantur.

^e Conversis ab hæresi manus imponebatur, ut Spiritum sanctum acciperent, quem ab hæreticis accipere non potuerant. Concilium Arelatense I, can. 8: *Si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, et perviderint eum in Patre et Filio et Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum sanctum.* Leo Magnus ad Rusticum Narbonensem inquis. 18 de iis qui parvuli ab hæreticis baptizati sunt: *Rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem, invocata virtute Spiritus sancti, quem ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.* Idem ad Nicetam Aquileiensem cap. 7: *Qui baptismum ab hæreticis acceperunt, sola invocatione sancti Spiritus per impositionem manuum confirmandi sunt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, a catholicis sacerdotibus consequatur: quia Spiritus sanctus, ut est apud Augustinum lib. III de Baptismo contra Donatistas, cap. 16, in sola catholica per manus imposi-*

hete, interdicta nominis ipsius in posterum, si ex corde convertitur, mentione : ^a quam constat, si revera in supra dicti schismatis professione versata est, ^b cum ministerio baptismatis etiam chrismate consignatam. Hoc certe eos in regione illa observare manifestum est. In qua primum Deus tribuat, ut quicumque hujus erroris fuerint corrigantur : tum deinde a nobis tam secta distante quam patria, jam ad partem nostram, qui salvandi noluerint, agnoscendi transire non possint.

EPISTOLA XXV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c APOLLINARI EPISCOPO.

Jubetis, et voti est, ut cultibus novis pariterque consuetis studiis geminæ dedicationis occurrat. Sed vereor ne nos hoc teneat, quod potestates diutius tenuistis. Orate tamen ut par desiderio succedat effectus. Nisi forte illam magis expensam numeras, quæ penu adhuc frigente animis tuis calet. Quocirca licet paucos rogasse te dicas, licet laxato aulico conventu, relevatum esse te gaudeas : si qua tamen mihi excurrendi copia fiet, vel invitos qui supervenerint invitabis. Providebit Deus epulas multitudini tibi convivæ. Ibi pauperum cibus, olei cado et farris hydris persistente, cumulabitur. Ibi si vel quinque panes fuerint, geminum piscem providisse sufficiat. Illud autem sicut ost hæc miraculorum experimenta promitto, quod Christo pauperum suorum conventui minime defuturo, quanto plura populorum millia collegeris, pures cophinos reportabis. Apud filium nostrum vero qui, sicut scribitis, reconciliationem mutuam dignatur ambire, vos estote vadimonio, quod si ille pacifico voto agere cupit, ego et amico : si ille discordiam poscit tolli, ego cupio concordiam

tionem dari dicitur. De hac igitur manus impositione qua datur Spiritus sanctus, hic sermo est, ne quis de alia fortasse interpretandum putet.

^a Quasi dicat chrismatum etiam fuisse, nisi chrismatum jam esset. Adhibebatur enim in recipiendis hæreticis, præter impositionem manuum, chrismatis quoque consignatio. Cujus moris apud Gregorium Turon. illustra sunt exempli, in Lantilde Clodovei regis sorore, quæ ex hæresi Ariana conversa chrismata est, lib. II Historiæ Franc. cap. 31, in Brunichilde et Gosvinta sororibus lib. IV, cap. 27 et 28 ; in Hermenichildo rege Gothorum in Hispania lib. V, cap. 39 ; in Chararico denique Suevorum rege in Gallæcia, de quo Gregorius idem de Miraculis S. Martini lib. I, cap. 6 : *Rex, inquit, unitatem Patris et Filii et Spiritus sancti confessus, cum omni domo sua chrismatus est.* Cæterum chrismatio conversis tum adhibebatur, cum in hæresi chrismati non fuerant.

^b Chrismatis consignationem more antiquo cum baptismo conjungit, eandemque ab impositione manuum qua datur Spiritus sanctus, divellit ac separat. Qua de re alias fuse disputatum est, cum canonem Arausicanum explanaremus. Quod vero affirmat Avitus, cum baptismo chrismate solitos Donatistas, ex Optato et Augustino perspicuum est. Tria enim cum apud illos, perinde ac in Ecclesia catholica celebrarentur, baptismus, chrismatio et manuum impositio ; horum duo priora, quando ad Ecclesiam redibant, non iterabantur, sed intacta permanebant, contra quam fieri ab ipsis soleret, qui catholicorum et baptismum et chrisma exsecrabantur, et utrumque iterabant. Optatus lib. VII : *Quod a vobis unctum est,*

confirmari. Tamen homo ordinis mei, quem nec falli nec fallere decet, crediturus catholico senatori, non ad hoc solum securus incipiat fieri, ut incautus valeat inveniri.

EPISTOLA XXVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^d CUIDAM.

Epistolas vestras post longum tempus accepi, in quibus me servandæ caritatis, quamlibet noveritis tristem, nec sic debeatis credere negligentem. Nam vere testis Deus est quod ex magnitudine vestri affectus sit animo meo major et gemitus. Nec valeo sine grandi vobis dolore suggerere quam gravi sanctitas vestra, date veniam, facilitate præventa sit. Instruxistis adversarios armis vestris, prodidistis imperfectis secreta nostra, cantastis canticum Domini in terra aliena (*Psal. cxxxvi, 4*). Protulistis velut vasa dominica (*Dan. v, 5*) spectaculo convivali quæ irident ; exposuistis velut nudatum Noe (*Gen. ix, 22*) cachinnis nunquam opprobrio carituris. Si retinent aut sequuntur, periculose subrexit qualitas veritati. Certe si pretiosum vobis erat quod publicari debere putatum est, terrere vel Ezechie regis culpa (*IV Reg. xx, 13*) vos debuit, quem jactantiæ odore peccantem propheta redarguit (*Isai. xxxix, 5, 6*). Sed cum trepidationem istam dicatis animo convertentis abstersam, justum est ut cum exultatione dicamus. *Hæc est mutatio dexteræ Excelsi (Psal. lxxvi, 11)*. Nam quod vobis inaniter contradicunt belluæ sic minaces, Deo protegente, quod debiles, quasque plus mirum est carere dentibus, et furoribus pasci : qui cum gemerent perditionis suæ perire discipulos, perdere incipiunt et magistros. Salubriter coram Deo vel hominibus lucra talia conquiruntur. Nihil in re-

tale servamus quale suscepimus. Et post alia : *Seducistis homines, rebaptizastis, iterum unxistis.* Tertium tantum, id est, impositionem manuum, ob eam quam diximus causam repetebant, quod Spiritum sanctum hæretici dare non possint. Sanctus Augustinus de baptismo Donatistarum lib. III : *Manus autem impositio, non sicut baptismus repeli non potest. Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* quia per orationem videlicet manusque impositionem, baptizati a præpositis Ecclesiæ Spiritum sanctum apostolico more accipiebant.

^c Fratri, Valentiniæ urbis, ut ad epistolam II dictum est, antistiti. Cum hac epistola comparanda est Sidonii epist. 15, lib. IV ad Elaphium, a quo pariter invitatus ad novæ ecclesiæ dedicationem, pari elegantia se adfuturum spondet, hospitiumque undique affluentium multitudinem prædicat.

^d Episcopo, ut apparet, cujus nomini pareit, de nimia illum facilitate reprehendens, quod secreta nostra imperfectis, hoc est hæreticis prodiderit. De episcopo autem ab hæresi converso, respondet posse in ecclesia nostra, si aliud nihil officit, ad quemlibet sacerdotii gradum assumi. Quo quidem exemplo, et Symphosium atque Dictinium hæreticos episcopos, Priscilliani hæresim damnantes, retenta dignitate receptos legimus in concilio primo Toletano, et de clericis hæreticis qui ad fidem catholicam veniunt, universim cautum est in concilio I Aurelianensi can. 40 : *Ut si fideliter convertuntur et fidem catholicam integre confitentur, officium suscipiant suo eos episcopus dignos esse censuerit.*

e piendo expetente violentum est : ut volentis devotionem benedictio præstanda confirmet, non est rapina, sed gratia : quod Christus dignatur accipere, dici non possumus invasisse. De reliquo autem, quod me super conversi statu creditis consulendum, definitio inspiratione divina, ad quemlibet sacerdotii gradum hominem posse consurgere, si non est aut in ratione conjugii, aut in quacunque regula moribusque quod prohibeat clericatum. Cur enim non pascat Christi gregem, qui sapienter advertit oves non esse quas paverat? quique quia non fur latroque, merito pastor futurus per ostia ingressus elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amore humilitatis a suo voluit esse deciduus? Sit verax sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam. Datura est tantis bonis augmentum celestis gratiæ plenitudo, ut et ille consecutus incipiat gaudere quod doluit, et hic quotidie fructuosior, præisse se magis intelligat quos reliquit.

EPISTOLA XXVII.

AB AVITO EPISCOPO DICTATA SUB ^a NOMINE DOMNI SIGISMUNDI REGIS, AD SYMMACHUM PAPAM URBIS.

Dum sacra reliquiarum pignora, quibus per me Galliam vestram spiritali remuneratione ditastis, negare petentibus non præsumo, me quoque sanctorum patrocinia postulare ab irriguo vestri apostolatus fonte necesse est. Quanquam etsi est adhuc apud nos de dono vestro, quod catholicæ religionis debeat studio celebrari, etiam illud tamen convenit justæ devotionis intelligi, ut directis litterarii sermonis officiis alloquia illa captemus, quibus me pontificatus vester, vel præsentem monitis docuit, vel absentem intercessionibus acquisivit. Nec nunc paginæ præsentis obsequium reperta opportunitas complectitur; sed destinato ad vos diacono portitore, viro venerabili Juliano, ad universalis Ecclesiæ præsulem spiritu representante concurrimus. Crescit quippe beneficiorum recordatione desiderium : nec unquam meis

^a Per Julianum diaconum sacras reliquias Sigismundus rex petit a Symmacho papa, a quo alias jam priorem acceperat. Symmachi porro papæ obitus incidit in Senatoris consulatum anno Christi 514. Gundobadus Sigismundi pater biennio post occubuit, Petro consule. At Sigismundus in epistolæ inscriptione rex appellatur. Constat ergo patre adhuc superstitite regis nomen obtinuisse. Frelegarius in Epitome cap. 34 : *Gundobadi filius Sigismundus apud Genavensem urbem villa Quadrivio jussu patris sublimatur in regnum; quod Marii quoque Chronicum confirmat his verbis, Florentio et Anthemio (id est anno qui inter Symmachi et Gundobadi obitum intercessit). His consulibus monasterium Agauno a rege Sigismundo constructum. Atqui his consulibus pontifex Romæ jam erat Hormisda Symmachi successor. Quare non illo primum anno rex dictus Sigismundus, quem Symmachi antea temporibus nomen hoc gessisse arguit epistolæ inscriptio.*

^b Librum de Christi Divinitate vocat Florus diaconus, quodcumque epistolam hanc citat in Pauli verba ad Romanos, Galatas et Hebræos. In ea enim Gundobadi quæstioni respondens, ostendit in Christo

A elni sensibus possunt, quæ nobis apud Italiam vestram, vel pontificalis benignitas, vel civilitas regali impendit, cum post familiaritatem totius munificentiæ commodis præferendam, quia istic liberius laxavit reditum, illinc tenacius vixit affectum. Attentionior pro vestris quod superest incumbat oratio. In augmento namque ovium crescit custodia pastoralis. Sacris nos apostolorum liminibus commemoratione assidua præsentantes, speciali dum vixero prædicatori vestro, ubi obtinuitis initium, impetrate profectum. Litteris nos, in quantum possibilitas patitur aut libertas, quibus nobis doctrina et incolumitas vestra floreat, frequentate. Et ut supra speravimus, ambienda nobis venerabilium reliquiarum conferte præsidia : quarum cultu, et beatissimum Petrum in virtute, et vos semper habere mereamur in munere.

EPISTOLA XXVIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b DOMNO GUNDOBADO REGI.

Rediens ab urbe Lugdunensi sanctus Chartenius episcopus, in qua, nobis ^c de concilio discedentibus, ad privata quædam negotia expedienda resederat, quæstionem sibi, imo magis omnibus nobis, proposuisse vos retulit. Quæ si fuisset coram positis indicata, subministrante sancto Spiritu, facile sciscitationi vestræ quæ ad causam pertinebant suggeri poterunt. Sed quia tam sanctam sollicitudinem nulla debemus responsi dilatione fraudare : sciens nulli Christo propitio in fide fratrum meorum concordare sententiam, præsentis paginæ famulatu respondere ad consulta præsumo. Jubetis igitur, ostendi vobis rationem vel potius auctoritatem, qua pateat Deum habuisse in divinitate substantiam, priusquam sumeret de incarnatione naturam; et per hoc perniciosissima hæresis illa vincatur, quæ Dominum nostrum ex Maria cœpisse contendens, etiam Deum Patrem in Filii execratione blasphematur. Necesse est enim, quantum ad illos, imperfectioni divinæ aliquid accrevisse, si tantis retro sæculis sine filio manens, pene jam in termino mundi labentis. cum Maria prolem,

Domino, priusquam homo fieret, æternam fuisse divinitatem, adversus hæresim illorum qui ex Maria cœpisse contendebant. De quibus Augustinus hæresi 44 : *Pauliani, inquit, a Paulo Samosateno, Christum non semper fuisse dicunt, sed ejus initium ex quo de Maria natus est asseverant; nec aliquid amplius quam hominem putant. Ista hæresis aliquando cujusdam Artemonis fuit; sed cum defecisset, instaurata est a Paulo, et postea sic a Photino confirmata, ut Photiniani quam Pauliani celebrius nuncupentur. Photinianos autem, seu Paulianistas, per hæc tempora Galliam infestasse indicat concilium Arelatense II, cap. 16, et Sidonii epistola 12, lib. IV, ad Patientem episcopum Lugdunensem. Unde et beatus quoque Avitus Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator dicitur ab Agobardo.*

^c Diversum est hoc concilium a primo Lugdunensi, quod inter concilia Galliæ tomo I edidimus, in quo discussa est sub Sigismundo causa Stephani, qui duas sorores duxerat. Hoc enim sub Gundobado jam præcesserat : sed in eo quid actum sit nescimus, nisi quod se interfuisse Avitus significat cum Carthenio incertæ sedis episcopo.

tum ille habere incognoscit paternitatem : ac a semel-
 ipsis assertionis suæ necessitate constricti, quem nomi-
 nant filium, denegant Deum. Sentiant enim, sanas
 a res ferre non posse ut ante non multos adhuc an-
 nos Deus cœpisse credatur ex homine. Sed nescio
 in quem effectum redemptio nostra surrexit, si non
 creaturæ suæ pretium Deus exstitit. Nec enim redi-
 mere homo solus hominem poterat; aut qui in su-
 pernis et Deus est, eguit redemptione. Jubetis ergo
 ut hæc quæ ratione colligimus auctoritate doceamus.
 Sufficiat ergo acrimonix vestræ paucitas exemplo-
 rum, quæ sumpta de pluribus abundant cognoscere
 cupienti : cæterum renitentibus animis et in sua in-
 credulitate durantibus, si aliqua non satisfecerint,
 cuncta non proderunt. Esaias conclamantissimus
 prophetarum, nativitatem Christi Spiritu revelante
 prospiciens : *Parvulus, inquit, natus est nobis, filius
 datus est nobis; et vocabitur nomen ejus admirabilis,
 consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps
 pacis (Isai. ix, 6)*. Intuemini, quæso, verbi vigorem.
 Parvulus datus est nobis, filius datus est nobis, Par-
 vulus natus est, et filius datus : natus est nobis ho-
 minis filius, datus est Dei; et vocabitur Deus fortis.
 Ac si diceret, Deus et homo, Deus qui creaverat vi-
 tam, fortis qui vinceret mortem. Cujus divinitatem,
 sub verbis scribæ ac discipuli sui propheta Hieremi-
 as ostendens sic ait : *Hic est Deus noster : non
 estimabitur alius ad eum. Invenit omnem viam disci-
 plinæ : dedit Jacob puero suo, et Israel dilecto suo;
 et post hæc in terra visus est, et inter homines conversa-
 tus (Baruch. iii, 36)*. Quod si est forte, cui hæc quæ
 de antiquis ponimus, obscura videantur, legat aposto-
 lum Paulum, qui cum corporeos parentes Domini
 commemoraret, *Quorum patres, inquit, et ex quibus
 Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus
 benedictus in sæcula (Rom. ix, 5)*. Nam et Thomas
 apostolus, cum in resuscitati mediatoris corpore fi-
 xuras clavorum, hiulem transpuncti lateris signum,
 digito tentante palpasset, virtutis experimenta inter
 infirmitatis indicia colligens, sic clamavit; *Dominus
 meus, et Deus meus (Joan. xx, 28)*. Ecce quibus testi-
 moniis, velint nolint, hæretici ipsi, Judæorum in
 perditione confines, de Filii divinitate vincuntur :
 quorum verbo credas Judæos in Evangelio Joannis
 Dominum discussisse dicentes : *Quadragesima annos
 mundum habes, et Abraham vidisti (Joan. viii, 57)*.
 At ille inquit : *Amen dico vobis, ante Abraham ego
 sum (Ibid., 58)*. Est hic, rogo, quod obscurare vel
 volens queat? Quid nunc restat, nisi ut qui senior
 ab Abraham cognoscitur, junior vel mundo dicatur?
 Et istud, quamlibet contentiosum sit, vinci potest,
 si pro Domino inter passionis contumelias proclamante
 : *Pater, clarifica me ea claritate quam habui apud*

te antequam mundus fieret (Joan. xvii, 5). Sed forte
 et hoc putatur addendum, ut eum filium nominatum
 cujuscunque exempli auctoritate doceamus. In psalmo
 ait : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu; ego hodie
 genui te (Psal. ii, 7)*. Hodie hic æternitas significatur,
 quæ termino atque principio perinde caret : cui non
 pariunt crastina tempora futurum, nec rapiunt he-
 sterna transactum. Penes nos ergo, per tenebrarum
 vices ista mutantur; apud Deum vero, cui nox non
 est, semper hodie est. Quod tamen si hæretici aliter
 volunt intelligere, nostra non refert. Nam cum de
 solo nomine filii Dei agamus, quale volunt hodie ac-
 cipiant, concessuri sunt, ut ante genuerit filium
 pater, quam mater ediderit. Certe vel Salomon cui
 maximam in scrip'turis veteribus auctoritatem singu-
 laris sapientia facit, planissime filium in Proverbiis
 et lucidissime nominat dicens : *Quis colligavit aquas
 quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos ter-
 ræ? quod nomen ejus, et quod nomen filii ejus, si no-
 sti (Prov. xxx, 4)?* De præteritis ista sufficiant.
 Apostolus autem dicit : *Postquam venit plenitudo
 temporum, misit Deus Filium suum (Gal. iv, 4)*. Enim-
 vero qui mittitur, erat antequam mitteretur. Qui si
 ante Mariam non fuisset, hunc similem cæteris adop-
 tio fecerat Dei Filium, non natura. Nec in Evange-
 liis ipse dixisset : *Tantum Deus dilexit mundum, ut
 Filium suum unicum daret (Joan. iii, 16)*. Non elec-
 tum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum :
 cui tam Deo quam homini vero, in utraque natura
 fideliter proprio, in divinitate mansisse de Patre, in
 corpore cœpisse de matre est. Hæc ergo, quia jussi-
 stis, quædam responsionis nostræ indicula, et ad
 elucidandam veritatem pauca testimoniorum semina
 transmissi : quæ possit quidem acrimonia vestra vel
 eloquentia in frugem salutis Christo irrigante nutrire.
 Sed si sit quisquam de his contra quos agimus, quem
 his vestro judicio ad totum respondisse credatis,
 licet sint vigilantissimi in catholica et fidelissimi
 tractatores; dabit tamen Deus, ut ego quoque possim
 vobis et numerosiorum exemplorum numerum, et
 rationem quæ satisfaciatur, præsumpta scribendi vo-
 catione suggerere.

EPISTOLA XXIX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS * DOMNO SIGISMUNDO.

Omni quidem vitæ meæ tempore de illo em me
 asserendi famulatus agnosco; sed impensius festivi-
 tate præsentis, quæ sollicitudinem vestram non minus
 explorandis hæreticorum conatibus, quam nostræ
 partis occupat cultibus celebrandis. Siquidem per
 annum quoddam contagium congregatis adversis,
 attento vobis labore curandum est, ne alienæ calli-
 ditatis fraude pullulet, quod in Dei nomine jam vestra
 victoria celebrandi virtute succidit, quamlibet Chri-

* Utriusque epistolæ eadem fuit occasio, apostolica nimirum, id est beati Petri festivitas, quæ Genavæ annuo cultu celebrabatur. Genavensis enim ecclesiæ tutela et patronus beatus Petrus; et Genavæ, opinor, diviso cum patre regno, larem fixerat Sigismundus : quod et de Godegisilo Gundobadi fratre,

cum una regnarent, scribit in Epiphaniæ vita Ennodius. Genavam tum ergo promiscue adventantibus etiam hæreticis, locum habuerunt illa quæ priore epistola continentur, in qua duas hæreses, ni fallor, dicit Arianam et Photinianam.

sto propitio presentibus vobis obsistat [*alia lectio absistat*]. Hinc illa sollicitudine pressior, constipatio Genavensis, quæ in more originis primæ, virilibus animis virns anguim sibilu feminei sermonis insonuit. Unde illud, si mereor, quamprimum scire desidero, utrum cum domno clementiæ vestræ patre mentio illius ordinationis acciderit, quæ bonorum pestem ab infernalibus latebris excitatam, catholicis Arianisque certantibus intromisit : vel si servatur adhuc credulitatis, imo simulationis illius dolus, quem non impressum animis, sed chartulis exaratum, paulatim in antiqua sui dogmatis a crudelitate revocat litterata promissio. Quæ certe si adhuc, ut cæperat, societati Arianae communiione immixta est, claret gloriosior sub principatu vestro noster triumphus ; cum duabus hæresibus in unum reductis, tam acquirantibus quam convincentibus vobis, et schismaticorum numerus decrescit et schismatum. Hinc ergo servitium curiositatis meæ dignanter aspiciate, et de peculiaris patroni vestri apostoli festis expectationi nostræ prosperitatis et compellationis vestræ munera duplicite.

EPISTOLA XXX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO SIGISMUNDO.

Nuper cum officia culmini vestro semper debita pro apostolicæ festivitatis consuetudine destinavi, non minus civilitate pretioso, quam declamatione conspicuo sermone dixistis, idcirco vos tardius dedisse rescriptum, ut humilitas sui conscia quæ a scribendi audacia jure temperat, eo diutius ariditatis supplicia penderet, quo fontem splendidum vestri alloquii plus sitiret. Viâdictæ, sicut dignamini scribere, genus esse censentes, ut portitor a me segnius destinatus vobiscum diutius moraretur. O retributio ultionis blandissimæ ! o sententia crudelitatis optandæ ! Quis scilicet tam intolerabilem pœnam æquanimitè ferat, ut paradiso vestri conspectus inclusus mora beatiore vos videat ? Timeo plane, ne frequenter me jubeatis scribere, si disponitis tarditatem taliter vindicare. Aut si ego certus fuerim hujusmodi me animadversione plectendum, ipse procul dubio scripta porrigerem, quæ justo rarius exarasset. Et utinam mihi vobiscum posito negaretur celeritas revertendi : et verba quæ post longum tempus legere, diutius in ipso meatus sui tramite donarer audire. Certe Deus viderit, quid ego apud judicium vestrum, vel audacia servitii, vel trepidatione promerear : tamen officii mei portitoribus reus ero, si eos prolixitate præ-

^a Non senatores modo, sed patricii ambo, et ordinarii consules fuerant : Faustus anno Christi 483 liennio post Symmachus, uterque sine collega. Ad hos ergo, tanquam præcipue in Urbe dignitatis proceres, suo et Gallicanorum omnium antistitem nomine, scribit de synodo Romana, et judicio in ea adversus Symmachum papam Theoderici regis auctoritate constituto expostulans, Italiæque episcopos perstringens, quod de eminentiore judicium inferiores receperint.

^b Exstat hoc decretum in synodo Rufio Magno Fausto Avieno consule habita anno Christi 502. De-

sentia vestræ delicti quo arguor emendatione fraudavero.

EPISTOLA XXXI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS A FAUSTO ET SYMMACHO SENATORIBUS URBIS.

Primum fuerat talis status rerum desiderandus, ut ipsi per nos Urbem orbi venerabilem pro dependendis divinis humanisque expeteremus officiis. Sed quia istud jam dudum per rationem temporum fieri posse cessavit, velimus quod fatendum est, vel eo securitatis accedere, ut quæ in causa communi supplicari oportet, amplitudo vestra congregatorum Gallia sacerdotum relatione cognosceret. Sed quoniam hujus quoque nos voti non potes reddit provincia præfixis regnorum determinata limitibus : quamprimum supplici prece posco, ne celeberrimo ordini vestro pagina hæc aliquod moveat quasi ab uno dictata fastidium : quoniam a cunctis Gallicanis fratribus meis, ad hoc ipsum non minus per mandata, quam per litteras oneratur, quæcunque a vobis omnes ambimus, unus suggerenda suscepi. Dum de causa Romana Ecclesiæ anxianimi ac trepidi essemus, ut potestare statum nostrum in lacesito vertice sentientes : quos omnes una criminatio utique sine invidia multitudinis percusserat, si statum principis obruisset : perlata est sollicitudini nostræ ab Italia in exemplaribus sacerdotalis forma decreti, quam de papa Symmacho apud Urbem collecti Italiæ antistites ediderunt. Quam constitutionem licet observabilem numerosi reverendique concilii reddat assensus, intelligimus tamen, sanctum Symmachum papam, si sæculo primum fuerat accusatus, consacerdotum suorum solatium potius asciscere quam recipere debuisse judicium. Quia sicut subditos non esse terrenis potestatibus jubet arbiter cæli, staturos nos ante reges et principes in quacunque accusatione prædicens : ita non facile datur intelligi, qua vel ratione vel lege, ab inferioribus eminentior judicetur. Nam cum celebri præcepto Apostolus clamet (*I Tim. v, 19*), accusationem vel in presbyterum recipi non debere, quid in præcipuum generalis Ecclesiæ criminacionibus licere censendum est ? Quod synodus ipsa venerabilis laudabili constitutione prospiciens, causam quam, quod salva ejus reverentia dictum sit, pene temere susceperat inquirendam, divino potius servavit examini : perstringens tamen, prout breviter potuit, nihil vel sibi vel gloriosissimo viro Theoderico regi, de his quæ papæ dicebantur objecta pa-

cernimus, inquirunt, ut Symmachus papa, sedis apostolicæ præsul, quantum ad homines respicit, quia totum constat divino arbitrio fuisse dimissum, sit immunis et liber, et Christianæ plebi, sine aliqua de objectis obligatione in omnibus ecclesiis suis, ad jus sedis suæ pertinentibus, tradat divina mysteria. Quare dubium non est quin synodum istam Avitus intelligat, quæ in codice Narbonensi aliisque vetustioribus, quarta et palmari recte inscribitur. Falso enim recentiores palmari nomen synodo alieri tribuunt, quæ Avieno juniore consule celebrata est ; cum in ea nec decreti hujus sit mentio, nec absolutionis Symmachi quam in palmari editam constat.

tuisse. Quibus cognitis, quasi senator ipse Romanus, quasi Christianus episcopus obtestor, sic divinitatis cœlestis dono temporibus vestris prosperitas optata succedat, sic dignitas in qua floretis, universo orbi speciem Romani nominis mundo labente contineat, ut in conspectu vestro non sit Ecclesiæ minor quam reipublicæ status; quodque vobis Deus posse præstitit, prosit et nobis; nec minus diligatis in Ecclesia vestra sedem Petri, quam in civitate apicem mundi. Si profundo illo tractatus vestri consilio rem videtis, non ea tantummodo quæ Romæ geritur causa cogitanda est. Sed et in sacerdotibus cæteris potest si quid forte quod vocaverat reformari; at si papa Urbis vocatur in dubium, episcopatus jam videbitur, non episcopus vacillare. Nostis bene inter quas hæresum tempestates, veluti ventis circumflantibus, fidei puppem ducamus. Si nobiscum hujuscemodi pericula formidatis, expedit ut gubernatorem vestrum participato labore tueamini. Alias autem quæ ultio est, si nautis in magistrum furentibus, non sine illorum periculo cedatur isto discrimine? Reddet rationem qui ovili dominico præest, qua commissam sibi agnorum curam administratione dispenset: cæterum non est gregis pastorem proprium terrere, sed iudicis. Quapropter reddite nobis principalem, si tamen necdum est restituta, concordiam: quoniam clienti vestro, venerabili Symmacho presbytero, idcirco laborem hujus fatigationis injunximus, ut nobis in vestrarum oraculo litterarum per reintegratæ pacis nuntium supplicationis nostræ referret effectum.

EPISTOLA XXXII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS * LIBERIO PRÆFECTO.

Postquam multiplices Galliarum labores felicissimus potestatis vestræ visitavit adventus, nullum sum antehac in affectibus vestris desiderii mei expertus effectum. Unde licet etiam nobis prodesse credamus beneficia, quæ jam dudum provincialibus spargitis, mihi tamen hæcenus sitienti litteras vestras quasi primum modo venistis. Enimvero ut me offerendis ultro epistolaribus officiis non offerrem, illis occupationibus obstrepere timui, quibus me credebam tanto temporum spatio a votiva lectione suspendi. Sed quia etsi tarde, compellantibus vobis, meque ad præcelsos apices rescribente, ordo alternantis commercii in litterario sermone servatus est, qui fecistis me absque verecundia respondentem, reddite ut cupio frequentia debitorem. Nec desunt si annuitis causæ jubendi;

* Prætorii primum Italiæ, tum deinde Galliarum, viro multiplici laude conspicuo, post etiam Patricio. Cassiodorus libro xi Variarum, epist. 1: *Respicere patricium Liberium præfectum etiam Galliarum, exercitualementem virum, communiione gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera consecutum, ut non præfecturam quam bene gessit, amitteret, et eximium virum honor geminatus ornaret. Ennodius Liberio eidem lib. ix, epist. 25: *Necum Galliæ in hac astipulatione conveniunt, ut Christo Deo vivo disponente, ordinatis illis quibus civilitatem post multorum annorum curricula intulisti, quos non ante contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam et poscentibus nobis et illis tenentibus reducaris.**

abundant quæ possitis injungere cupientibus obedire: major siquidem potestate civilitas, nec minor est dignitate dignatio. Nam hæc ipsa causa cujus vobis scribendi materiam merces ingessit, quibus inter tribunalia operibus magis studeatis florere perdocuit. Unde quod nobis a ^b viro spectabili, vicario vestro, pro quorundam captivorum liberatione suggestum est, ad præceptionem culminis vestri lætus implevi, pretio tamen quod portitores attulerunt, non recepto. Quia si aliquid præfato viro magnifico, filio meo Gemello, conditionis personæ ipsæ per originem debent, potest hoc quod mihi obtulerat, pro redimendis ingenuis distribuere. Si vero istos agnoscitis liberos natos, sufficit pretium profuisse.

EPISTOLA XXXIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIS * APOLLINARI.

Scio quod revertens ad devinctissimos mihi domnos Domnolus noster, coram me vestræ piæ sollicitudinis ambiguitatibus æstuantem, aliter quam voluit relaturus, aggravavit magis redeundi festinatione, quam minuit. Siquidem me apud Lugdunum in adventu ejus gravis oculorum dolor impotem luminis contuendi impetu ingruente reddiderat. Unde quia nec ipse fuit eliciendi rescripti efficax, nec ego idoneus redhibendi, omnem gratiarum, quæcunque vel pretio munerum, vel animo munerantum deberi potuit, actionem verbo potius referendam portitoris auribus alligavi. Licet minime dubitans, apud sanctæ dulcedinis aviditatem parvipendendam mandatorum seriem desiderio litterarum. Sed cum primum, rare-scentibus tenebris cubicularis ergastuli, aliquantisper ordinandi officia copia fuit, solutionem debiti non moratus, præsentem bajulum destinavi: cui ultra quam dici potest verbosis salutationibus onerato, quantum pertinet ad mandata loquacia, perbrevein paginam dedisse me computo. Nam ecce mihi Deus testis est, quanto lumine præfatus carissimus noster in ipsa contenebrati recessus nocturnali habitatione respersit, cum dulcissimi pignoris nostri reditu quem ante nescieram, nuntiato, resolidatam Christo propitio familiam meam ab eo quem misissem invenniendam esse firmavit. Quocirca nec vos jam de vobis aliquid semiplenum putetis: quorum contubernio, divinitate propitia, etiam oculi mei per præsentem paginam satisfacientes accrescunt. Tum videlicet sinceritate perfecta hilares diei gratia re-

^b Gemellum mox nominat: quem Provincia potitus rex Italiæ Theodericus vicarium præfectorum creavit. Sic enim ad eum scribit apud Cassiodorum lib. ii, epist. 16: *Hinc est quod præsentem tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subjectas, vicarium te præfectorum nostram mitti auctoritas.* Cæterum, ut Avitus hoc loco Liberii rogatu captivos liberat, sic Liberium Ennodius lib. ix, epist. 39, pro Camilla consanguinea sua rogat, ut casellulas ejus intra Gallias fisci oneribus releveret.

* De Sidonii filio ut conjiciam, monet sub finem nomen Archadii, quem Apollinaris filium innuere videtur. Apollinari autem, Sidonii filio, filium fuisse Archadium, in notis Sidonianis ostendimus lib. iii, epist. 13.

ceptori, si me rescribere hactenus vestra dulcedo sic ignoscens, quamlibet infirmum atque anxium, ad votivam tamen frequentiam litterarum in Dei nomen, Archadio jam dictante, solis subscriptionibus occupanda compellat.

EPISTOLA XXXIV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS
AURELIANO.

Indicium quidem quantalæcunque prosperitatis esse manifestum est, quod amicorum affatu tantisper interlucente temporariæ pacis colore visitamur. Verumtamen æstus ille diluvii quem procellis temporalibus comparastis, humanis rebus, dum per mundanum pelagus curritur, fluctu assiduæ perturbationis insistit. Quandoquidem hoc ipsum quod inter adversitates temporum respiramus, discriminum qua: patiamur interval' a magis debemus putare, quam terminum. Nam idcirco tantum inter incommoda calamitatum, circumscribendis potius quam sanandis, lux quædam videtur alludere, ut mentes fallaci securitate laxatas, instaurato gravius metu succidius angor afficiat. Quocirca desiste, vir optime, mala ferventia credere finem malorum: et cum sereno inotu dissimili tempestate molita, facies tantillæ serenitatis alternat, varietate proventuum non delectare, sed utere. Nec sic te aut prosperitas erigat, aut frangat adversitas, ut in animis tuis tam amicorum mutetur causa, quam temporum. Memento te semper propositæ caritatis, si licet scribere: sin alias, quod prohiberi non potest, vel amate: et post gurgites quos litteris descripsistis, in eo magis sæculo sperate portum, quo timere non poterit tranquillitas rata naufragium.

EPISTOLA XXXV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS B ELPIDIO DIACONO.

Per quosdam clericos legis alienæ divinum munus in nuntio tuæ incolumitatis accepi: nec minuit diligentis gratiani qualitas portitorum: sicut nec Eliæ (III Reg. xvii, 6) nostro transmissi cœlitus cibi inter horrida volatilium bajulorum rostra viluerunt. Ipsam tamen quam satis avidus sumpsi, tuarum dulcedinem

^a De hoc vero difficilior est conjectura, cum Aureliani hac ætate insignes fuerint non pauci. Vide an ad Aurelianum patricium referri queat, cujus servum Massiliæ ad basilicam S. Victoris a demon'o liberatum ait Gregorius Turon. lib. i Mirac. cap. 77. Certe, nisi tempora discrepant, dignitas non repugnat, cum illustres fuerint omnes patricii.

^b Medico Theoderici regis, cujus ad Elpidium ipsum, cum diaconi quoque titulo, exstat epistola lib. xiv Variarum Cassiodori, et apud Ennodium complures. Eo alludens Ennodius idem lib. ix, epist. 30. Scio, inquit, quia Deus tibi sic gratiam invicti principis contulit, ut humilitas ecclesiastica non periret. Carum enim imprimis Theoderico fuisse testatur Cyprianus diaconus in Vita S. Cæsarii lib. i: *Elpidius diaconus et medicus, regis potestati sedulis officiis cum primis familiaris et intimus.* Quo in loco Elpidium narrat ab infestatione diaboli qua domi vexabatur, S. Cæsarii opera liberatum.

^c Quis hic major, aut quænam domus Tullii a qua li nomen, non liquet, nisi quis fortasse ad Servii Tullii

A litterarum, illud aliquantæ amaritudinis asperitate respersit, quo ad te scripta quæ prius reddidi, abnegas pervenisse. Nam per majorem domus Tullii, qui amorem tuum, dominum meum Sigismundum, a patre suo in legatione directus, in Viennensium civitate repererat, epistolas tuas me accepisse lætatus; per ipsum rursus officia profundissimæ caritatis exsolvi, et affectam tui quem corde conceperam, studio paginæ famulantis excolui. Quo eventu in manu tuas perlata non fuerit, major quem supra dixi, non potest ignorare. Et ego quidem moleste tuli, et tibi molestum fuisse gavisus sum, in tam idonea opportunitate desiderii duorum unius officii perisse commercium. Verumtamen cum de institutæ dilectionis proposito pars altera secuta est, nonnunquam casibus oportet ignosci, quibus colloquia nostra potius quam vota frustratis, sollicitudini damnum potest contingere, non amori. Neque tu putes, seu negatis occasionibus, seu repertis, ullum esse negligentia tempus, quo apud me inter quaslibet alias actiones frequentandæ sospitatis tepescat ambitio. Illud igitur in mentibus amicorum censeo esse pretiosius, in quo constat fortuitis nil licere, quod nes itineris dissipat longitudo, nec oblivionis frustratur abusus. Compenso tamen in præsentis caritatis verbum, si pro damno dignatus es putare silentium. Simul et specialius adolescentem si dignaris insinuo, filium scilicet viri illustris Celeri, qui post Deum ut nativæ soboli vitam incipiat sperare tu facies. Nam ita lacrymabili pignoris infirmitate constringitur, ut incertus optandi, cujus quasi pater mortem imminere compellitur, vitam quasi orbatus deflere cogatur. Quapropter opitulaturæ Divinitati junge tua quantum conjicimus de peritia singulari: vestrum promississe jam ex parte fecisse est. Tribuat Christus, ut exultando atque impensius laudando in hac cura magisterio tuo, simul tibi et Italia medicinæ opinionem, et Gallia pueri debeat sanitatem.

EPISTOLA XXXVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS D VIRO ILLUSTRIBUS SENARIO.

Magnificentia vestra gratiam frequenter expertus,

regis domum, quam P. Victor in quinta Urbis regione collocat, referendum putet, quod multis non facile persuaserit. Ad Celerem autem, cujus filii sanitatem hoc loco Elpidio medico commendat, scripturus est epistolam 43.

^d Comes hic fuit patrimonii Theoderici regis, et patricius, de quo multa jam diximus ad Ennodium. Nunc addendum est ejusdem epitaphium, quod non insulsis versibus conditum, a Petro Pithoso relatatum est in libro iv Poematorum.

SENARII V. I. COMITIS PATRIMONII ET PATRICII EPITAPHIUM.

Ille ego sum mundi quondam sine fine via or
Senarius, membris tumulo non nomine clausus,
Principis invicti semper sublimis amore.
Cujus in orbe sui vox regum, lingua salutis,
Fœderis orator, pacis via, litibus hostis.
Novit et hoc Oriens, hoc ultimus axis Iberi,
Hoc scit bruma rigens, scit et Africa solibus usta.
Bis denas et quique simul legatio nostra
Signat in orbe vias, et nunquam strata labore.
Cursus erat volucer; namque auro pervigil uno

qua dignanter accipitis, salutationis officium pagina famulante direxi. Et quia scitis synodaliū legum esse, ut in rebus quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum sacerdotem, quasi ad caput nostram membra sequentia recurramus; ex consensu antistitum provinciæ Viennensis^a ad sanctum Hormisdam, seu quicumque nunc ille est, papam debitæ venerationis obsequium cum sollicitudine destinavi: audire a prælatæ sedis auctoritate desiderans, quid de effectu directæ a se ad Orientem legationis agnovit. Cum ergo, ut dixi, a provincialibus meis consulor, respondere etiam ego, ni priorem consulam, non præsumo. Adminiculo igitur ordinationis vestræ opus est, ut istud ab utraque parte per ordinem compleatur, ut vel a nobis interrogatio perveniat, vel ad nos redeat ab exponente responsio. Non ad solos sacerdotes Ecclesiæ pertinet status: cunctis fidelibus sollicitudo ista communis est. Quicumque vel quocunque videmur Ecclesiam regere, vestram in catholica religione rem gerimus. Cum de fidei regula vel ægrotat aliquis vel sanatur, nobiscum vos aut gaudere oportet aut gemere. Unde nec vos aliquid de causa quam consulo, latere credendum est. Si mihi soli agerem, satis interrogationi meæ notitia vestra sufficeret: nil plus a papa quam a vobis possumus veritatis audire. Sed Ecclesiarum poscit utilitas, ut quæ vos nostis doctor insinuet. Ego tamen peculiaris vester rescriptum, si dignamini, a vobis peculiariter præstolabor: quo revera, ut dixi, tantum mihi veritas innotescere poterit, quantum se Romanæ urbis antistes auctoritatis privilegio expetentibus respondisse gaudebit.

EPISTOLA XXXVII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS^b PETRO EPISCOPO.

Etiamsi alia causa non esset qua beatitudinem vestram litterario famulatu occursus meæ devotionis expeteret, justum esset vos ab omnibus excoli, qui opinionione sancta desiderium vestri omnibus intimatis. Dignum quippe est vos expeti non minus sede Romana, quia non magis potestate illa, quam vos caritate fulgetis. Cujus reverentiæ ut debitum est salutatione præmissa, fateor apostolatui vestro, et cum verecundia, ignorantiam Gallicanam. Nec melius esse puto quemquam simulare quod sciat. D

Bis maris Oceani, bis Pontica littora vidi,
Europamque Asiamque sequens, duo limina mundi.
His etiam meritis sociavimus agmen honorum.
Aulica quippe comes rexi patrimonia clarus,
Et mea patrio fulserunt cingula cultu.
Me pietas, me sancta fides, me fovit honestas.
Saecula canant titulos: nam moribus astra tenemus.

^a Aviti ad Hormisdam epistola, itemque Hormisdæ Avitum responsio, postremo loco a nobis editæ sunt numero 87 et 88, ex quibus epistolæ hujus et proxime sequentis interpretatio petenda est.

^b Ravennati, ut opinor. Eodem pertinet epistola superior. Missis enim ad Hormisdam legatis, ut de Orientalis Ecclesiæ statu certior fiat, ab episcopo Ravennate, qui iter illis futurum erat, petit ut ignorantiam Gallicanam erudiat. Petri hujus in synodo Romana palmari subscriptio legitur his verbis: *Petrus episcopus Ecclesiæ Ravennatis huic statuto nostro, in*

quam didicisse si nesciat. Quæ inter Romanam et Constantinopolitanam Ecclesiam res agantur, non quacunquē auctoritate cognoscimus, sed de rumoribus magis ac nuntiorum varietate captivimus. Et ideo, ne forte quam rustici tam negligentes credamur, perinde sanctum papam et beatitudinem vestram, per Viennenses clericos provincia tota nunc consulit, ut quæ vobis de statu fidei cum Orientis parte definita sint, rescripti salubris lumine declaretis. Quia cum magistros etiam procul positos ultro decepto prorogare doctrinam; curandum est soliditati corporis, ut semper prosperitatem capitis sui membra cognoscant. Quocirca si servis vestris filiis meis quos in id ipsum direxi, tribuatur accedendi usque ad Romam facultas, per duos Ecclesiæ principes abundabit Gallias erudiri. Quod si forsitan a sede vestra quos misimus revertantur, vestri apostolus fida responsio fiet nobis totius instructionis quæ ad cunctos perveniat, plenitudo.

EPISTOLA XXXVIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS^d EUFRASIO.

Jam quidem per pueros meos litteras dedi, quibus scire vos facerem quantum fratri Imeterio apud me commendatio vestra profecerit. Tamen non dubitans eum inter initia pontificatus sui, senioris germani, sicut dignum est, officia curaturum; has etiam per ipsum libenter adjeci, quibus opusculi mei jam diu quæsitum prædonem in manus meas venisse plus gaudeo. Et quia libellum ipsum, quantum mihi indicaverat, vobis reportat, spero ut qualecunque est opusculum ipsum, nec vacanter editum, nec omnimodis emendatum, viro sublimi ac piissimo, si dignamini, fratri nostro Apollinari publicare atque excusare dignemini. Cui impium fuerat non hæc a me primum jure caritatis offerri, si non rus fuisset absurdum, me domni Sidonii filio, inter facundiam paternæ delicias, meis temporibus nauisaturum, offerre etiam de præsumptione fastidium. Quocirca volumen per vos temperatius ingerendum, si supradictus frater vel infantibus legi debere censuerit, possum per quæcunque magnificentiæ suæ scripta cognoscere. Si autem post flumina fontium paternorum, ut potius reor, paupertatem venæ tenuissimo rore manantis abjecerit, sine verecundia mea suaque impietate, sufficet me reprehensionis

quo totam causam Dei judicio commisimus, subscripsi. Ad eundem etiam pertinere conjicimus Theoderici regis epist. 27, libri in Variarum, Petro episcopo inscriptam Felice consule, id est, anno Christi 511. Quod si verum est, errant qui Petrum Ravennatem ante id tempus defunctum tradunt.

^e Alexium presbyterum et Venantium diaconum. Sic enim appellantur in Aviti litteris ad Hormisdam, et in Hormisdæ ad Avitum.

^d Etsi episcopi nomen non est appositum, episcopus tamen fuisse dixerim Arvernorum, ad quem et binæ sunt epistolæ Ruricii, quarum in altera dignitatis quoque nomen omissum est. Synodo Agathensi per vicarium subscripsit anno 506; interfuit ipse Aurelianensi anno 511. Hunc itaque rogat ut librum suum qui in ejus manus venerat, Apollinaris Sidonii filio recensendum ingerat et excuset.

sue censuram hinc tantummodo intellexisse, si A
taceat

EPISTOLA XXXIX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS * DOMNO
GUNDEBADO REGI.

Quod servum cui discussio necessaria credebatur, de Viennensi ad Lugdunensem basilicam sub custodia destinavi, timoris et obedientiae fuisse manifestum est. Nam sicut eum hic inaccusatum tradere non praesumpsi, ita illic interrogationibus quas audientia postulabat, vivum fieri procuravi. Cum vero et regula ubique una sit, et eadem seu impossibilitas seu facultas, pro communis ministerii observatione nos maneat; non ego proprietatem Lugdunensis et Viennensis basilicae, sed reverentiam Ecclesiae utriusque tractavi: unde intercessionem b facilius de proximo suggerendae, quod utrumque nostrum tangere poterat, praesens episcopus allegaret. Siquidem in omnibus locis sanctis, sicut ministerio nostro eadem caritas, ita imperio vestro aequa potestas est. Ut taceam quod servus ipse, a Domini collocacone digressus, non debuit pro concitanda mihi offensa Viennensem expetere, qui illic positus intra Lugdunensem se potuit Ecclesiam continere. De causa vero, in qua coram examine celsitudinis vestrae callidus depositi negator arguitur, talis conscientia mea est, qualis Deo et vobis in omni actu meo et conversatione monstratur. Quamquam etiam me testante interpellantis simplicitas, quae ut pii domni dicatis non devitarer operatione diffiteri, qui in ejus consolatione volueram, si Christum cogitare putaretur, profleri. Quod etiam praesenti testificatione de servis vestris, civibus nostris, aliqui cognoverunt. Pulsatis autem laboriosis extra ordinem suum omnem parum sibilis dicitur esse responsio. Utrum de me erit, suggerat Deus vobis; declaret et veritas; quia qui castigatus a me, eo forte spiritu falsitatis irascitur quo contra simplicem de depositi inficiatione mentitur, licet Deo vobisque propitiis parum ad defensionem suam proficiente commento, dum se a me dicit admonitum ne redderet, diffiteri non potest quod accepit. Quae professio sua, etiamsi censeatis quod

* Causam reddit cur servum depositi negatorem qui Lugduno Viennam venerat, Lugdunum ad disquisitionem remiserit purgatque quod ille se ab Avito dicebat admonitum ne redderet.

b Solemni episcoporum more, qui et pro servis apud dominos, et pro reis quibuscumque, miseris vel oppressis, apud iudices aut apud principes enixe intercedere solebant. Ennodius in vita Epiphani episcopi, tum adhuc diaconi: *Intercessionum etiam tunc certamina proludebat. Nam ubicunque pro remediis miserorum episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, ut sentirent sibi in causis profuisse complurimi, ipsum per se episcopum non venisse.* Plenae sunt exemplis sanctorum antistitum historiae, et illustre imprimis est S. Augustini, cum pro circumcellionibus Donatistis, atrocia facinora confessis, apud Marcellinum iudicem, et apud Aprinium proconsulem, ut citra mortis supplicium puniantur, intercedit epistola 159 et 160, qui et de intercessionum istarum aequitate ac religione ambigenti Macedonio accuratissime rescribit epist. 54.

A gravare me debeat, illum non potest sublevare. Ego tamen praecipuum vestrae pietatis opperior. Quidquid habet ecclesiola mea, imo omnes ecclesiae nostrae vestrum est, de substantia quam c vel servastis hactenus vel donastis. Quod inspirante Deo praeeperitis, in quantum vires habuero, parere conabor. Caeterum divinae majestatis aspectus nihil potest offensam suam, quam vestram semper timuissem aeternam. Hoc suppliciter quaeso, ut infelix ille ad cuius accusationem satis sufficit quod excusat, apud iustitiae vestrae animos non me faciat suae infidelitatis socium, etiamsi viderit pro vestra commotione multatum.

EPISTOLA XL.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS d DOMNO
SIGISMUNDO.

B De festivitate ad quam profectus fueram summa quidem festinatione reversus sum. Sed quia jam duce Christo processeratis, laetificandus, ut de Deo credimus, reditu vestro, immodice tamen attonitus reddor abscessu: quod scilicet in ipso successurae prosperitatis regressu, advolvi genibus domini mei, permulcere oculis manus, et in sancto illo pectore sedem fidei nostrae adorare non merui. Nec tamen dicere audeam, istud mihi peccato fraudante cessisse: ne divinae gratiae quae mihi taliter vestram praesentit, reddar ingratus. Nam cum omnibus generale justumque sit, in gloriae vestrae cultum quod debemus ambire, illud singulariter accepisse me gaudeo, ut cum pro effectu voluntatum tenere secum a me servitii debitum impossibilitas non ferat porrigi, apud vos pietas censeat impendi. Sed ego solus damno percellor, quoties consolationi meae interesse non mereor: quoties accensus tribulationum aestus intra me solum, a sermonis vestri refrigerio excussum, includitur: quoties mihi dolores internos medici illius manus experta non confovet. Qui proluendo inter talia famulo suo pietate studens, virtute persistens, cum satis esset si favorem vellet offerre, laborem dignatur apponere. Sed praesumo majestate divina, hinc respectu mei sensibus vestris tenacius adhaesurum, quo eum nobis amor catholicae legis infudit. Sub cuius occasionis sancto praeventu, tum penes vos im-

c Libera et ingenua professio. Principibus accepta D feruntur bona ecclesiae, quae vel donarunt ipsi, vel ut donare liceret, concesserunt, ex lege Constantini Magni. *Habeat, inquit, unusquisque licentiam sanctissimo catholicae venerabilique concilio decedens bonorum quod optavit relinquere.* Cod. Theod. de episcopis, etc. Defensionem quoque honorum subditis suis omnibus principes cum debeant, praecipuum debent ecclesiasticis. In quo regum olim Francorum pietas enituit, qui res et mancipia ecclesiae eodem se loco ac res et mancipia fisci habere in Capitulis suis professi sunt.

d Missa cum Sigismundo ad bellicam quandam expeditionem se accingeret, incertum quo et quos i hostes. Quod vero illum insinuat fidem catholicam cum haec scriberet amplexum jam fuisse, facit ut e quae sub finem epistolae de materia pretiosioris triciphi sermocinaturum se pollicetur, ad homiliam aliter videantur, quam ab Avito in Sigismundi regi conversione, sensuum suavitate plenissimam, et verborum compositione dulcissimam, ad populum habitam auctor est Agobardus.

possibile erit quem suscepistis servum rejicere, quem A cognovistis dominum non amare. Quod superest, egressi felices, ite sospites, redite victores. Fidem vestram telis inserite, provisionem divinam promittendo admonete, auxilia cœli precibus exigit, jacula vestra votis armate. Dabit Deus ut bellorum tropæa quæ vobis ipse præstiterit, cujuscunque sermonis obsequio sub materia ejus quem dudum exsequor, triumpho pretiosioris exaggerem.

EPISTOLA XLI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a CHLODOVECO REGI.

¹ Vestræ subtilitatis acrimoniam quorumcunque schismatum sectatores sententiis suis, variis opinione, diversis multitudine, vacuis veritate, Christiani nominis visi sunt obumbratione velare. At dum status B nostros æternitati committimus, dum quid recti unusquisque sentiat futuro examini reservamus, etiam in præsentibus interlucentis radius veritatis emicuit. Invenit quippe tempori nostro arbitrum quemdam divina provisio. Dum vobis eligitis, omnibus judicatis, vestra fides nostra victoria est. Solent plerique in hac eadem causa, si pro expetenda sanitate credendi, aut sacerdotum hortatu aut quorumcunque sodalium suggestionem moneantur, consuetudinem generis et ritum paternæ observationis opponere. Ita salutis nocentem verecundiam præferentes, dum parentibus in incredulitatis custodia inutilem reverentiam servant contententur se quodammodo nescire quid eligant. Discedat igitur ab hac excusatione, post talis facti miraculum, noxius pudor. De toto prisce C originis stemmate sola nobilitate contenti, quidquid omnis potest fastigium generositatis ornare, prosapia vestræ a vobis voluistis exurgere. Habetis bonorum auctores, voluistis esse meliorum: respondeatis proavis quod regnatis in sæculo, instruitis posteris quod regnatis in cœlo. Gaudeat ergo quidem ^b Græcia habere se principem legis nostræ: sed non jam

^a Francorum ad quem Theoderici quoque regis Italiae duplex apud Cassiodorum est epistola, libro II Variarum, 61, et libro III, 4, sed utraque Luduini vocat. Prior autem huic nostræ suppar, si tempus spectetur: scripta videlicet post victoriam Alamannicam, quæ Clodoveo fidei Christianæ occasio fuit, et baptismi, cujus hic pompam Avitus elegantissime describit. Docet porro, quod hactenus ignorabamus, D in vigilia natalis Domini celebratum, non in vigilia Paschæ; quod Hinemarus Remensis falso sibi et rerum nostrarum scriptoribus persuaserat.

¹ Avitus in hac epistola Clodovei baptismum graphicè describens, haud meminit ampullæ cœlitus demissæ sacro chrismate opletæ, quo Clodoveus a sancto Remigio perunctus fuisse fertur. Neque vero ullam hujus rei admirabilis mentionem factam fuisse Gregorio Turonensi, Fredegario aliisque veterioribus Francorum historicis comperimus. Quo quidem argumento negativo utuntur nonnulli critici recentiores ad hujusmodi prodigii veritatem infirmendam. Verum his occurrit V. C. Dn. abbas de Vertot in dissertatione sic inscripta: *De la sainte Ampoule conservée à Reims pour le sacre de nos Rois*. Exstat autem hæc dissertatio in *Mém. de l'Acad. des Inscript.* tom. II, pag. 619, in-4. *Disquisitionem quoque de Ampulla Remensi antea ediderat Jo. Jac.*

quæ tanti muneris dono sola mereatur illustrari, quod non desit et reliquo orbi claritas sua. Siquidem et occiduis partibus in rege non novo novi jubaris lumen effulberat. Cujus splendorem congrue redemptoris nostri nativitas inchoavit: ut consequenter eodie ad salutem regenerari ex unda vos pareat, quonatum redemptioni suæ cœli Dominum mundus accepit. Igitur qui celebrer est natalis Domini, sit et vestri: quo vos scilicet Christo, quo Christus ortus et mundo: in quo vos animam Deo, vitam præsentibus, famam posteris consecratis. Quid jam de ipsa gloriosissima regenerationis vestræ solemnitate dicatur? cujus ministeriis etsi corporaliter non accessi, gaudiorum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque regionibus nostris divina pietas gratulationis adjecerit, ut ante baptismum vestrum ad nos sublimissimæ humilitatis nuntius perveniret. Unde nos post hanc expectationem jam securos vestri sacra nox reperit. Conferebamus namque nobiscumque tractabamus, quale esset illud, cum adunatorum numerus pontificum, manu sancti, ambitione servitii membra regia undis vitalibus confoveret: cum se Dei servis inflecteret timendum gentibus caput: cum ^a sub casside crines nutritos salutari galea sacre unctionis indueret; cum intermisso tegmine loricarum immaculati artus simili candore fulgerent. Faciet, si quid creditis, regum florentissime, faciet, inquam, indumentorum ista mollities, ut vobis deinceps plus valeat rigor armorum; et quidquid felicitas usque huc præstitit, addet hinc sanctitas. Vellem vero præconiis vestris quiddam exhortationis adnectere, si aliquid vel scientiam vestram vel observantiam præteriret. Nunquid fidem perfecto prædicabimus, quam ante perfectionem sine prædicatore vidistis? an forte humilitatem, quam jam dudum nobis devotione impenditis, qui nunc primum professione debetis? an misericordiam, quam solutis a vobis adhuc nuper populus captivus gaudiis mundo insi-

^b Anastasium imp. Christianum illum quidem, sed non satis orthodoxum. Romæ vero et in Italia rex Theodericus, et in Gallia Wisigothorum Alaricus, et Gundobadus Burgundionum, Ariani prorsus erant, itemque Suevi, et si qui alii in Hispania; in Germania autem et in Britannia, adhuc pagani. Ut non injuri sint, qui post Clodoveum, qui primus omnium in Ecclesia catholicus rex fuit, regibus Francorum primum inter Christianos principes locum vel hoc nomine deberi asseverant.

Chiffletius. Hac item de re verba facit Hadrianus Valesius tom. I *Rer. Franc.* lib. vi, pag. 260 et seq.

² Francorum reges intonsos perhibent historici. Gregorius Turonensis *Hist. Franc.* lib. vi, cap. 24, de Gundovaldo: *Hic, inquit, cum natus esset in Gallia, et diligenti cura nutritus, ut regum istorum mos est, crinium flagellis per terga demissis, etc.* Et lib. viii, cap. 10, de Clodoveo interfecto quemdam ista narrantem inducit: *Cum ignorarem ait, quisnam esset, a cæsare proliza cognovi Chlodovechum esse.* His consona refert Agathias Scholasticus lib. I *de Imper. et Reb. gest. Justinii imp.* pag. 14 edit. Paris. Qua de re videsis *Mém. de l'Acad. des Inscript.* tom. VIII, pag. 487, 488, edit. in-4.

nuat, lacrymis Deo? Unum ergo, quod vellemus augeri: ut quia Deus gentem vestram per vos ex toto suam faciet, ulterioribus quoque gentibus quas in naturali adhuc ignorantia constitutas nulla pravorum dogmatum germina corruperunt, de bono thesauro vestri cordis fidei semina porrigatis; nec pudeat pigeatque, etiam directis in rem legationibus, astruere partes Dei, qui tantum vestras erexit. Quatenus externi quoque populi paganorum, pro religionis vobis primitus imperio servituri, dum adhuc in alios videntur habere proprietatem, discernant potius gentem quam principem. Nulla igitur patria quasi specialiter sibi vindicet totis quos honorum gradibus attolitis: constat vos esse, quo communis uno solis jubare omnia perfruuntur. Vicina quidem plus gaudent lumine, sed non carent remotiora fulgore. Quapropter radiate perpetuum presentibus diademate, absentibus majestate. Successus felicium triumphorum quos per vos regio illa gerit, cuncta concelebrant. Tangit etiam nos felicitas: quotiescunque illic pugnat, vincimus. Inter hæc tamen catholicæ religionis affectum servat in vobis cura miserandi: et in apice rerum omnium gubernacula continente, non minus eminent sanctitas quam potestas. Ex qua utique factum est, ut dirigi ad vos servi vestri^a viri illustris Laurentii filium principali oraculo juberetis. Quod apud domnum meum, suæ quidem gentis regem, sed militem vestrum, obtinuisse me suggero. Nihil quippe est in quo servire non potest. Commendat directum: congaudi misero, invidi vos visuro. Cui minus computandum est ad utilitatem, parenti proprio restitui, quam patri omnium presentari.

EPISTOLA XLII.

AB AVITO EPISCOPO DICTATA^b SUB NOMINE DOMNI C. S.
^c AD VITALIANUM SENATOREM.

Quantum pertinet ad dignam iudicii vestri integritatem, quoscunque honorum privilegiis erigitis, Romanos putare debetis. Ex hac ergo fiducia, non convenit ut ex toto credantur absentes, quos etsi patria separat, militia representat. Unde quod solum valeo, sed utilitate officii animum devotionis ostend-

^a De quo iterum in duabus proximis epistolis. Hunc ad patrem redire cum cuperet Anastasius, Clodoveum intercessorem adhibuit, ut eum a Gundobado repeteret, apud quem captivus obses, ut reor, pro patre tenebatur.

^b Sic et in epistola 84, sub nomine domni regis C. S., id est comitis Sigismundi. Sigismundi enim regis nomine dictatam, atque in ea loqui Sigismundum, hinc apparet, quod Gundobadum patrem suum vocat, a quo Anastasii, ut dictum est, de Laurentii filio impleta fuerat jussio. Quare, si comitem hoc loco dixit, ut in epistola 7 patricium Sigismundum, inter cæteros honores quibus externos reges ornabant Romani, comitivam quoque deferri solitam intelligendum est.

^c Patricii filium, Asparis nepotem, qui fidei orthodoxæ, synodice Chalcedonensis tuendæ studio, ut auctor est Victor Tononensis, hostem se Anastasio palam exhibuit; et cum is de Trisagio insaniret, pro eo imperator acclamatus est. Theophanes in Chronico, τοῦ ὄχλου καταθώντων Ἀναστασίῳ, καὶ ἄλλον βασιλεῖα αἰτούντων, Ἰταλιανὸς δὲ αὐτῶν εὐφημοῦντων ἀντοκράτορα, quanquam hoc posterius Marcellinus comes Areobindæ tribuit, non Vitaliano. Qui mortuo tandem Anastasio Constantinopoli ab Justino revocatus, ac magister militum et consul collega Rustico creatus, septimo mense sui consulatus videri confossus in palatio interfectus est, indict. xiii, ut Marcellinus idem notat, hoc est anno Christi 520.

A dens, quid assidue cuperem, vel cum possibilis permittit allego. Vos nunc clementissimo communi principi quid vellemus asserite. Insinuate attentius obedientiæ famulatum, quem nunc in obsequio, semper habemus in voto. Suggeste ac pariter commendate, ab amatore vestro domno et patre meo impletam, me intercedente, principalis reverentiæ jussionem. Clientis vestri viri illustris Laurentii filius studio meo redditus additur regioni. Miseramus dudum in parente famulum: ecce adjicimus in filio famulatum. Quo uno vobis directo, qualiter cum aliis agatur advertite. Superest ut præfatus miles vester, cujus proles et illic gratiæ vestræ porrigitur, et hinc patriæ reservatur, commendat vobis studio meo, ipse commendet quod vel de illius sobolis adeptione B jam compos, vel de istius quæ nobiscum redit prosperitate securus est.

EPISTOLA XLIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPOS^d CELERO SENATORI.

Constat non minus desiderii mei esse quam debiti, ut officia quæ merito inclytæ magnitudini orbis devotus impendit, a me qui gratiæ ejus jam dudum videor obligatus, specialius excolantur: maxime cum opportunitam nunc occasionem favor divinus obtulerit, in qua imperio celsitudinis suæ plena meruerim devotione servire. Quapropter cultoris vestri viri illustris Laurentii filium, quem ad mundum suum dirigi jussio reverenda præcepit, magnificentiæ vestræ præfato largissimæ sospitatis honore commendo. Angete studio defensionis quod voluistis animo pietatis. In regione expeit patrem, in vobis reperiat paternitatem. Tuimini etiam cum prole susceptum. Qui vobis licet satis sit debitor per honorem, plus tamen incipit debere per sobolem: quod per vos potioris proprii affectus solatio, compensaturus erga vos affectionis experimento. De cætero autem, quantum ad fideles vestros pertinet, expectatam semper cupimus jussionem, optamus obedientiæ facultatem. Vos propitia divinitate præstate, ut Romanam sub gloriosissimo principe nostro prosperitatem, in cujus apice digna honoris arce fulgetis, tam serenitate sermonis

nus comes Areobindæ tribuit, non Vitaliano. Qui mortuo tandem Anastasio Constantinopoli ab Justino revocatus, ac magister militum et consul collega Rustico creatus, septimo mense sui consulatus videri confossus in palatio interfectus est, indict. xiii, ut Marcellinus idem notat, hoc est anno Christi 520.

^d Eadem inflexione qua Celeri ejusdem filium epistola 35 dixit pro Celeris, quod Græci quoque κέλερος dicunt. Fuit hic magister officiorum, notus expeditione Persica, cui, ut Procopius lib. ii scribit, inter cæteros duces præfuit τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ. μέγιστρον Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καλεῖν νομιμασιν. Notus et discrimine quod ad it, cum ad placandum populum Trisagii causa efferatam, missus esset ab Anastasio, ut Marcellinus comes in Chronico narrat, Paulo et Muschiano coss. Sed et consalatum cum Venantio Liberii filio Celerem gestasse Fasti fidem faciunt, et bonarum partium fuisse testatur, tum Hormisdæ ad Celerem epistola 34, tum altera Celeris ipsius ad Hormisdam de pace inter Ecclesias composita.

augusti, quam dignitatis vestræ rescripto mereamur agnoscere.

EPISTOLA XLIV.

VITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a DOMNO SIGISMUNDO.

Si ut dignamini credere loqui possem, importunum obstreperet Græcis auribus sermo Latinus. At cum in lingua nostra hoc magis abiturum sit intelligibile, quod minus fuerit expolitum; in litteris quas per conservum meum offerri præcepistis, possunt et vitia cum securitate dictari. Ipai certe quid velimus dicere quocunque scrutentur interprete, ego in affatu consueto dignatione plus, si dici potest, quam piissimi domni experimento interpretante cognovi. De reliquo, Christus vobis pro perseverantia gratiæ quam peculiaribus servis servatis, vicem rependat. Quod etiam in hoc ipso adolescente quem dirigitis tale monstratur, dum cogitantes in neutro quidem eorum dum, sed in utroque mercedem, quasi vobis nutritis filium, et quasi patri redditis nutritum.

EPISTOLA XLV.

VITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b VIRO ILLUSTRIBUS APOLLINARI.

Diu est si aut verbo meo creditis, aut de affectu nuntio digna sentitis, quod litteras aliquas vestri numerare desiderans, plus tamen officii mei offerre cupiebam, quod in persona vestra, dilectioni primum, deinde necessitudini, ad ultimum dignitati a me debentur. Non semper debemus occasionibus commementum solvenda committere: quia licet et ipsa nobis opportunitas portitorum propter frequentiam debeat esse votiva, necesse tamen est ut illa sollicitudo præcellat, quæ se appetitu proprio, sine interventu alienæ necessitatis insinuat. Hujus obsequii me obnoxium sciens, intercludi redhibitionem justam injusto obstaculo præpedientis obice jamdudum tacitus ingemiscebam. Pervenerat quippe, non ad notitiam tantummodo, sed ad mœstitiæ nostram, dispositi fumus incendii, quod sanctam ac simplicem innocentiam vestram, velut de effetis cineribus, conjunctio procellosa ventis mendacibus sufflans, in causam movere tentaverat. Ob quam causam verehamur anxietatis vestræ sarcinam volo libaminis aggravare, et mœroris augmentum pro consolatione transmittere. Sub hujus ergo ambiguitatis nubilo confusa exspectatione pendentibus, litteras vestras, serenitatis pristinæ, pietatis expertæ, inopinanti mihi Deus obtulit. Recognovi illic, qua satis delectatus

sum, manum vestram, qua pius, paternam declamationem, qua maxime, hæreditariam benignitatem. Scripsistis igitur, Christo præstante, jam reduces, omnia tuta esse, circaque vos dignationem domni regis Alarici illæsam et pristinam permanere. Quamquam ego censeam, quod post quæcumque mutationem, gratia talium personarum ita sine augmento non redditur, sicut sine periculo non finitur. Volunt enim quasi satisfacere innocentia læcessitæ, tumque eligunt credidisse cum cernunt: et sic eis conscientia nostra sufficit, si scientia sua testis accedit. Ego tamen nuntio vestræ, imo nostræ securitatis accepto, ecce Deo teste loquor, in lacrymas mixtas lætitiæ præteritorum recordatione prorupi. Animum namque, ut ait vester poeta (*Æneid.* II), subiit cari genitoris imago, ut memoria retractavi, usque ad nostras quamlibet dispari professione personas, quamdam parentum communium sortem parilitate laborum invidia exsequente perduci. Illa tamen in Dei nomine etiam nobis suppetit, quæ illis consolatio fuit: quod toto æmulorum nisu, toto circumlatrantis undique livoris dente tentata, quotiescunque appeti visa est, criminationi subjacuit familia nostra, non crimini. Quoniam si vos a patre vestro Archadio didicistis, virum sæculo militantem minus inter arma quam inter obloquia periclitari; nec ego parum exempli a Sidonio meo quem patrem vocare non audeo, quantum clericus perpeti possit assumo. Quocirca illud Divinitas tribuat, ut nobis quam novum non est talia objici, tam nos nulla novitas merito faciat accusari. Sed desistat nunc lætitiæ tempore, amaritudinis ex opportunitate sermo perstrictus: quin potius ineptia vacantis audaciæ unde rideatis exhibeat. Ante aliquot menses datas ad amicum quemdam communem magnificentia vestræ litteras vidi, quibus salutatione præfata, in epistolæ declamantes parte succidua, scribebatis ^d placuisse vobis libellos, quos inter occupationes seria et magis necessaria conscribendi, nihilominus tamen de spiritalis historiae gestis etiam lege poematis lusi. Hic nunc nihil falso, nihil assentatorie me loqui, coram sinceritate vestra imprecor testem Deum, tantum me tuo iudicio delectatum, veluti si auribus domni mei patris tui meditata confessus, cujuscunque laudis momento sub censore donarer. Primum namque gaudebam, quod sensum vestrum huic liberius quam alteri pandebatis. Deinde quod agnovi, vos aliquod bonum de conatu fraterni

^a Dictarat, opinor, Avitus nomine Sigismundi, non solum superiores litteras ad Vitalianum, sed proximas etiam ad Celerem. Ad has ergo in Græciam, ut Græcis auribus obstrepant, abiturus alludit, et Laurentii filium patri redditum gratulatur.

^b Sidonii filio, si recte ad epistolam 22 conjecimus, cum is ab Alarico rege apud quem delatus fuerat, illæsa gratia rediisset.

^c Mox, appeti risa est familia nostra. Tanta erat Aviti familia cum Sidonia conjunctio, ut eandem faciat, vicissimque nomina transferat et commutet. Car ergo Sidonium patrem suum dicat Avitus, apertum est, quia is pater fuit Apollinaris. Archadius vero quem Apollinari patrem allungit, quis fuerit,

aut quæ obloquia passus sit, quærendum est. Nam de Sidonio ex ejus vita et epistolis patet.

^d Placuisse Apollinari poematum suorum libros gaudet, de quibus trepide in epistola 33 illius iudicium exspectabat. Nec immerito: Sidonio enim patre non indignus filius, ad quem scribens Ricicius lib. II, epist. 25, Cujus vos, inquit, esse filios non solum generositate prosapia, verum etiam eloquentiæ flore, et omni virtutum genere comprobatis. Et post alia: Quem si divina clementia usque ad hoc tempus superesse voluisset, sicut jam tum de vestra imitatione lætatur, ita nunc de perfectione gauderet; cum spem ad rem cerneret pervenisse, nec sibi invideret æqualem, quem optaverat esse meliorem.

operis non minus velle quam credere : certe meritis dictionis non quantum volebatis inventis, supplere vos voto quod non poteratis implere iudicio. Libellum tamen amicus, qui ut puto ad vos pervenire fecit, non de librarii, sed adhuc ex notarii manu, adeo mihi inemendatum crudumque præripuit, ut non facile denotes, auctoris magis scriptorisve vitis irascaris. Quapropter opusculum ipsum in membranæ redactum, nec adhuc quanta volueram correctione politum, ne moram desiderio meo facerem, celementer destinavi. Si revera non solum amantibus, sed et iudicantibus vobis placet, quoniam apud extraneos forte non deerit quem audacis conatus tangat invidia, abunde mihi sufficit, ut vos quod cupio sentiat, quia sicut non minus ad meam quam vestram gloriam pervenit, communis Sollii opus illustrare : ita vobis, favente Christo, militari actu magis magisque florentibus, si in minimis subtilius aliquid dignum lectione confecerit, etiam sine me quodcumque Archadium non puderet.

EPISTOLA XLVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a VIRO ILLUSTRARI
APOLLINARI.

Communi quidem sed veraci sermone vulgatum est, quod sese mutæ dilectionis intuitu concordantium cernunt motus animorum. Patet namque, tam unam nobis sollicitudinem nostri esse, ut litteris quas harum portitor filius meus attulit, ante si bene metiamini responderem, quam venirent. Nam in pagina famulatus quam per meos ex causa direxeram, et gaudium de vestra prosperitate conceptum plus affectionibus quam sermonibus exhalavi, et necessitatem nostram patrumque communium, mixta lacrymis exultatione perstrinxi. De cætero autem, tribuat divina miseratio, quæ spem reparandæ prosperitæ in personæ vestræ honore constituit, et securitæ posteritatis nostræ te uno genitore etiam nos patres esse concessit, ut calcatis jugiter, prosperante successu, inimicorum conjuratione et perfidorum livore, primus victoriæ vestræ gradus sit, integritatem in conscientia reponere, secundus cum discutitur in audientia comprobare, tertius criminantibus post sententiam pepercisse. Torquentur animus etiam pro indulgentia sibi collata hostis oppressi, et duplici nostro bono, supplicio suo, cum vos genuerit non posse decipi, doleat posse misereri. Sic potestati vestræ ad hoc tantum redditus ne periret, dum oblata ultro veniæ amarus irascitur, vitæ quodammodo suæ invidere cogatur. De reliquo, domine semper piissime frater, cura pectoris mei, pompa generis tui, fer paulisper trepidantem fraternæ admonitionis ineptiam. Cavete attente a malis,

^a Eidem Sidonii filio, de re eadem, id est, de prospero exitu discriminis quod apud Alaricum regem adierat : monetque porro, ut inimicorum dolos et insidias jam expertus, eas diligentius caveat in posterum.

^b Senatori, non in Italia, vel in Græcia, ut plerique superiorum, sed in Gallia, et in aula regis Burgundionum, nobili oratori, cui pro suscepta fidei ca-

et linguarum mordacium dolis sibilantibus, blandimenta venenaque machinantibus, doctius post experimenta non credite. Nec minus vos solertia faciat cautos, quam innocentia præstat securos. Siquidem intercluso probis explorandi nocendique aditu, vel ob hoc gratius debetis debellandis eorum conatibus laborare, quod ultionem divino iudicio reservantes, debellatis semper statuistis ignoscere. Quanquam, ut supra jam fassus sum, non ex toto impunitus abeat quem gloria lacestistis.

EPISTOLA XLVII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b VIRO ILLUSTRARI
HERACLIO.

Dum incessabilis de amicorum fide ac salute cura mihi est, super prosperitatis vestræ inter prima sollicitus agnovi, quod cum familiari catholico episcopus tacere non debeam : fructum tamen in vobis mercedis taliter acquisitæ, non tam verbis valeo exaggerare quam gaudiis. Nam nisi vos a præconio vestro maturitate senatoria temperatissimi pudoris frena cohiberent, effectum certaminis gloriosissimi forsitan lingua digne laudaret apud proprios, quæ mirabiliter convincit adversos. Habuistis igitur, ut audio, cum rege tractatum, de quo, quantum comperi, quia non se ducebant lenibus, transistis ad prælium. Discussus est nutu divino, qui cælis dudum notus, jam et hominibus appareret religionis assertor. Os sæcularis eloquentiæ pompis assuetum, et fluentis exundantibus Romulæ profunditatis irriguo, alacritate debita missam sibi de supernis materiam dignæ disputationis arripuit : et facundiam quæ cum interfuit, aut describendi mundi jucunditatibus, aut regalium triumphorum præconiis patrociniabatur, ubi primum melior pars poposcit, astruendæ veritati servire non puduit. Itaque sicut alias laudando regem reddidistis Cæsari quod Cæsaris erat, ita hic ut redderetis Deo quæ Dei sunt, nec Cæsari pepervistis. Quapropter habet hic in vobis, etsi non sequitur, potestas regia quod miretur, quæ se aliquoties declamantibus vobis, nunc evidentius sentit ornatam. Siquidem nescire vos assentationis illecebram, cum res admonuit, etiam resistendo monstrastis. Illos igitur denotet sapientia potestatum, facile humanam fidem posse mutare, quos divinis vident terrenam præponere. Cæterum cognosci in promptu est, eadem primarum partium etiam quæ sunt residua servaturum. Hæc igitur dicta sunt cum de sæculari parte tractamus. Si vero ad sacerdotum causam venierimus, quorum adhuc non augetis scholam, sustinetis injuriam, atque ornandam contubernio prius informati exemplo ; quis horum vos, quis, inquam, nesciat, ad certamen hujus spiritualis palæstræ, non rudem aut

tholicæ coram Gundobado defensione, episcopalem cathedram vacinatur. Quod si vanum augurium non fuit, Heraclium hunc opinor episcopum illum Tricastinensem, cujus nomen in conciliis aliquot subnotatum cernimus, ut in Carpentoratensi et in Arasiano, et Vasensi II, ac denique in IV Aurelianensi. Ad eundem scripta item epistola 86, cui subdita est ipsius responsio.

ignaros legis, sed sub longo salutarium meditationum A gymnasio pervenisse? Quocirca novum sit aliis, vos necessitatem belli hujus a perfectione virtutis ordiri; ego autem in cujus animo caritatis arcem tenetis, jam dudum incunctanter agnoveram, ad catholicos sensus intuendos per studium, tuendosque per verbum, probato in vobis devotionis ardori non tam desideria deesse quam tempora. Quapropter famulatu salutationis oblato, pastu quo mentem vestram jejuno corpore satiastis, significans etiam me refectum, unde pauca hæc saturitatis meæ gratulatio eruciat, Deum quod restat exposco, ut cui prædicatoris officium jam imposuit, honorem subjungat, et quod exercetur actu, ostendatur et habitu; nec docilem sed doctum, nec discentem sed doctorem cathedra suscipiat. In qua, velut triumphatore conspicuo ser- B tis gloriæ victricis evincto, inter acclamantium gaudio consonas voces, quantus in clypeum assurges, etiam molens astipuletur hostis expertus, nunquam inventurus quod de qualitate meriti contradicat, sed habiturus semper de prælii inæqualitate quod timeat.

EPISTOLA XLVIII.

RESCRIPTUM VIRI ILLUSTRIS HERACLII.

Utinam mihi subinde contingat ut alloqui vestri C secunditate augear, eruditione corroborer. Duplicis siquidem gloriæ fructus tali succedit eventu, dum et fides tepore marcida ferventis hortaminis calescit affatu, et ingenium naturali paupertate jejunum perspicui cultoris ope ditescit. Unde si dignamini, comitante salutationis officio, maximas gratias referre præsumo, quod responsio mea apud principem ha- C hita, et ad vos ut indicastis rumore perlata, compe- lensi iudicium, non ex meo ore, sed ex vestro amore promeruit. Quamquam præcellentissimus princeps, cum sit ad inveniendum igneus, profluvius ad dicen- dum, ita sensus scrutatur humanos, ut semper con- ventibus mitissimo pareat auditu; tamen laboris mei seriem amputato æquore prolixitatis insinuo. Laborem inquam dico, quia procellas inopinatis flatibus irruentes imperitus nauta vix sustinet. Ergo cum, Dei beneficio tandem cessante tædio, tranquillitas publica rediisset, quasi mutatis diu castris destinatum certamen inveni. Semper enim ignavas imbellesque personas petulantior conflictus aggreditur. Primum quidem e diversa parte proprii luctaminis sermo prælusit. Deinde velut ab insidiis repentinis fusus est D vomitus transmarinus. Denique incidi in chartam

^a Nomen hoc vero plane Celticum, ac fortasse hoc loco Burgundicum: cujus generis inter comites qui Burgundionum legibus subscripsere, Anemundus, Aemundus, Fredegundus et Godemundus. Ansemundo eidem inscriptæ sunt etiam epistolæ 71, 72.

^b In eos qui sibi sacras virgines in matrimonium jungunt, Gallicanorum antistitem, ne alios memorem, apertæ sunt sententiæ. In concilio Turon. 1, can. 6: *Qui se sacratis virginibus per conjunctionem nefandam miscuerint, vel propositum professæ religionis dereliquerint, utrique a communione habeantur alieni: quia si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus, donec resipiscentes ad auxilium poenitentiae revertantur.* Et in concilio Parisiensi III, can. 5: *Sacrarum virginum neque per raptum, neque per com-*

vacnam, veteri oblitterata, quæ ita se circumductis irridebat erroribus, ut salva respondentis libertate, propositionis pravitas exitum non haberet, et ex propriis instrumentis in jugulum suum resistenti arma suggereret. Quid multis? pagina quæ legi cœperat, ad silentium conferre se maluit: ut omnibus probabiliter innotescat, quam sit divisa, quam facilis, quam spernenda persuasio, quæ excogitatis multiplicibus argumentis divinæ instructionis inopem turbare non valuit. Hæc itaque replico, ut quidquid est quod in causa Dei placeat, vobis procul dubio sentiam ascribendum. Enimvero in propatulo habetur, quod me sic olim colloctionis vestræ lima componit, omnisque in commune prædicationum vestrarum cultus inuberat, ut sedes illa cui vos contulit cœleste judi- cium, multum administratori muneris præstitisse, sed non minus in administrantis persona meruisse videatur. Incumbe ergo orationi, domine pectoris mei, et auxilium Dei, quantum pro te tam pro omnibus, sicut facere consuesti, pius et pervicax tutor implora, ut fidei murus nulla oppugnatione quassetur. Procurandum autem est ut filios alumnosque tuos vulgata indesinenter castigatione tuearis, et validissimis doctrinæ armis, sicut legimus, tecum viacere cogas.

EPISTOLA XLIX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a VIRO ILLUSTRIS ANSEMUNDO.

Plurimum miror quod persona pro qua intercedere dignamini, mihi Lugduni posito sola negaret crimen quod universitas conclamabat, et post ad hoc resipiscendo pervenit, ut vobis pro venia supplicaret. Quod si simpliciter petit, constat hominem etiam reatus ordinem confiteri. Quocirca licet in omnibus causis, pro dignatione quam mihi impenditis, liberum non habeam aliud facere quam jubetis: non possum tamen, quia sic vobis visum est, remissurus nisi prius exaggerare quod doleo. Scit enim pietas vestra, et in ecclesia legi frequenter audivit, in ipso adulterii malo quantos Scriptura divina gradus exprimat. Primo fornicandi lapsu peccavit, qui feminam conjugio carentem libidine inflammatus appetiit. Secundo quo pejori, qui furto super cuncta damnabili simplicis tori pudicitiam violavit. Cumque nihil gravius hæc injuria humanus animus puer, vos conjicite qualiter cœlestis justitiæ castitas moveatur, ^b si sponsam Christo devotam, et in sancti altaris thalamo benedi-

petitiones aliquas, quisquam conjugia sortiatur. Quod si contra interdicta quis venerit, et sacerdotem suum audire neglexerit, et in præsentia a communione catholice Ecclesie habeatur extraneus, et in perpetuum anathemate feriatur. In Turonensi denique II, canone 20, similiter statutum, *Ut nullus sacramentum Deo virginem, quæ in honorem Christi vestem mutavit, aut rapere, aut competere, aut sibi conjugio sociare præsumat. Quod si pastorem suum audire, et se de velito conjugio separare desperaverint, perenni excommunicatione damnentur.* Hactenus leges ecclesiasticæ. Nam jure civili etiam apud nos, qui sacramentum virginem sibi in matrimonio sociarat, capitali sententia feriatur, ex Clotarii II regis constitutione, quæ inter concilia Galliarum subnexa est concilio v Parisiensi.

etione dotata, ut nihil amplius dicam, vel petulanter aspexerit. Audio tamen dicere juvenem ipsum, non se virginem temerasse, cujus turpibus votis prior multorum carnalitas sit abusa. Quapropter, cum reum facinoris manifesti, nisi satisfactio sua et intercessio vestra non liberet, dici non potest quantum miserum sit, pro reconciliatione sua aliorum crimina confiteri. Accuso in hac parte nostri temporis negligentiam sacerdotalem. Non nos ista perquirimus: offert se nobis inexplorata criminum magnitudo. Quis in malis socium quærat? quis in aliis maculis se inserat? Atque utinam et ipsius vel sic se temperasset obscenitas ut lateret. Deinde ex duobus eligat utrum velit. Si primus in puellam carne peccavit, adhuc expectat quod prædicit Apostolus: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. III, 17)*. Si autem corruptionem quam non inchoaverat, gravavit augmento, quid excogitari turpius, quid horribilius potest, quam ut illum nec hoc prohiberet a meretrice, propter quod solum Deus separari virum permittit a conjuge? Nec solus, si respicitis, ex hac parte commoveor. Gemunt religiosi parentes scelus admissum, et quasi perditam prolem lugentes, orbitatem in plangentibus profitentur. Quid de matris mœstitia loquar, quam prædicti jam dudum mariti omni morte deterius turpis vita viduavit? Et quantum coitu moveri solitus, tamen patienter hæc tulerat, filius sine pietate, maritus sine sobole, pater sine hærede: et nutritum insuper ejus studio quamlibet ortum ex generosis adulteris nobile malum; sic tamen quod in desiderati nativitate portentum, non est augmentum prosapiæ, sed infamiæ documentum. Et quidem salva quam mihi Deus in vobis præstitit defensione, plus culpam præfati quam pœnitentiam pertimesco. Sed rogo ne irascatur ista dicenti. Speculator sum, tubam teneo, tacere mihi non licet. Atque utinam peccans humano animo fuerit, cui solitum est labi per facilitatem, et per satisfactionem reverti: cæterum iracundia calere, tumere superbia, lascivia fetere taurinum est. Quocirca licet diversas in me iterum flammam evomat, et ad Romanæ forsitan Ecclesiæ audientiam vocet, et si adhuc placet, etiam filios habere me dicat, nec minas suas assentatione placabo, nec fatigationes itinerum verebor, qui civis criminibus in patria plus fatigor, nec multos filios habere me negabo, qui unum ex eis

^a Hinc patet persuasum adhuc illis temporibus in Gallia fuisse, propter fornicationem separari virum ab uxore, et aliam ducere, Christi permissu licuisse: quod ex concilio quoque Venetico canone 2 manifestum est: *Eos qui relictis uxoribus suis, sicut in Evangelio dicitur, excepta causa fornicationis, sine adulterii probatione alias duxerint, statuimus a communione arcendos.*

^b Quod in Galliæ quoque provinciis usitatum docet Leo Magnus, ad episcopos provinciæ Viennensis. *Nobiscum, inquit, vestra fraternitas recognoscat, apostolicam sedem pro sui reverentia, a vestræ etiam provinciæ sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam, et per diversarum, quemadmodum vetus consuetudo posebat, appellationem causarum, aut retractata aut confirmata fuisse judicia.*

A peperisse jam doleo. Et quidem mihi hæc paucula error extorsit. Sed vos quibus summæ potestatis privilegio major facultas suppetit castigandi, hominem violenter arguite. Conciliationem illi meam, quia ita præcipitis, indicate: meque, ne malum hoc vel mandatis aut nuntiis renovetur, curaturum esse prædicite: ut ei, si non corrigendo per voluntatem, certe vel per custodiam reprimendo, saltem facultas culpæ possit erui, si pœnitentiæ salubritas non possit persuaderi.

EPISTOLA L.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c VIRO ILLUSTRIBUS MESSIANO.

Maximus desiderio nostro cumulus optata gaudiorum ubertate confertur, si magnificum vestræ pietatis statum florenti prosperitate pollentem avida sollicitudinis nostræ vota cognoverint, quia hoc profectibus nostris compendio indubiæ felicitatis accrescit, quidquid eminentiæ vestræ cœlestium beneficiorum pictas diffusa contulerit. Nam in eo metimur felicibus incrementis nostrorum propagationem successuum, in quo actionis vestræ crescit sine fine suffragium. Quapropter honorificum salve persolvens, rogo quod si, ut cupimus, felicia erga vos cuncta gerantur, magnitudo vestra occurrentis paginæ elocutione perdoceat.

EPISTOLA LI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^d VIVENTIULO RHETORI:

Audivi quod in homilia qua nuper ad populum Lugdunensem in dedicatione basilicæ videor concionatus, barbarismum me incurrisse dicatis, palam scilicet castigantes quod publica oratione peccaverim. Fateor istud potuisse contingere, præsertim mihi, cui si qua in annis viridioribus fuerunt studia litterarum, omnia fert ætas (*Virg. ecl. 6*). Ambieram tamen hoc ipsum a vobis coram positus audire, etsi jam sciendi in me facultas minuitur. Sed quia vos absentes dicere comperi, quamquam absens respondere curavi. Igitur culpasse vos ferunt, quod *Potitur* media longa syllaba dixerim, Virgilium in hoc verbo scilicet non secutus, qui syllaba ipsa correpta usus est dicens *vi potitur* (*Æn. III*). Sed istud remissibile est poematis necessitate, quod in opere suo sæpe invenimus Virgilium præsumpsisse, ut scilicet metri legem, sicubi opus est, barbarismo contentus expediat, et syllabarum naturam certis quibusque locis artem minime secutus invertat: quale est illud, *Non erimus regno indecores*

^c Messiani per hæc tempora duo præter istum in Galliam noti. Unus Aviti imp. patricius, quem Ricimer, cum Avito Placentiæ spoliaret imperio, e vita sustulit; alter S. Cæsarii episcopi notarius, postea presbyter, qui una cum Stephano diacono posteriorem ipsius vitæ librum conscripsit. Inter utrumque hic noster, omnibus antiquior Messianus proconsul Africae post consulatum Bautonis, de quo S. Augustinus libro 1 contra litteras Petiliani cap. 23.

^d Refellit hominis imperiti inscitiam, qui vitiosum Avito accentum objecerat in homilia quam Lugduni in basilicæ dedicatione pronuntiavit. Homilia hæc interit. Laudat vero etiam Faustii Reiensis episcopi, in ejusdem ecclesiæ Lugdunensis dedicatæ festis prædicationes Sidonius lib. II, epist. 3, quæ ipsæ pariter interierunt.

(Æn. vii), vel *Fervere Leucatem* (Æn. viii), vel illud, *Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem Eggerimus* (Æn. ix). Nullus litteratorum inficias ierit, productas naturaliter penultimas syllabas ab oratore ponendas. Virgilius usus licentia poetarum, secundum ea quæ supra diximus, corripiens mediam syllabam præsumpsit, id est *potitur*. Quod verbum, sequestrata paulisper poetica libertate, artis potius lege tractemus. Commune verbum, tempore præsentis, numero singulari, personæ primæ *potior*, secundæ personæ longa media *potiris*; restat nunc personæ tertiæ, id est *potitur*, similiter longa sit necesse. Sicut dicimus, sortior, sortiris, sortitur: sic tempore præterito perfecto, primæ, secundæ, tertiæ personæ, potitus sum, es, est: sic imperativo modo, tempore præsentis, ad secundam personam potire, sicut sortire. Similiter optativo modo, tempore præsentis et præterito imperfecto, sub totis tribus personis, æque syllaba producta, utinam potirer, potireris, potiretur. Cæterum si tertiæ personæ ut *potitur* brevem ponas, idem facere cogaris et secundæ, ut *potiris* dicas: quod utique ab omni exemplo atque usu integritas Latinitatis excludit. Ecce verbum pro quo a vobis reprehensus fueram, de qua audeo ratione mutuari. Nunc autem, honorificum salve persolvens, impensis precibus, quæso ut, quia ego amicitie jure quid mihi videretur stylo paginæ liberioris expressi, vos quoque ad vicem, sublato, ut supra dictum est, Virgilianæ auctoritatis exemplo, quem vel ob hoc in barbarismorum usurpatione non debemus consequi, licet idem Virgilius (Æn. vi) potitus vel potiti producte posuerit, sicut est illud *auraque potiti*; vos mihi rationem quam sequi debeam, rescripto exponente tradatis. Aut si certe sciscitantem testimonii cujuscumque eligitis docere compendio, spero ut de priscis magis oratoribus quos discipulis merito traditis, per-

^a Sequentes aliquot epistolæ ex genere sunt earum per quas episcopi olim, solemnissimis diebus Natalis Domini et Resurrectionis consalutare se invicem, et quam prospere festivitatem celebrassent, nuntiare solebant. Hujusmodi complures inter Theodoretii epistolæ in lucem nuper editas passim aspersæ leguntur, quæ morem hunc morisque causas, mutue scilicet benevolentie caritatisque studium, repræsentant: ut epist. 4: *Ἐορταστικῶς συνήθως κερήμεθα γράμμασι*: *Festivas de more litteras scripsimus*. Et epist. 5: *Τῆς φιλίας τὸ μέτρον ἐτίνομεν, κατὰ νόμον τῆς ἰορτῆς*: *Amicitie officio fungimur, ut festi lex postulat*. Et epist. 26: *Τοῦτο γὰρ ὁ τῆς ἰορτῆς καὶ ὁ τῆς ἀγάπης παρακλιούται νόμος*: *Hoc enim et festi et caritatis lex suadet*. Denique hoc unum illarum fuit argumentum, quod ex epistola 56 videre est, quam integram, quia brevior, subjicimus. ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ. Ἀκμάζει μὲν ἔτι τὰ τῆς λύπης καὶ χαλεπῶς αὐτῶν προσβάλλει τῷ λογισμῷ, τὴν δὲ τῆς ἰορτῆς πληρῶσαι νόμον ὑπέλαβον δίκαιον. Αὐτίκα γοῦν καὶ τοῖς γράμμασι κέρημαι, καὶ τὴν εὐλαβίαν σου προσφθόγγομαι, καὶ τῆς ἀγάπης ἔκτινω τὸ χρῖος. *Urget quidem adhuc me tristitia, et mentem graviter concutit: attamen diei festi legem implere justum existimari. Nunc itaque, et scribo, et reverentiam tuam saluto, et caritatis debitum exsolvo*. Ex his patet, *ἰορταστικῶς*, hoc est festivas sive festales, ex eo dictas, quod festis diebus scriberentur: quo modo apud Alexandrinos *ἰορταστικαί* item nuncupatæ sunt epistolæ Paschales, Theophili, Cyrilli et aliorum pa-

quisitum diligentius repertumque pandatis: quod sine argumento artis, nec oratorio, invenietur pater et communis filius, quorum ingenia mallem præsentis tempore ut primus quam solus imbueris, hoc uno tantum vitio esse contentus. Qui tamen ex illo quo profuit uberi fonte doctrinæ jam nunc inter initia sua non minus quam litteras bibant, quod amicum attrahere magis studiis quam detrahere, et oratorem eloqui potius quam obloqui decet.

EPISTOLA LII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b VIVENTIULO EPISCOPO.

Festivitate sanctæ cumulus, quam prospere vestra intercessione transegimus, caritatis apicibus quos direxistis accrevit: et ob id multipliciter reddidit lætiores, quod Ecclesiam quæ ubique una est, unitas complectitur gaudiorum. Tribuat Christus, ut sicut anno præsentis desideria nostra felicibus completis indicis, ita quoque tempore secuturo visitationem semper optandam Viennensi Ecclesiæ conferatis.

EPISTOLA LIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c GEMELLO EPISCOPO.

Litteras beatitudinis vestræ quas diuturnitas temporis fecerat desiderabiles, vicina festivitas reddidit gratiores, quam in Dei nomine prospere celebravimus, et a vobis commode transactam esse gaudemus. Orate illud semper Ecclesiæ catholicæ sanctorum suffragio provenire, quod Divinitas regulæ novit ac paci, salva in omnibus fraternitatis caritate congruere.

EPISTOLA LIV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS APOLLINARI EPISCOPO.

Post sancta dominicæ Nativitatis officia quibus ægerrimus et vere plus quam fessus interfui, quod mihi post Deum primum ac singulare est, nuntium vestrum exspecto; quem si meruero sumere, quæ-

triarcharum, quibus proximi Paschæ diem cæteris ecclesiis denuntiabant. Sed illæ Paschales ideo appellatæ, quia de die Paschæ omnes: has vero partim etiam Natales dicere licuit, quia per utramque festivitatem mittebantur, ut in Natali Christi epistola 54 et 56 Aviti, in Resurrectione 38, 63, 64 Theodoretii.

^b Lugdunensi, cui adhuc presbytero episcopatum auguratus est Avitus epistola 17, Lugdunensi cathedræ præfuisse ostendunt concilia quibus subscribit, Epaonense et Lugdunense sub Sigismundo. Quam exquisitæ autem doctrinæ vir fuerit, ex Agobardo discimus in libro de Judaicis Superstitionibus. *Viventiolus*, inquit, *Ecclesiæ Lugdunensis episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solum ipsius, sed et aliorum de eo scripta testantur*.

^c Vasionensem episcopum fuisse docet ejus subscriptio in concilio Epaonensi. Ut d'versum autem ab eo Gemello credamus, quem in eadem provincia præfectorum vicarium vidimus in epistola 32, facit quod in ea synodo quæ paucis post annis secuta est, veteranus episcopus jam erat, principemque inter collegas locum obtinebat. Qua etiam de causa hoc loco Apollinari, Victorio, Claudio et Gregorio anteponitur, qui eodem ordine in eadem synodo subscribunt. Apollinarem Valentinum episcopum novimus ex epistola 11, Victorium Gratianopolitanum ex 16. Claudius vero et Gregorius, illustris ambo nominis et famæ, alter Vesuntinam rexit Ecclesiam, alter Lingonensem.

cunque illa qua dignus sum fuit, ut ego confido tem- A videtis ad mei solius pertinere dispendium, quod ne-
perabitur, ut vos meremini detergetur asperitas. queo implere præceptum. Ita namque apud nos per
momenta singula potestatum speratur adventus, ut
nisi illis venientibus præsens esse curavero, ab eis
qui solent in nobis etiam leviora culpae, quamlibet
simplex abscessus meus, non solum negligentiae, sed
etiam contumaciae deputetur. Quapropter, communi
necessitate perspecta, impossibilitati meae clementer
ignoscite, et ut desideris nostris, si non jugiter, vel
interdum satisfacere possimus orate.

EPISTOLA LV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VICTORIO EPISCOPO.

Prospera Deo propitio festivitatis exordia, quia ob-
tinueratis suffragio, visitastis affectu. Nam dum et
curam patri solito geritis, et de incolumitate vestra
quæ vobis convenient nuntiatis, quod gaudemus offer-
tis, et quod debemus exigitis. Tribuat Christus hujus
ipsius pietatis ac dignationis vestrae uberem commeat-
um, in quo a vobis munere magisterii geminati, et
persollicitudinis beneficium confortentur senes vestri,
et per caritatis exemplum posteri doceantur.

EPISTOLA LVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS CLAUDIO EPISCOPO.

Pro consuetudine desideria nostra votivis indicis B
pietatis studio cumulatis; quorum visitatione suscepta,
Nativitatis dominicæ nobis festa prosperitatis vestrae
geminantur augmento. Pro qua gratia quam erga nos
beatitudo vestra assidua dignatione multiplicat, præ-
sentiam vestram succedentium annorum numerosita-
te Divinitas propitiata longævitet.

EPISTOLA LVII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS GREGORIO EPISCOPO.

Magnæ quidem et nimis admirandæ sunt deliciae
quas misistis, copia, tempore, dignitate; sed tamen
affectui, pietati, sollicitudini non æquantur. Per quæ
probat, non tam dignatio vestra nobis quam præ-
sentia defuisse. Expedita est suffragiorum vestrorum
prosperitate festivitas: cui quantum accessit corpora-
lium, tantum a consuetudine spiritualium defuit epu-
larum: quas mihi Deus si in futuro tribuit commeatu,
sicut nunc per vos transmittere, ita tunc vobiscum
exhibere dignatur.

EPISTOLA LVIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a VIVENTIOLO EPISCOPO.

Nisi frequenter vota communia peccatorum impe-
direntur objectu, jussioni consuetudinariae caritatis
solito volueram parere servitio. Nam cum festivitati
vobisque occurrere duplicis compendii res fuisset,

^a Invjatus ad Lugdunensis ecclesiae festivitatem
excusat, quod Vienna propter adventum principum
abesse non possit; eodemque spectat et sequens epi-
stola. Nam S. Ju-li solemnitas Lugduni celeberrima:
de qua et Sidonius lib. v, epist. 17: *Conveneramus
ad S. Justii sepulcrum; processio fuerat antelucana,
solemnitas anniversaria, populus ingens, quem capa-
cissima basilica non caperet.* Hoc vero ad allud perti-
net genus epistolarum, quibus solebant episcopi vici-
narum sedium collegas episcopos ad urbem suarum
celebritates invitare. Cujus moris exemplum insigne
est apud Basilium Magnum epist. 291, ubi ad Cæsa-
riensium martyrum diem anniversarium, non vicinos
modo, sed totius Ponticæ diocesis episcopos advocat.
*Ἐπει οὖν ἐπιστημότατοι μαρτύρων, Εὐψύχιος καὶ Δάμας
καὶ ὁ περὶ αὐτοῦς χορὸς, ὧν ἡ μνήμη δι' ἔτους παρὰ τῆς
πόλεως ἡμῶν, καὶ τῆς περιουκίδος δι' πάσης τελεῖται,
ὁπομιμνήσκαι ὑμᾶς, τὸν ἴδιον ἑαυτῆς κόσμον ἢ ἐκκλησίαν,
διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς παρακαλοῦσα, τὴν ἀρχαίαν
ἀπαλαβεῖν τῆς ἐπισκεψῆως ἡμῶν συνίθιαν.* Quocirca
cum inter martyres nobilissimi sint Euppsychius et Da-
mas sociique ipsorum, quorum anniversaria memoria in
urbe nostra totaque vicinia celebratur, admonet vos pe-
culiare decus suum ecclesia, voceque nostra hortatur.

U videtis ad mei solius pertinere dispendium, quod ne-
queo implere præceptum. Ita namque apud nos per
momenta singula potestatum speratur adventus, ut
nisi illis venientibus præsens esse curavero, ab eis
qui solent in nobis etiam leviora culpae, quamlibet
simplex abscessus meus, non solum negligentiae, sed
etiam contumaciae deputetur. Quapropter, communi
necessitate perspecta, impossibilitati meae clementer
ignoscite, et ut desideris nostris, si non jugiter, vel
interdum satisfacere possimus orate.

EPISTOLA LIX.

VIVENTIOLO AVITO EPISCOPO.

Ad similitudinem divinæ benignitatis deliberatio
vestra cultorum suorum petitionibus temperetur, ut
in solemnitate sancti Justii plebeculam suam aposto-
latus vestri visitatio benedicat.

EPISTOLA LX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIVENTIOLO EPISCOPO.

Ad firmitatem promissionis divinæ, sit quod antea
concessistis Est, Est, quod postea repetistis Non,
Non; quia si bene occupatione presentium qualitas
pertractatur, conditionem inter vos habitam, etiam
si tunc non debuisset interseri, modo specialiter
decreti impleri.

EPISTOLA LXI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b CONSTANTIO EPISCOPO.

Litteras sanctitatis tuæ in Pascha quidem, sed
non paschales accepi, nihil utique de caritate aut
sollicitudine præferentes; sed quibus jubebas ut fra-
trem et consacerdotem nostrum Candidianum, quem
ego quasi peculiarem commendaveram, non solum
ad clericorum, verum etiam ^c ad laicorum audien-
tiam destinarem, a quibus constat diaconum ejus
pro civili causa servili custodiae mancipatum. Et
ideo, si censetis omnia de clericis vestris laicorum
testimonio credenda, rescribite. Consequens erit ut
dum sæcularium notitiam ex omnibus quæ in rumo-
rem veniunt consulamus, clericorum libertatem
prodamus. Illud tamen quasi amor tuus suggerere
ac monere præsumo, ^d ne propter leves causas, et

ut antiquam visitandi nos consuetudinem repetatis.

^b Duo hujus nominis episcopi sub hoc tempore con-
cilio Epaonensi subscripserunt, unus Octodorensis,
alter Vapincensis. Quorum alteri quin ascribenda sit
epistola dubium non videtur; utri autem incertum.

^c Clericorum quippe libertati repugnat, et anti-
quissimo eorum privilegio, quod a Valentiniano Cæ-
sare post extinctam Joannis tyrannidem renovatum
est, lege ultima cod. Theod. De episcopis, etc.:
*Clericos etiam, quos indiscretim ad sæculares judices
debere deduci infaustus præsumptor indixerat, episco-
pali audientiae reservamus. Fas enim non est, ut divini
muneris ministri temporalium potestatum subdantur
arbitrio.*

^d Quod canones paseim inculcant, ac disertè inter
Gallicanos postea sanxit secundus concilii Aurelia-
nensis v: *Ut nullus sacerdotum quemquam rectæ fidei
hominem pro parvis et levibus causis a communione
suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres
ab ecclesia arceri jusserunt committentes.* Quocirca ut
hoc loco Constantium Avitus, sic Hilarium Arelaten-
sem hoc nomine taxat Leo Magnus epist. 89, quod
unionem facile deuegaret.

non ad Deum, sed ad sæculum pertinentes, ne laici quidem, non dicam clerici, sancta communione priventur : quia nescit cuius dignitatis sit ipsa communio, qui non eam, omni animositate seposita, et cum magno dolore suspendit, et cum maxima festinatione restituit.

^a EPISTOLA LXII.

APOLLINARIS EPISCOPUS AVITO EPISCOPO.

Cogitans atque pertractans, inofficiositatem vestram qua ultione percellerem, nil dignius iudicavi, quam si declinata injuria nihil segnus intentarem. Ne quam igitur in posterum vereamini, qui cernitis præsentem noxam protinus expiari.

EPISTOLA LXIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS APOLLINARI EPISCOPO.

Ne festivitati occurrerem necessitas obstitit; ut mihi festivitas occurreret, humanitas procuravit. Scribitis ergo indeventionem meam marinis vos copiis fuisse. Dignum scilicet genus supplicii, quod me faciat.... cum desiderio gulæ conflictum. Satis vobis præsentari cuperem, si non taliter puniretis absentes. Utinam censuræ vestræ in contumace poena non desinat. Nihil magis timeo quam quod me jubetis in posterum nil vereri. Indulgentiam illi qui rogaverit date, cui avari esse volueritis ignoscite. Cæterum me, qualitatem distractionis expertum, offensam magis vestram constat desiderare quam veniam. De cætero, orationibus vestris tribuat Deus noster, ut qui festivitati hujus præsentis anni officii magis quam deliciis abfui, in tempore futuro vestris me orationibus affectu non simili præsentetis, et cum rediero, severitate simili absentasse credatis. Octo palustres quis quia se duo paria solearum, quæ dentibus maceretis, aliquatenus commotus, non tamen ex integro malum pro malo reddens direxi.

EPISTOLA LXIV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIVENTIULO EPISCOPO.

Servatis dulcedinis morem, imo, ut verius dicatur, augetis. Refecistis sollicitudinem nostram de vobis prospera nuntiando : visitastis festivitatem de nobis quæ optabatis agnoscere cupiendo. Inter has tamen multiplices epulas animorum, etiam corporalibus quoque deliciis ornastis et mensam, qui spiritalibus paveratis Ecclesiam. Quapropter impar ad gratias,

^a Fratrum amore dignus conflictus. Apollinaris Aviti fratris inofficiositatem, sive, ut Avitus ipse vocat, indevotionem, quod ad Valentiniæ ecclesiæ festivitatem non venerit, ulciscens, supplicii loco munera miserat : Avitus, fraterni supplicii genus laudans, pari eum studio remuneratur.

^b Genavensi. Cujus nomen inter episcopos qui Epaonensi concilio adfuerunt. Ab hoc eulogio seu munera, opimas epulas cum accepisset, in harum latorem Maximi famulum lepide jocatur.

^c Sigismundo rege, quem Genavæ in sorte sua laudem habuisse in epistola 29 conjiciebamus.

^d De quibus Sidonius lib. vii, epist. 17 : *Fluctuantem regulam fratrum destitutorum secundum statuta Larinensium vel Grinincensium festinus informa. Grinincensium monachorum familiarum prope Viennam magno olim numero fuerunt, sub cura et disciplina episcopi Viennensis : quibus proinde visitandis occupatum se hoc tempore fuisse significat.*

A convertor ad preces, divinam misericordiam rogans, ut caritas cuius profectum studio asseritis, vobis ad præmium, mihi ad gaudium, cunctis proficiat ad exemplum.

EPISTOLA LXV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b MAXIMO EPISCOPO.

Quantum ad infernum spectat et finem, aliquantulis corpusculi viribus vigeo, anxius tamen, quod de domno ^c filio vestro, vel absolute colloquii nil agnosco, quod nec eo loci fuerim ut agnoscere potuissem. Nam monasteriis ^d Grenencensibus occupatus, aliquandiu jam habitaculo civitatis abfueram. Siquidem deliciae quas dignatione solita direxistis, in itinere me et adhuc ab urbe remotius positum repererunt. Quasque, quod multipliciter mirum, servus vester Leonianus, multum gemens, minimum sumens, avido quidem, sed vacuo ventre transmisit. Putasses eulogias vestras tenaci corvorum rostro ad Eliæ (*III Reg. xvii, 6*) pastum bajulis unguibus exhiberi. Adeo ab insultatione mea in vos justius exercenda, misit esuriens, quod vorare non potuit concupiscens. Vellem nunc scire quid prosit quod gulæ peculiaris famuli sic studetis, cui ne mihi datas a Deo vobisque epulas de ore vel manibus raperet, optabilis absentandi causa me rapit. Cæterum ^e de recentibus, quia præcipitis, et meas partes cedo, et multiplices suas. Utatur paterarum capacitate pro capis : atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis. Nam curabo ego quoque, quod eum velle cognosco, cum simile aliquid de vestra benedictione eruo, ad multiplicandas recentes gulæ calenti, si non excogitatur modus in calicibus, ponatur in piscibus.

EPISTOLA LXVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VICTORIO EPISCOPO.

Factum quod litteris indicastis, levi ad me ante affatum vestrum rumore pervenerat. Cujus per sanctum Archidiam acerbitate comperta, si credere dignamini, non minus quam vos dolorem vestræ commotionis ingemui. Siquidem satis gravis exempli est, ut nunc sacerdotalis ordinatio a populis regenda dicatur : cum idcirco tantum in consecrandis episcopis plebibus servetur electio, ut assiduitas constitutionis velut per quoddam mandatam electis liceat

^e Recentes appellat recentis aut recentati, id est ad rigorem redacti, vini potiones, quas Leonianus calente gula frequentabat. Sic epistola 77 : *Summa importunitate perago, ut tres recentes alii plus præsumam.* Eo itaque spectat quod sequitur, *utatur paterarum capacitate pro capis* : quasi dicat, pro vasculis exiguis, pateris bibat capacioribus, ubi *capis* nova inflexione posuit pro caudibus. Capides enim et capulæ apud Varronem, poculi genus quo deplere vasa olearia solebant. Eodem quoque pertinet quod subjungit, *atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis.* Quo loco cui usui forent pitacia, Petronii Arbitri in satirico verba declarant. *Statim allatae sunt, inquit, amphoræ vitreae diligenter qupsatae, quarum in cervicibus pitacia erant affixa cum hoc titulo, Falernum Opimianum annorum centum.* In vasis ergo vinariis, affixi pitaciorum tituli, vini cuiusque patriam, ætatem, pretium et dignitatem indicabant.

legere quod videtur. Non autem vos pro novo debetis accipere, quid tribulandis nobis valeat comminisci clericalis nequitia, fulta subsidio insolentiae saecularis. Puto sane districtioni ecclesiae filii vestri expeti debere consensum, propter illos quorum abusioni consuetudinariae parum de excommunicationibus curare decretum est. Litteras quoque quas ad presbyterum illicita praesumentem non minus pie quam regulariter direxistis, inspexi: in quibus vere plus quam persona meruit patientiae reservastis. Quapropter, licet satis diabolo in tam horribili rebellione licucri, vos tamen sine aliqua animi perturbatione Dei ac vestram injuriam castigate. Et ne quid in posterum similis ausus arripiat, impensa districtione perspicite.

EPISTOLA LXVII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a DOMNO SIGISMUNDO.

Dum alii sanctis ac serenis praesentiae vestrae ejulantur, ego sterilitatem desiderii mei sustento magis pauperis officii tenuitate quam ratione. Unde post festivitatem, cunctis quidem semper amabilem, sed nunc Cabilonensibus singularem, famulae sollicitudinis litteras destinavi. Quae si quantulacunque particulam laudum vestrarum niterentur attingere, nec hoc quidem sufficienter excolerent, quod eas vel humilitati meae licet porrigere, vel dignationi vestrae sumere libet. Conjiciens ergo de tantorum laetitia multipliciter vos Deo propitio laetos, peto paschales nobis dies felici reditu faciatis: quia cum in absentia vestra quaedam nobis Quadragesimae perduret austeritas, omnibus catholicis principem Christianum, peculiari servulo piissimum dominum, etiam per solennitatem vidisse solemne est.

EPISTOLA LXVIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO SIGISMUNDO.

Celebravimus vobiscum, divinitus propitia, vobiscum, inquam, non loco, sed animo, pauperum Viennenses vestri paschale festivum. Si autem interrogetis et qualiter: quia vicinum quemquam, quia adesse facilius poterat, plus doleat defuisse. Nec tamen, cum ista deflemus, discrepare nos a vestra voluntate dicatis. Jam dudum ab illo, sancte credimus, affectus illic cohibet, non hinc despectus excludit. Unam in utraque civitate vestra ecclesiam perinde diligitis; sed pio patri, in quantum expedit, donec vos ad quamlibet sequi consentiat, adhæretis. Unde sicut jussum est, primum Deo de solennitate, tum quod debetur solvimus Cæsari. Vos de laetitia

^a Scripta utraque post dies paschales non uno tamen anno. Prior, cum Sigismundus festivitatem illam Cabiloni transegisset; posterior, cum Lugduni eandem Gundobado patri adhærens celebrasset.

^b Anastasium: ab Avito Sigismundi nomine tum scripta, cum Sigismundus officii causa legatos cum litteris mitteret ad imperatorem. Quod vero militiae fascibus, aulaeque contubernio, et Romani nominis participatione ornatum se scribit, comitivam opinor militarem et patriciatum designat, de quibus dictum est superius. Quo item alludens epistola 83: *Conjicite nunc, inquit, quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuum-*

A vestra et incolumitate sollicitis, licet Cæsari quod domnis exigitis, reddite pietati.

EPISTOLA LXIX.

AB AVITO VIENNENSIS EPISCOPO DICTATA, SUB NOMINE SIGISMUNDI, ^b AD IMPERATOREM.

Si devotionem nostram qua vobis animo mus, etiam corporaliter praesentari obex tem regionumque non patitur, quod tamen habere votis, exserere tentamus officii. Credimus et tunc coram sacris gloriae vestrae obtutibus intra quoties sollicitudinis debitum studio paginae fam offerimus. Nam licet mundum latere nequeat prosperitas, et orbem suum radiis perspicua tatis illustret, dulce tamen est, si hi: quos fascibus et peculiaris gratiae pietate sustollitis B in extremis terrarum partibus aulae pollentis bernio et veneranda Romani nominis partem ditatis, specialiter gaudia vestrae perennitatis scant quae generaliter cunctis fama concelebrat quippe imperii vestri amplitudinem longi subjectorum, et diffusionem reipublicae vestri rit quod remotius possidemur. Unde suscipit pitii cum obsequio portitorem. Et quanquam i sis expetentibus ad honoris apicem sufficiat, merentur aspicere; et nos tamen insinuen praesumpsimus commendare. Quorum etiam et familiariumque personas, hoc intercurrenti et cio nobis quoque profere judicantes, desider siliente compendio in his quos destinamus o mus. Illud super omnia deprecantes, ut quia d celsitudinis vestrae oblivisci non potest benefice pro gratiarum actione qua fungimur, quam p serenissimi oris responsa mereamur.

EPISTOLA LXX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c DOMNO SIGISMUNDO.

Præsentia domni patris gloriae vestrae h occupatione detentus aliquatenus portitorem ordinavi, per quem annum de sancti Vi solemnitate servitium consuetudinariae solliciti cura dependerem: et inter actiones quibus pro salute nostra labor invigilat, debitus: animus cultum merita devotionis offerret. ergo ad consolationem desiderii mei, si o nostrum sanitas in vestra post Deum prosp consistit. Cæterum non absque scrupulo potest D quod ^d de Sapiaudia itineribus exquisitis vide provinciam praeteriri.

que vestrorum, dignitatum titulis applicatis.

^c Cabilonem frequentasse Sigismundum et stola 67 colligere licuit. Idem nunc confirmat solemnitas S. Vincentii martyris, quem praecultu et honore, ut patronum, habent Cabiloni. Sed et concilium Cabilonense quod, Clodo regnante, convocatum est, in ecclesia S. Vi celebratum synodi docet praefatio.

^d Non quod in provinciam de Sapiaudia p centibus rectum iter sit per Viennam, sed quod magnum est divortium, studio praeteritam vide queritur.

EPISTOLA LXXI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^a VIRO ILLUSTRIBUS ANSEMUNDO.

Tantum servulus vester domni nostri recenset, quantum sentio: nondum plene deteresa inæqualitate, attentos reddit et anxios: ut pro contemplatione pietatis illius quam festis specialius optare consuevimus, sufficere nobis commoditatem vestram pro omni solennium jucunditate credamus. Unde servans post cultum Natalis dominici solitæ sollicitudinis servitutem, tota nosse vos voti ambitione desidero, si decus commune quod Viennensis ecclesiola præsentis vice non meruit, vel Lugdunensium populorum gaudia duplicavit. Nam si vos, Christo favente, ut ad ecclesiam potuisset procedere aut devotionem consuetudinariam rescripseritis implese, participes redditi lætitiæ vicinorum, epulatueros nos profitemur audita, si illos quibus præsentia vestra donata est, refectos cognoverimus intuitu.

EPISTOLA LXXII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS ANSEMUNDO.

Cum peculiarium vernularum absentando suspendiis vota, facitis nos non ad plenum consequi vel nuntiari votiva. Festis ergo Natalis Domini, in quantum sine vobis potuit, solemniter celebratis, prosperitatem piissimi domni nostri, quam justo desiderio optaveramus videre, tam dignabili alloquio præstolamur agnoscere. Illam plebem refecistis gaudia, istam ditatem rescripto: quam per me vester illustret affectus, donec vobis ejus servitium meum præsentet occursum.

EPISTOLA LXXIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS VALERIANO.

Consuetudinem sollicitudinis suæ pietas vestra custodit, nos dignatione pariter ac litteris visitando. Addidistis solemnitati quam gaudenter Deo præstante suscepimus, et quod spectabatur in votiva cultus consummatione supplestis. Mihi autem de lætitiâ, in quantum eam cognovero, gratulanti non minus dulce est, post longum tempus absentia prospere vos redisse, quam festa paschalia cum exultatione transigere.

EPISTOLA LXXIV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS CAERTIO.

Ad domnum communem litterarum servitio desti-

^a Aulæ regis Burgundionum principi, ad quem epistola 49. Scriptæ ambæ post dies Natalis Domini, cujus solemnitati quia rex Viennæ non adfuerat, scire avert an Lugduni adfuerit. Quo post priorem comperto, posteriorem epistolam adjecit.

^b Diversi ab hoc, ætate non multo inferiores, Sapaudus episcopus Arelatensis, Placidi patricii filius, et Sapaudus abbas qui concilio Aurelianensi v subscripsit pro Albino episcopo Andegavensi. Leonianus vero, nunc archidiaconus, idem videtur cum Leoniano famulo Maximi episcopi, in cujus gulam ludebat epistola 65. Convenit enim hominis ingenio et moribus epistola ejus nomine composita. Sed longe diversus et dissimilis, quamvis nec ætate, ut fama est, nec habitatione disjunctus, Leonianus abbas, cujus sepulcrum Viennæ nuper observavimus in sub-

A nato, etiam devinctæ mihi sublimitati vestræ officia semper debenda persolvo: suadens, imo quia tantum obduruistis et supplicans, ut stomachos multis Saxonie deliciis nausiantes tandem parcioribus patriæ vestræ jejuniis atteratis. Quod si adeo nescitis desiderii vicissitudinem repensare, ut nondum vobis videatur absentia vestra sufficere, injuria coactus hoc opto, meque baculo hujus imprecationis ulciscor, ut mutentur præsentia vices, et quod Vienna abundat, Cabilonis obtineat. Ut si hic non habemus quod debeat expeti, illic mittamus quod libeat declinari. Et quia quod dico in via est, si adhuc in loco retardatis, excipite: si jam redire disponitis, præterite.

EPISTOLA LXXV.

B AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS HELLADIO.

Cum ad officium vestræ magnitudini deferendum perpetua semper causa suppetat caritatis, et specialis devotionis observantiam jure debeam obnoxia impensius pietati: nunc tamen desideratam mihi necessitatem ratio festivitatis indixit, ut affectui vestro vel litterarum præsentarum officio, qui cuperem et occursum. Idecirco reverentia supplicans debita, quam ex voto festa celebraveritis inquiri, Redemptoris nostri inexhaustam deprecans largitatem, ut usque ad ætatem centenariam sua protectione vos provehat, et ad ornatum nostrum, sicut hactenus fecit, bonis omnibus remuneratos attollat.

EPISTOLA LXXVI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIBUS RICONI.

Post festivitatem in qua de præsentia vel incolumitate domni nostri vota vestra et merita claruerunt, paginis ad ipsum officium destinatis, jure vobis peculiaribus pectoris mei etiam præsentium litterarum famulatus offertur: per quem nos inter tantos, ut fieri potuit, rerum rumores Pascha prospere transigisse significo: sic mihi judicans ejus plenitudinem divini muneris beneficiis proventuram, si vestri quoque colloquii dignationem cum simili prosperitatis agnitione meruero.

EPISTOLA LXXVII.

AB AVITO VIENNENSI EPISCOPO DICTATA, SUB NOMINE LEONIANI ARCHIDIACONI, ^b AD VPRUM SPECTABILEM SAPAUDUM.

Licet pompam convivii principalis, marinis deliciis

D urbana æde S. Petri, cum epitaphio, rudi quidem, sed sancti viri gratia haudquaquam spernendo, in hæc verba.

EPITAPHIUM S. LEONIANI.

Hic vir sanctitate conspicuus in hac urbe Viennensi abbas exstitit Sabbaria Pannoniæ ortus, a barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit: Augustoduni primum, deinde Viennæ claustrum peculiaris cellæ conclusus, quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tantæ districtiois, ut pene vultu omnibus undequaque ventientibus ignotus introvixerit, cum esset verbo doctrine multis ad salutem notissimus. Ita ut juxta cellulam suam quamplurimos monachos vexerit, monachos vero ambitu monasterii infra urbem inclusos ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione pavent, et disciplinabiliter custodierit.

terrestribusque fulgentem, luculento sermone describeris, incunctanter tamen declarare tuum amorem consuetum est. Securus enim taliter recitas, postquam datam tibi materiam non versibus, sed dentibus expedisti: cum in uno prandio, quod vix duobus burdonum terga detulerant, unus venter inclusit: cum in pransu negligens crimen, alvum nimietate concretam pectinibus pexuisti. Quod licet ad insultandum mihi exaggerasse te pateat, ego tamen constanter affirmo, nullum similem nostri, seu esuriant ille, seu comedat, beatum merito nuncupari. Nam ut de primo quod exposuisti ferculo colloquar, parvum tibi poenæ genus putabas afflictum, quod appetitum interioribus inhiantem devorabit tegmine pavus^a isicium conclusus exclusit, et trepidans accensis faucibus gula aliquantula temporis mora sub^b docti incisoris pependit arbitrio. Sicque factum est, ut bibendo cibos, pocula ruminando, primam prandii partem esuriens querelis, mediam comedens rapinis, ultimam satur lacrymis exegeris. Nec tibi dixerim profuisse quod defui. Vel id nobis, quantum tibi superfuit, omnibus satisfecit. Nam cum tu in tanta convivii beatitudine delicias maxime, tardissime satiatas, vix te possis probare felicem; quid de me misero censeas interrogare præsumo; qui a regalis mensæ abundantia non permittor, et in ecclesiastica frugalitate non saturor: qui sub honoris nomine custodiæ mancipatus, quasi ad primam vocatus et a meliore prohibitus, ne possim fugere jacere compellor: impleor oleribus, et in flor naps; abundo leguminibus, sed quæ tellus, non pontus emisit. Inter hæc qualia fuerint bonæ memoriæ quondam ostrea nec recordor. Si modicum quid vasculo uno minimo semipieno vini pallentis apponitur, et hic modus vel regula custoditur. Jam de cibis tacco: in accipiendis recentibus major est poena; musta deposcens, aut

A inediam patior, aut aliquid rapuisse confingor; summa importunitate perago ut tres recentes aliis plus præsumam. Ipsæ etiam pateræ, quas conficis casibus frango, quotidiana reparatione decrescunt. Quapropter laborioso in his tantum insultare desiste: quia cum utriusque nostrum quotidianum fatum sit quod quisque sortitus est: tum familiaris miseræ oblivisci potero, si epulo suo dominus noster sic adesse me jubeat, ut te decesse contingat.

EPISTOLA LXXVIII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS^c A POLLINARI EPISCOPO.,

Confido plane, nec dubito, divino munere communem lætitiâ communi præsentis nuntiâ. Nam quod et ad vos jam suspicor pervenisse, etiam illi qui vastare limitem dicebantur, reversi sunt. Unde causa sollicitudinis has direxi, ut quæ ad vos postea de cujuscunque securitatis augmento pervenerint iudicetis; aut si jam ad civitatem liber recursus a consuetudine vos, imo potius ab amore obsidionis extraxit. Præterea^d magdaliola illa quæ promisistis, posco ut cum observationis breviculo dirigi jubeatis. Ilactenus familiariter: hinc quod restat, quia jam libet, paulo hilarius indicabo. Signatorium igitur quod pietas vestra non tam promittere quam offerre dignata est, in hunc modum fieri volo. Annulo ferreo et admodum tenui, velut concurrentibus in se delphinulis concludendo, sigilli duplicis forma geminis cardinulis inseratur. Quæ ut libuerit vicissim, seu latitabunda, seu publica, obtutibus intuentium alterna vernantis lapilli vel electri pallentis fronte mutetur. Nec quidem talis electri, quale nuper, ut egomet hausi, in sancto ac sincerissimo impollutæ manus nitore sordebat, cui corruptam potiusquam confectam, auri^e nondum fornace decocti crediderim inesse mixturam: vel illam certe, quam nuperrime^f rex

^a Aut sicut ficedula inclusa ovo pavonino apud Petronium, aut pavum dicit isiciatum, sicut pullum isiciatum Apicius minutatim concisum, et in isicium conversum. Apicius lib. viii, cap. 7, de porcello farsili, *Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum utris: mittitur in eo pullus isiciatus particulatim concisus, turdi, ficedulæ, isicium de pulpa sua*, etc.

^b Qui scindendi obsonii magister Senecæ, scissor Petronio, Juvenali autem chironomus, a gesticulatione qua obsonia scindens utebatur: de qua et Petronius. *Processit, inquit, statim scissor, et ad symphoniam iâ gesticulatus laceravit obsonium, ut putres Darii hydraulæ cantante pugnare*. Quamvis ergo celerrime, et volanti cultello, ut loquitur Juvenalis, *dapes erudita manu secaret*, lentus avidis Leoniani faucibus videbatur.

^c Fratri, Valentiniæ sedis antistiti, ad quem aliæ complures.

^d Seplesiariorum officinis notum vocabulum. Magdaleones enim hodieque vocitant teretes cylindros, in quos composita emplastra redigere solent. Scribonius Largus de chirurgi Tryphonis emplastro subviridi: *Dum desinit fervere, manibus subiget, et reductum in rotundas ampliores quas magdaliidæ dicunt reponetur*. Rogat itaque ut cum magdaliolis quæ promittit, indiculum mittat, qua observatione singulis uti oporteat.

^e Annulum signatorium, seu sigillum: cujus for-

mam ac materiam, cum omnibus ornamentis, qualem sibi fieri velit, elegantissime describit.

^f *Omni auro, ut Plinius docet, inest argentum vario pondere. Ubi cunque quinta argenti portio est, electrum vocatur*. Id cum in metallo reperitur, nativum dicitur. Fit autem et cura electrum argento addito: quod si justum modum excesserit, corrumpitur mixtura, qualem in sigillo suo respuit Avitus.

^g Alaricus, a Clodoveo prostratus: in hoc enim corruit Wisigothorum regnum in Gallia, cujus ruinæ prænuntiam Avitus adulterinam monetam vultuisse. Visuntur sane nunc etiam Gothici ex electro veteres nummi, adeo pallentes, ut auri minus habere putes quam argenti. Cæterum impressam habent regum suorum effigiem; quod ignorasse, aut tanquam illegitimum dissimulasse videtur Procopius, cum solis Francorum regibus id licuisse, barbaris aliis regibus nefas fuisse, scribit libro iii Belli Gothici. De Francis enim loquens, eorumque rege Theodeberto, qui provinciæ partem obtinebant, *Νόμισμα δὲ χρυσῶν, inquit, ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων πεποιήται: οὐ τοῦ Ῥωμαίων αυτοκράτορος, ἢ περ εἰθισται, χαρακτῆρα ἐπιθέμενοι τῷ στατήρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα. Καὶ τοι νόμισμα μὲν ἀργυρῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἢ βούλοτο ποιεῖν εἴωθε, χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλεῖσθαι στατήρι χρυσῶ, οὔτε αὐτὸν θέμις, οὔτε ἄλλον ὄντινόν βασιλεὺς τῶν πάντων βαρβάρων. Nummum autem aureum ex metallis quæ sunt in Gallia fabricarunt, non Romani*.

Getarum, securæ præ sagam ruinæ, monetis publicis adulterium firmantem mandaverat. Sed sit ejusmodi color, quem æqualiter ac modeste, ruborem ab auro, ab argento candorem, pretiositatem ab utroque, a cæteris sapientem fulgorem, artificiosa siquidem medioxima viroris commendat amœnitas. Si quæras quid insculpendum sigillo: ^a Signum monogrammatici mei per gyrum scripti nominis legatur indicio. Medium porro annuli, ab ea parte qua volæ clausæ vicinabitur, delphinorum quorum superius capita descripsimus, caudæ tenebunt. Quibus lapisculis ob hoc ipsum quæsitus, oblongus scilicet et acutis capitibus formatus indetur. Ecce habes quoddam tantummodo speculum dogmatis exsequendi. Nec tamen amplitudinem elegantiae tuæ sic ad memoratum exemplar coacto, quasi liberum non sit addere quod videtur. Licebit porro supercurrenti ingenio vestro terminos præscriptæ demandationis excedere. In fine autem epistolæ, luteo operi sine quo tamen non transigetur, sæculentus sermo deposcit, ut artificem sigulum brevi tenendum e vestigio dirigatis, qui nobis, qualibus strui mensuris crebrati cœnaculum furui, vel intra quod spatium fossilis glebæ scribis sordibus septæ animalium pedibus coctilis cœni glutinum lentari possit instituat.

EPISTOLA LXXIX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^b APPOLLINARI EPISCOPO.

Inuexus pariter ac gravatus vestræ dignatione sollicitudinis, magnitudine muneris, consuetudine pietatis, qua digna vel gratiarum actione, non dicam obsequii sedulitate, respondeam? Nisi forte multipliciter invalidus eadem in hoc sustenter gratia vestra, que nos onerat. Concedat vos ornatui ecclesie, consolationi et refecioni nostræ omnipotens Deus, ut quia revera non solum vobis vivitis, per alio-

ut mos est, imperatoris effigiem huic stateri, sed suam ipsorum imaginem imprimentes. Et vero nummum argenteum rex Persarum pro arbitrio eudere solet: effigiem porro suam auro stateri apponere, neque ipsi fas est, neque alii cuiquam regum barbarorum. Est apud nos Theodeberti regis de quo Procopius, nummus aureus, mole quidem exiguus, sed probæ notæ, cum ipsius effigie ac nomine, D. N. THEODEBERTUS C.

^a Quod in sigillo suo fieri jubet Avitus, hoc idem in denariis suis præcepit Carolus Calvus rex in edicto Pistensi anni 861, cap. 11: *Ut in denariis novæ nostræ monetæ ex una parte nomen nostrum habeatur in gyro, et in medio nostri nominis monogramma, nempe ut implicitæ et confusæ monogrammatici litteræ ascripti per gyrum nominis indicio legerentur, quomodo in antiquis regum diplomatis cum monogrammate ipsum quoque regis nomen adjectum videre est. Cæterum regis edicto in denariis monetarii, quod mirum est, non paruerunt. Olivii enim sunt, tum ipsius Caroli, tum filii ejus Ludovici denarii, in quibus per gyrum monogrammaticis non nomen, sed regia dignitas expressa: in CAROLO, GRATIA DEI REX: in LUDOVICO, MISERICORDIA DEI REX.*

^b Eadem, gratias agens de muneribus quæ ad ornatum Viennensis ecclesie miserat, cum ejus festivitati adesse ipse non posset.

^c In confesso est Quintianum hoc tempore Arvernorum episcopum fuisse. Quare falsa videtur epistolæ inscriptio. Cum enim ad provinciam Viennensis episcopus scripta sit, ut ad concilium Epaonense ve-

rum solatia vestra merita commuletis. Fecerunt quidem peccata mea non qualemrunque necessitatem, qua nos in die susceptæ festivitatis nostræ, corporali vestræ pietatis præsentia fraudaremur. Sed reddidistis ac representastis nobis vicissitudinem vestri aspectus in lumine, oris in sermone, tactus in opere. Spero in Dei nostri misericordia, quod non meo tantum tempore, sed etiam secuturo, donum vestræ oblationis ecclesiola nostra venerabitur. Quod sicut ego dum vivo in testimonium inexhaustæ largitatis servare desidero, ita mihi Deus præstet, ut etiam ei quem post me, cum Deus jusserit, electio vestra decreverit, peculiariter auctoritas vestra commendet.

EPISTOLA LXXX.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS ^c QUINTIANO EPISCOPO.

Diu est quod rem valde necessariam, et non sine divina inspiratione a Patribus institutam, aut oblivione aut occupatione descriimus. Sed rumpenda sunt interdum vincula necessitatum, ut aliquando impleri possint a præceptore. ^d Conventus ergo quos bis per annum a sacerdotibus fieri seniorum cura decreverat, si bene perpenderit, utinam vel singula post biennia faceremus. Nam et venerabilis papæ Urbis, nobis hanc negligentiam succensentis, mordacia mihi nunquam scripta perlata sunt. Unde supplicat per me, si dignamini, ecclesia Viennensis, poscit intermissam consuetudinem rediviva salubritas, quod hactenus infrequentatum torpuit, excitari. Justum est, quantum reor, ut constitutis prioribus sub communis præsentie opportunitate tractatis, nostris simul nobisque, prout ordo collocationis invenerit, vel insinuemus vetera, vel, si necesse est, etiam nostra jungamus. Idecirco cunctos simul poscimus, fratres, ut Deo favente octavo iduum Septembrium ^e in parochia Epo-

niant, quis locus foret episcopo Arvernorum, qui non modo extra Viennensem provinciam erant, sed extraditionem quoque Burgundionum? Nam ut Agathense concilium eorum tantum fuit qui Wisigothorum imperio parebant, et Aurelianense primum eorum duntaxat qui sub Francorum erant potestate: sic ad Epaonense ill tantummodo convenerunt, qui Burgundionum finibus continebantur. Hinc appareat deesse hoc loco epistolam ad Quintianum, cujus sola restat inscriptio: hujus vero, quam ad episcopos provincie scriptam diximus, inscriptionem desiderari.

^d Hoc decreverat synodus Nicæna. can. v: *καὶ ὡς ἔδοξεν, ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καὶ ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. Recte habere visum est ut singulis annis, per unamquamque provinciam, bis in anno concilia fiant. Quo spectans concilium Regense can. 8: Statuit ut secundum antiquam consuetudinem, si quies temporum erit, bis in anno conventus agant. Et Arausicanum I, can. 29: Qui Patrum statuta despiciunt, quibus bis in anno, quod nobis pro temporum qualitate difficile est, sanctum est concurrere. Ob hanc opinionem di scultatem, placuit deinceps synodos singulis annis celebrari: quod apud nos in concilio Agathensi statutum, in aliis postea multis repetitum est.*

^e Pro Epaonensi. Epaon enim plerumque dicitur, quæ alias Epauna. De hoc enim concilio agi certum est; sed incertum hactenus quis locus, et quod illi hodie sit nomen: de quo multi varia conjiciunt. Qui sancti Firmati vitam conscripsit, auctor est illum, Turonibus relictis, pervenisse ad locum cui nomen

nensi adesse dignemini : qui locus, omnium fatigatione perpensa, conventui satis opportunus electus est; sicut et tempus, in quantum potest, ab instantia ruralis operis vacuum, liberiores cunctis permittit excursus : quanquam ecclesiae potior causa intermitteri quaslibet terrarum posceret actiones. Supplicamus ergo et quæsumus, testamur, obtestamur, ne quem a dispositione tam sancta obex ullius excusationis abducatur, ne quem a tali caritatis vinculo nexus temporaneæ necessitatis impediatur. Sed si forte, quod Deus avertat! tanta cuicumque acerbitas corporæ infirmitatis ingruerit, ut spiritale desiderium carnali vincatur incommodo; ^b duos presbyteros magnæ ac probabilis vitæ, mandati instructione firmatos, fratribus pro se præsentare procuret. Sed tales dignetur eligere, quos episcoporum concilio non minus scientia quam reverentia jure faciat interesse, cum quibus delectet summos pontifices conferre sermonem, quos ad definitiones pro episcopo suo sancendas subscribendasque, cum fuerit solertia eligi, sit auctoritas legi. Sed istud non extorqueat nisi summa necessitas. Cæterum dilectionis fraternæ ac pastoralis diligentia magnitudo, nisi laboris magnitudine, non probatur. Coniunct enim sanctitas vestra, post hoc longum abusionis nostræ silentium, qualiter aut definiiri debeant quæ Deo præstante tractanda sunt, aut quæ definita fuerint, universi ecclesiarum provincie nostræ ministri debeant imitari.

EPISTOLA LXXXI.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO SIGISMUNDO.

Scio quidem curis atque occupationibus quibus sub ope cœlesti pro salute patriæ fideliter excubatis, importune suggeri servitium litterarum. Sed cum præcelsa pietatis vestræ dignatio adeo peculiaris famuli non sit oblita, ut in ipso susceptæ expeditionis prociuctu, sensibus meis desiderium sui sancto duplicaret alloquio; quis non intelligat quam patienter ineptiam tolerabitis, quam clementia provocatis? Unde qualiter sani confortante Deo sitis, sollicitus esse præsumo, aut quomodo cœptis spes voti communis ardeat. Illud autem non solum rogo, sed per illam quam a Deo accepistis mihique præstatis, gratiam

Fona super Rhodanum, ibique consedisso. Quod si Eonam ab Epona deflexisse annuimus, ut absurdum certe non est, qui S. Firmati sepulcrum nactus fuerit, a concilii fortasse loco non aberrabit.

^a Excusationem quominus episcopi ad synodum veniant, præter infirmitatem corporis, canones Gallicæ nullam agnoscunt. Itaque in hoc ipso Epaonensi concilio, can. 1 decretum est, ut nisi causa tædii evidenter extiterit, nullus excuset. Et in Aurelianensi II, can. 1, *Ut nullus episcoporum, nisi certa tædii causa delentus, ad concilium venire penitus ulla excusatione detrectet.* Quare excusationes alias excludere solent, ut divisionem regie sortis, concilium Aurelianense III, can. 1: *Hanc excusationem sibi noverint esse sublatam, si absentiam suam divisione sortis crediderint excusandam.* Alias omnes concilium Turonense II, can. 1: *Præter infirmitatem certissimam, nullius occasione velaminis, neque per impedimentum ordinationis regie, neque sub occasione utilitatis aut causæ propriæ, debeat a concilio separari.*

^b Quibus ad concilium venire infirmitatis causa

A precor, ut quanquam merito de indictæ fidei te securis nobis, magis impenso cautelæ vestre trepidationi nostræ et ignaviæ consulti que plus cogitetis quod universitas pro vobis supplicat, quam quod suspensa formidat. Se pavidi ex conscientia peccatores, incunctabili fide præsumimus, quod etiam si vobis, pro Christo, hic metus noster risum moverit, vel aures ad donandam nobis felicitatis vestræ h permovebit.

EPISTOLA LXXXII.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS DOMNO SIGISMUNDO.

Videtur quidem de divina promissione di quicumque minus de vestra prosperitate secur Sed si animum meum solida dignatione per B facilem intelligitis veniam ignaviæ meæ pro trepidatione debere. Quippe cum quicumque ter catholicorum nomen usurpant, pervigili Deo supplicare nunc debeant, ut vobis vota illibata atque integra relaturis, et fideliter conjungat, et feliciter adversa subiciat. Si rerum necessitate multiplici ambifariam vob sto propugnante contingat, et pars quæ cup victor a quæ debetur. Quapropter si memori gratiam de animo vestro nutantem anxietatis imminuit, famulus specialis salutationem quid ferre non ausus, sed salutem vestram a præstolaturus, satis suspensio attentoque an vium præsentis paginae destinavi, primum de post de exercitus sanitate sollicitus. Unde, C Dei nomine per quoscunque transeuntes prosequoscamus, potestis tamen, piissimi domi jicere, quantum mihi dulcius erit, sicut me cunque referentibus pascit illa sancti affect gnitio, sic me rescriptio lætificet, in qua ad quæ presentia vicem verba vestra pro conspectu pisci, et subscriptionem pro manu merear C

EPISTOLA LXXXIII.

AB AVITO EPISCOPO DICTATA SUB NOMINE DOMNI SIGISMUNDI REGIS, C AD IMPERATOREM.

Notum est omnibus, celsitudinem vestre impedimenta temporum, sed subjectorum ve

non licebat, hi legatos vice sua mittebant. lium Arelatense II, can. 18: *Si quis commo firmitatis causa defuerit, personam vice sua di Carpentoratense in epistola ad Agræcium epi Licet ad synodum aut per vos, aut per personam debueritis adesse.* Quanquam ergo duos hoc I gat, et duos pro uno episcopo vicarios in Arelatensi v subscripsisse compertum sit; tamen sat fuisse superiora demonstrant. Neq byteros omnes mitti necesse fuit, cum ex con subscriptionibus liquet, nunc abbates et p ros, nunc archidiaconos vel diaconos leg susses.

^c Anastasium, ut posterior epistola declarat cum initio regni Sigismundi, post obitum Gt patris, exaratum significet, confirmat in di epistolis Aviti ordinem temporum observat fuisse. Conqueritur autem de rege Italicæ, t tionem quam mittebat ad imperatorem, non permiserat.

tiri. Sub cuius fiducia securitate atque lætitia, glorioſiſſimo principi noſtro, qui corpore abſumus animo præſentamur. Et quanquam iſtud famula veſtra proſapia mea ex devotione perſolverit, me tamen gratiæ debitorem non magis parentalia debita, quam beneficia mihi impenſa fecerunt. Veſter quidem eſt populus meus, ſed me plus ſervire vobis quam illi præeſſe delectat. Traxit iſtud a proavis generis mei apud vos deceſſoresque veſtros ſemper animo Romana devotio, ut illa nobis magis claritas putaretur, quam veſtra per militiæ titulos porrigeret celsitudo: cunctisque auctoribus meis ſemper magis ambitum eſt quod a principibus ſumerent, quam quod a patribus attuliſſent. Cumque gentem noſtram videamur regere, non aliud nos quam milites veſtros credimus ordinari. Impartit nos gaudiorum munere veſtra proſperitas: quidquid illic pro ſalute omnium curati, et noſtrum eſt. Per nos adminiſtratiſ remotarum ſpatia regionum: patria noſtra veſter orbis eſt. Tangit Galliam ſuam lumen orientis, et radius qui illis partibus oriri creditur, hic refulget. Jubar quidem conſpectus veſtri contemplatione non capimus: ſed lucem ſerenitatis quam ubique diffunditis, deſiderio poſſidemus. Dominationem vobis divinitus præſtitam obex nulla concludit, nec ullis provinciæ terminis felicitium ſceptorum diffuſio limitatur. Salvo Divinitatis honore ſit dictum. Non minuit majeſtatem veſtram quod accurrere non omnes valent: ſatis ad reverentiam vobis debitam ſufficit, quod omnes e propriis ſedibus vos adorant. Virtute orbi eoo, felicitate regnatis occiduo: licet vos ubicunque diligi, etiamſi non datur omnibus intueri. Sed cum jure iſtud de univerſitate dicatur, conjicite nunc quantum debeant quos honoribus ſtagitatis, quos ſocios triumphorum omnium ſucceſſuumque veſtrorum dignitatum titulis applicatis; ut ſic virtutis veſtræ decora noſtra ſint, et ad honoratorum ornamenta pertineat quidquid geſſerit ſons honorum. Offero igitur, principum inclyto, litterarum obſequia, vota gratiarum; præſtolor oraculum ſermonis auguſti; ambio ſi quid ſit quod jubere dignemini. Quia etiam ſi indigere ſe famulatu noſtro perennitas veſtra non credat, quisquis tamen felici meruerit ſervire, ſibi militat. Offero ergo ſupplex Orientalium quoque gentium diſtantia eruditatem; expoſcat principari præſulem noſtrum. Parthicus ductor, propter paciſ commodum, in Romanum imperium gaudeat tranſire. Indus ipſe, poſt experimenta manuſcriptiſ oris, ſtridula voce compreſſa, leges quibus ſervire jubeatur Græco cognoſcat inter-

^a Comitibus Sigismundi.

^b Theodericus, qui paciſ hanc per legatos ab Anaſtaſio expetiit, ut eſt in epiſtola 4 Variarum Caſſiodori: *Oportet nos, clementiſſime imperator, paciſ querere, qui cauſas iracundiæ noſcitur non habere.* Et poſt alia: *ut ſinceritas paciſ, quæ cauſis emergentibus cognoſcitur fuiſſe vitata; deteſiſ contentionibus, in ſua deinceps firmitate reſtituta permaneat.* Ad hanc paciſ alludens ſenatus Romanus, Anaſtaſium ſic affatur in litteriſ ſuis, quæ intextæ ſunt epiſtolaſ Hormiſdæ: *Proinde, inquit, piſſime imperator, hanc ſenatus adjunxit, ut qui animo quam*

prete. Si quis fervor eſt quo axis meridianus exaſtuet, refrigerio temperato, et edomato per reverentiam quidquid ante vos indomitum fuerat per naturam. Incumbentia ſibi ſceptra religionis invictæ quisquis non optat excipiat. Prorogetur per vos non minus poteſtate religio, quæ famulantibus populis ad cœleſtia pariterque veneranda, et veritatem aſtruat, et porrigat libertatem: quaque mediante, vobis culmine æternæ ſalutiſ inniſiſ, non humano tantum ordine, verum etiam divino amore, longum ſervire noſ deceat.

EPISTOLA LXXXIV.

AB AVITO EPISCOPO DICTATA SUB NOMINE DOMNI REGIS
^a C. S. AD IMPERATOREM ANASTASIUM.

Quam piæ majeſtatiſ judicio ſerenitas veſtra, vel parvipendat impedimenta temporum, vel cenſeat corda famulorum, nullo indicio meliore cognoſcitur, quam quod in ſacriſ apicibus longinquius porrigendis, implet deſiderantium vota, et ſupplicum non exſpectat officia. Appetunt occurſum veſtri omnium mentes, nec tam glorioſum eſt quod pauci poſſunt, quam quod cuncti videre vos cupiunt. Quod autem nunc auguſtæ compellationiſ affatuſ debitiæ vobis paginæ prævenit obſequium, nihil indevotioni pius arbitror, nihil imputet tarditati. Niſi aditum conatibus noſtriſ obex interjecta ſuſpenderet, jam nunc proſecto verbum mundo venerabile reſponſa potius quam oracula deſtinaret. Nec tamen remorando mihi tantum nocuit, quantum invidit æmuluſ livor. Non me quidem legiſtiſ officii mei compotem, ſed reddidiſtiſ piiſ oris compellatione felicem. Nec intereſt excipiat noſ ſermo auguſtuſ, an exſpectet: a celiſſima dignatione tantum eſt noſtra non deſpici, quantum veſtra concedi. Igitur poſt obituſ devotiſſimi fideliffimique vobis patriſ mei, proceriſ veſtri, cui ad feliciffimoſ integra proſperitate ſucceſſuſ, id quoque contigit divino favore votivum, ut lætam florentemque rempublicam vobis orbem regentibus ſciret, voſque dominuſ nationum placido receptuſ fine dereliqueret: ad hæc intimanda vobique commendaſt quin etiam meæ militiæ rudimenta, quæ genitore quidem meo ſuperſtite nutritiſ, ſed magiſ magiſque poſt eum cumulo ſacraſ dignationiſ augebitiſ, ſicut debebam vel optare par fuerat, unum de conſiliariſ meiſ, qui quantum ad ignorantiam Gallicanam, ceteroſ præire litteriſ æſtimatur, venerandi comitatuſ veſtri auribuſ offereram, ſpecialiſ ſecuritateſ concepta, quod ^b rector Italiæ de pace veſtra publica

benigno in utraque republica concordanda fuiſti, tam eſſe pio in eccleſia redintegranda unitate noſcaris. Huiuſ quoque paciſ exemplo, paciſ Totiliſ expetiit ab Juſtiniano apud Procopium lib. III Belli Gothici, *Ἰπτούμεθα τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ, οἷτε προσιῶθαι αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἐν γυρωρῶν ἄντιπρ μνημῆιά τε καὶ παραδείγματα κάλλιστα ἔχομεν, Ἀναſταſιον καὶ Θεοδῆρικον.* Bona paciſ ut tute amplectariſ nobiſque concedaſ, deſpoſcimus: quorum monumenta et exempla pulcherrima habemus, Anaſtaſium et Theodericum. De hac denique cum ſibi plauderet Theodericuſ, eandem hæredi, ut cum principiſ Orientaliſ habere ſtuderet, commenda-

plauderet, et rumore disperso redditam sibi Orientis gratiam coloraret. Interclusum est ergo atque prohibitum relationibus destinatis iter arreptum. Certe ipsa viderit quid hinc apud augustam lætitiæ spectet series veritatis; parvum tamen amicitiae videtur indicium, eum quem te colere asseras, nolle a cæteris honorari: cum omnes qui vos digno cultu suscipimus, id ipsa cunctis fieri velle debeamus. Parum enim propriae devotionis ostendit, si quis occurrendi libertate damnata, alios quoque facere studeat devotos: cum tamen sanctitas cœlestis ingenii nequeat cessare culpabilem, quem vel sola voluntas reddiderit innocentem. Unde evidenter ipsum videtis allegare quid cuperem, qui tam sollicitè conatus est impedire ne possem. Itaque quoniam divino vestroque munere et sacri apices et opportuni conveniunt quam discrepat: orant augmentum regni vestri quibus nova profertis, optant custodiam quibus consueta servatis. Sic pii moderamine gubernaculi, remedia quidem altera conquisivit, et si repulsam neutra pars pertulit. Inter hos tamen peculiariter illud ego debeo, quod hujus petitionis effectum respectui meo præstitam supplicantes. Quantum peculiari servo impenderitis gratiæ, gratis præstando monstratis: solaque ob hoc commodum in thesauris vestris mercede reposita, quod pauperibus donabatis, non pretio voluistis constare, sed præmio. Et hoc ipsum qua elegantia digne meretur, reddere quod a famulis oblatum fuerat, quam spernere maluistis, et quo lætius fieret donum, contristare voluistis obsequium? Et licet quicquid ad manus vestras pervenit, vergatur in pauperes, atque idcirco ille vos forsitan dehortetur accipere qui invidet erogare: subministrare tamen retributionis divini, unde et dispensetis cum egent inopes, et concedatis cum supplicant debitores. Currite quapropter piissimi via gemina vestri operis unitate. Nunquam si creditis sufficientia deerit animo tali: ipso possibilitatem largiente, unde præstetur habetis, a quo voluntati infusum est ne aliquid negare possitis.

EPISTOLA LXXXV.

AVITUS VIENNENSIS EPISCOPUS VIRO ILLUSTRIS HERACLIO.

Nisi dolendum amici casum animo concussus gementem, multa profecto exaggerarem, quod vos in lectulo, mendacis podagræ metu, medico vegetante de arte consueta, plus quam poetice pedibus innitentes, montium scandendorum magis moveat, cura, quam versuum. Mœstus vero hæc et cum festinatione dictavi, revocatus videlicet ad sepulturam communis filii quondam Protendi: si tamen vel hoc ipsum patri

vit. Jornandes de Rebus Geticis: *Athalaricum, filium filiae suae Amalasuente, regem constituit, eisque in mandatis dedit, ac si testamentali voce denuntians, ut principem Orientalem placatum semper propitiumque haberent.*

^a Hanc epistolam codex Aviti quo usi sumus, non habuit. Intexta olim fuerat epistolis Hormisdæ, unde huc illam transtulimus, cum Hormisdæ ipsius responso: qui eandem præterea, in epistola II Anastasio scribens, designat his verbis: *Pendent, inquit,*

aliquid consolationis impendat. Vobis porro si cordi est facta de nobis ex asse jactura, ab incurisibus formidandis Rhodano limitante muneri tenete adhuc dum redeo, et Ceratium nostrum, de meo habentem aliqua, de vestro nonnulla, qui a me scholasticum, a vobis asserit bellicosum: sumens de matris sapientia quod libenter barbaros fugit, de virtute paterna quod litteris terga non præbuit.

EPISTOLA LXXXVI.

RESCRIPTUM VIRI ILLUSTRIS HERACLII.

Indicatis quidem tantum doloris causam, qua epistolaris officii responsio clauderetur, et durissimo nuntio vulnus inflictum plus me lacrymis cogeret servire quam litteris: tamen metuens silentii culpam, vel pauca suspiriis meis, ut potui verba furatus sum. Probant igitur tempora, cui rectius ascribatur nota formidinis, quem magis trepidum provisio claustris commissa designet. Ergo urbis caveas dedignatus, inter vicina discrimini constantiam pectoris planis exposui, et jam diu ad patentium locorum æquora perveni, rem ut virtutis audaciam libertate habitationis ostenderem. Vos autem, rumore comperto, ad septa urbis tanquam venturo æmulo convolastis: et quem pacis diebus jugiter rura tenuerunt, nunc de mortuorum latebris non educunt. Enimvero quam vos tunc civitas flagitabat, tam nunc intra mœnia collocatos quærit relicta possessio.

EPISTOLA LXXXVII.

DOMINO SANCTIS MERITIS PRÆCELLENTISSIMO, IN CHRISTO GLORIOSISSIMO, ET APOSTOLICA SEDE DIGNISSIMO, ^a PAPÆ HORMISDÆ AVITUS.

Dum religionis statui et plenis catholicæ fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiæ membra commissum pervigil cura vestræ adhortationis informet; Viennensem provinciam superiore anno, si meminisse dignamini, datis ad humilitatem meam litteris visitastis, quæque ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiæ clericos pervenerunt, et quidem plenissimæ sollicitudine pastorali. In quibus nos, sicut per conversionem provinciarum, id est Dardaniæ, Illyrici vel Scythiæ, ad communionem gaudiorum provocatis, sic admonitione cautissima quid nos per ignorantiam prævenire possit, instruitis. Eutychetis igitur Nestoriique damnatio, quos jam dudum per beatissimos decessores sanctæ sedis vestræ calcavit auctoritas, ad notitiam jam pridem nostram apostolicæ ad nos diligentis provisione perlata est. Sed illud nos modo suspensos multum redigit et anxios, quod cum pendere nos ad effectum ^b lega-

anxia corda cunctorum: ab ultimis ad nos Galliis directæ legatio, si quid de unitate redintegrationis sollicitudo nostra promovisset forma secuta consuluit.

^b Bis quidem Constantinopolim ab Hormisdæ missus est Ennodius, sed unica, cum Avitus hæc scriberet, legatio præcesserat. Ideo illi respondens Hormisdæ: *Legationis, inquit, nostræ, quam semel, non secundo sicut scribitis, misimus, si votivus contigisset eventus, alacres illico vobiscum furamus desiderata partituri.* Prior enim legatio Ennodii Florentio cou-

tionis secundo Constantinopolim destinatae omni expectationis studio jusseritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec utrum secuta redierit indicastis, et promissionem vestram tanta silentii diuturnitate suspenditis, ut non minus modo praedicatoris taciturnitas reddat attonitos, quam antea fecerat legationis mora suspectos. Unde sola haec causa servos vestros filios meos, Alexium presbyterum et Venantium diaconum, totius provinciae Viennensis nomine, quae ecclesiae ad me pertinenti ab universis decessoribus vestris et apostolica sede commissa est, cum praesentis famulatus pagina destinavi; per quos oraculo beatissimae responsionis agnoscam, utrum fervor schismatum praefatorum qui intra Constantinopolitanam urbem vitio perniciose obstinationis exarserat, cuique, quod magis dolendum est, Alexandrinam vel Antiochenam Ecclesias dicitis illigatas, vobis Christo favente docentibus, digna fuerit correctione restinctus, aut si reversa legatio in paginis evidentibus quod simplex legeretur exhibuit, an forte nuntio magis retulit, unde de vobis ad hoc qualiscunque suspicio reservetur. Veremur

sule contigit, anno Christi 515, quam cum irritam fecisset Anastasii imp. perfidia et dissimulatio, posterior adjecta est in nonas Aprilis, Agapito consule, anno Christi 517, quo ipso anno Aviti epistolae mense

A enim ne pontificale iudicium, dum non indicat prospera, sensisset adversa. His adjicitur, quod diversorum fida relatione comperimus, de reconciliatione vel concordia Ecclesiae Romanae jactitare se Graeciam; quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callide simuletur. Quaesumus ergo servitio meo cuncti [*In Labbei edit. Concil.*, juncto], ut quid filiis vestris fratribus meis, id est Gallicanis, si consulari respondere debeam instruatis; et quia securus, non dicam de Viennensi, sed de totius Galliae devotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam: orate ut sic nos perditorum professio fucata non fallat, sicut ab unitate quam regitis veritas comperita non separat. Accepta in calendis Februarii, Agapito consule, per B Alexium presbyterum et Venantium diaconum.

EPISTOLA LXXXVIII.

HORMISDAE AVITO EPISCOPO, VEL UNIVERSIS EPISCOPIS PROVINCIAE VIENNENSIS, SUB TUA DIOECESI CONSISTENTIBUS.

Qui de his quae ad disciplinam catholicam pertinent maxime sciens instrui cupit, quid studii...

(*Hanc epistolam dabimus ubi et Hormisdae.*)

Februario responderat Hormisda. Quare secundam legationem, quae tum adhuc parabatur, jam profectam in Orientem falsa Viennam fama pertulerat.

ALGIMI AVITI

HOMILIA DE ROGATIONIBUS.

UNDE CONSUEITUDO ROGATIONUM PROCESSERIT.

Currit quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodo, sed pene per orbem totum rogationis observantiae flumen irriguum, et infectam vitis terram uberi fluxu annuae satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione servitii et gaudii causa est, quia quod hinc modo ad cunctorum utilitatem defluit, ex nostro primitus fonte manavit: et forte nunc pertineat ad cujuscunque privilegii ornatum sumptae primitus institutionis exordium. Caeterum cum ad hujusmodi humilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdomuit, sentiens ecclesia nostra causam aegritudinis suae, non sibi quasi maxime praee omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans opus esse instituenda observatione praesenti, sollicitius captavit remedium, quam primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas multos nostrum recolere scio. Siquidem incendia crebra, terrae motus assidui, nocturni sonitus,

C cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam bustuale minitabantur. Nam populosis hominum concursibus domestica silvestrium ferarum species observabatur, Deus viderit an ludificans oculis, an adducta portentis. Quidquid tamen ex iis diebus foret, perinde monstruosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarum corda mansueferi, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsae visionis phantasmata posse conungi. Inter haec diversa vulgi sententia, dispariumque ordinum variae opiniones. Alii quod sentiebant dissimulando, quae stetit nolebant dare, casui dabant; alii spiritu salubriore, abominabilia nova quoque (*In edit. Gagnei*, quaeque) congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus imbres Sodomiticis non timeret? quis tremantibus elementis, aut decidua culminum, aut disrupta terrarum imminere non crederet? quis videns, certe videre se pu-

* De hac homilia Gregorius Turon. lib. II Historiae, cap. 34: Refert Avitus in quadam homilia quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes quas ante Ascensionis Domini triumphum celebramus, a Mamerto ipsius Viennensis urbis episcopo, cui et hic eo tempore praerat, institutas fuisse, dum urbs illa multis terretur prodigiis, etc. Multas hujus argumenti ab Avito habitas homilias fidem faciunt Flori diaconi

Excerpta, in quibus sententiae proferuntur ex sermonibus die primo, secundo et tertio Rogationum. Quin et his plures numero fuisse crediderim, sed a Floro propterea neque hanc in qua versamur, neque alias commemorari, quod in illis nulla Pauli Epistolarum fieret mentio. Quae in hac editione nostra discrepant a Gagneiana omnium prima, veteri exemplari debentur ex quo deprompta sunt.